

Редакційна колегія:

БІЛОУСОВ М.М.,
доктор історичних наук, професор Дипломатичної академії України
при Міністерстві закордонних справ України;
ВІДНЯНСЬКИЙ С.В.,
доктор історичних наук, професор, завідувач відділу всесвітньої
історії та міжнародних відносин Інституту історії НАН України;
ГАЛЬЧИНСЬКИЙ А.С.,
доктор економічних наук, професор;
ГУБЕРСЬКИЙ Л.В.,
доктор філософських наук, професор, академік НАН України,
ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
ГУМЕНЮК Б.І.,
доктор історичних наук, професор, ректор Дипломатичної
академії України при Міністерстві закордонних справ України;
ДЕНИСЕНКО А.В.,
кандидат історичних наук, головний редактор наукового щорічника
“Україна дипломатична”;
ЖАЛОБА І.В.,
доктор історичних наук, професор Дипломатичної
академії України при Міністерстві закордонних справ України;
КОПЕЛЬ О.А.,
доктор історичних наук, професор Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
КОПИЛЕНКО О.Л.,
доктор юридичних наук, професор, академік Академії правових наук
України, член-кореспондент НАН України, директор Інституту
законодавства Верховної Ради України;
КУДРЯЧЕНКО А.І.,
доктор історичних наук, професор Дипломатичної академії України
при Міністерстві закордонних справ України, директор Інституту
європейських досліджень НАН України;
КУЛЬЧИЦЬКИЙ С.В.,
доктор історичних наук, професор, зав. відділом Інституту історії
України НАН України;
ЛЕЩЕНКО Л.О.,
доктор історичних наук, професор Дипломатичної академії України
при Міністерстві закордонних справ України;
МАНЖОЛА В.А.,
доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних
відносин і зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
МИКИТЕНКО Є.О.,
Спеціальний Представник України з питань Близького Сходу та Африки;
ПАЗЕНОК В.С.,
доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН
України, академік Української академії політичних наук;
ТАУКАЧ О.Г.,
головний редактор журналу;
ЦІВАТИЙ В.Г.,
кандидат історичних наук, доцент, перший проректор Дипломатичної
академії України при Міністерстві закордонних справ України;
ЧЕКАЛЕНКО Л.Д.,
доктор політичних наук, професор Дипломатичної академії України
при Міністерстві закордонних справ України;
ШЕРГІН С.О.,
доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри регіональних
систем та європейської інтеграції Дипломатичної академії України
при Міністерстві закордонних справ України;
ШКЛЯР Л.Є.,
доктор політичних наук, професор, заступник голови ВАК.

Рекомендовано до друку Вченою радою Дипломатичної академії
України при Міністерстві закордонних справ України протокол
№ 5 від 29.02.2012 р.

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Ольга Таукач, Юлія Валєєва, Володимир Семенов, Леся Савчин,
Галина Яворська, Валерій Гришаков.

Позиція авторів не завжди збігається з позицією редакції.
Усі права захищені. Передрук матеріалів без посилання на “Зовнішні
справи” не дозволяється. Редакція не несе відповідальності за зміст
реklamних оголошень.

“Зовнішні справи”, науковий журнал
2012, № 2. Виходить щомісяця.

Засновники – Міністерство закордонних справ України, Диплома-
тична академія України при Міністерстві закордонних справ Украї-
ни, Державне підприємство “Журнал Міністерства закордонних
справ України “Політика і час”.

Адреса редакції: 01018, м. Київ, Михайлівська площа, 1.
Телефон/факс: 38 044 279 39 18
Електронна пошта: o.taukach@mfa.gov.ua, www.uaforeignaffairs.com
Видавець: ДП “Політика і час”
Реєстраційне свідоцтво КВ № 14838-3809 ПР від 29 грудня 2008 р.
Друк: ТОВ “Вістка”.
Тираж 1000 примірників.
Відпускна ціна редакції – 20 гривень.
Передплатний індекс: 74402.
“Зовнішні справи”, 2010.

На наших обкладинках:
1 стор. – малюнок Михайла Шлафера (міжнародний конкурс
карикатуристів “Карлюка”, Полтава)
2 стор. – репродукція картини Галини Москвітної “Простір” (з серії
Sundogs)



Чомусь жіноче
свято 8 Березня
асоціюється ви-
ключно з німець-
кою комуністкою
Кларою Цеткін,
яка нібито й за-
провадила його.
Насправді ж ще
одним весняним
вихідним ми всі маємо завдячувати амери-
канським текстильникам, які 8 березня 1857 р.
вийшли із маршем «порожніх каструль» на ву-
лиці Нью-Йоркщини. Майже через півсторіч-
чя – 8 березня 1908 р. вони та їхні нащадки за-
гальною кількістю 15000 осіб пройшли Нью-
Йорком, вимагаючи рівних із чоловіками прав
і умов оплати за виконану роботу та рівного
виборчого законодавства. До 1913 р. Міжна-
родне жіноче свято відзначали в останню не-
ділю лютого. І лише в 1910 р. Клара Цеткін на
Другій міжнародній конференції жінок-со-
ціалісток запропонувала встановити Міжна-
родний жіночий день. З того часу ми його і
відзначаємо 8 Березня.

Ми отримуємо квіти за те, що виховуємо
дітей, долаємо всі складнощі, випромінюючи
любов і радість. Ми відмовляємося від обно-
вок, купуючи щось своїм дітям. Це ми плачемо,
коли щастить їм. Ми посміхаємося, коли во-
ліли б кричати. Ми боронимо те, у що віримо.
Ми не приймаємо відповіді «НІ», якщо знаємо
– є відповідь краща. Ми радіємо нагородам на-
ших друзів. Тільки ми виліковуємо рани по-
цілунками і успіхами своїх рідних.

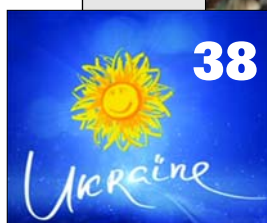
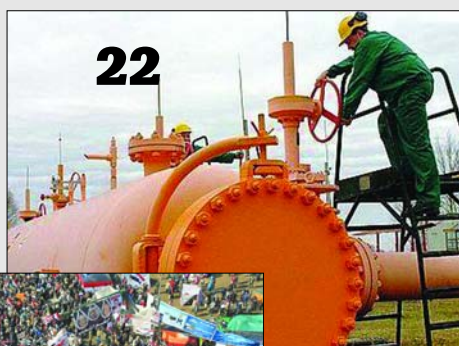
Читаймося!

Наш передплатний індекс 74402

Передплатити “Зовнішні справи” ви можете у наших партнерів:

- ДП “Преса” Тел./факс: +38 (044) 289-07-74;
- ТОВ “НВП “Ідея”, вул. Артема, 84, м. Донецьк. Тел. +38 (062) 304-20-22;
- ООО Фірма “Періодика” Тел. + 38(044) 550-94-51, +38 (044) 550-41-33, через термі-
нали самообслуговування мережі “24 nonstop” та в мережі Інтернет на сайті www.epod-piska.com;
- АТЗТ “Саміт” (Київ, 044), 521-40-50 (багатокан.), 521-23-75;
ТОВ “Саміт-Кременчук” (Кременчук, 0536(6)), 5-69-27, 777-971, 779-755;
філія ТОВ “Саміт-Кременчук” (Полтава, 0532), 63-68-40;
ДП “Саміт-Дніпропетровськ” (Дніпропетровськ, 056), 370-44-23, 370-45-12;
АТЗТ “Саміт-Харків” (Харків, 0577), 142-260, 142-261;
ДП “Саміт-Крим”, (Сімферополь, 0652), 516-355, 516-356;
філія ДП “Саміт-Крим” (Ялта, 0654), 32-41-35,

або придбати в роздріб у редакції журналу “Зовнішні справи” за адресою:
01025, м. Київ-25, вул. Велика Житомирська, 2. Тел./факс: +38 (044) 279-39-18.
Відпускна ціна видання – 10 гривень.



ПОЛІТИКА

5 Відкриття Генерального консульства України в Нижньому Новгороді приурочено до 20-річчя встановлення дипломатичних відносин між Росією та Україною

6 Зовнішня політика України 2011-2012: здобутки та пріоритети

УКРАЇНА І СВІТ: 20 РОКІВ ВЗАЄМНОГО ВІДКРИТТЯ

12 20 років українсько-малайзійських відносин – чи стала Південно-Східна Азія ближчою до України?

15 «Наскільки тісний цей світ!»

18 «Ми досягли взаємної довіри...»

22 «Україна та Ірак доклали величезних зусиль для встановлення та налагодження двосторонніх економічних відносин»

КОНФЛІКТОЛОГІЯ

26 Перська затока: імунітет від «Арабської весни», або Час ще не настав?

ЕКОНОМІКА

30 Спільна аграрна політика Європейського Союзу: проблеми фінансування аграрного сектору

34 Азіатські велетні в боротьбі за вплив на країни Африки

ДОСЛІДЖЕННЯ

38 Міжнародний імідж України: яким йому бути?

42 Значення інформаційної діяльності в реалізації інтересів інноваційного розвитку і становлення громадянського суспільства

46 Парламентаризм Республіки Ірак: нелегкий досвід

ІСТОРІЯ

50 Дмитро Дорошенко – історик і будівничий Української держави

54 «Всі народи стали націями, коли відчували в собі силу реформувати людство»

5 o'clock

58 Welcome to the new building of USA Embassy!

60 Проблеми вирішуються за сприяння ГДП

АРХІВАРІУС

61 Архівні документи доби Директорії

КУЛЬТУРА

62 Гімареєш та Марібор – культурні столиці Європи 2012 року

Відкриття Генерального консульства України в Нижньому Новгороді приурочено до 20-річчя встановлення дипломатичних відносин між Росією та Україною

У рамках робочого візиту до Російської Федерації Міністр закордонних справ України Костянтин Грищенко взяв участь в офіційному відкритті Генерального консульства України в Нижньому Новгороді. На урочистій церемонії також були присутніми Міністр закордонних справ РФ Сергій Лавров, Надзвичайний і Повноважний Посол України в РФ Володимир Єльченко, губернатор Нижньогородської області Валерій Шанцев, представники місцевої влади, українські та російські дипломати, українська громада.

Як пояснив К. Грищенко, відкриття генконсульства приурочено до 20-річчя встановлення дипломатичних відносин між Росією та Україною. Він зазначив, що Нижній Новгород – «це історичний центр Поволжя, місто, відоме не лише в усій Росії, але й в усьому світі... Ми цінуємо не лише його науковий, промисловий, але й культурний потенціал».

Сергій Лавров сказав, що «нижньогородські землі, розташовані на берегах Волги та Оки, здавна відігравали велику роль у розвитку економіки й культури». Відкриття дипломатичного представництва він назвав великою подією, яка дасть змогу підтримувати зв'язки між Росією та Україною, сприятиме подальшому розвитку торгово-економічних відносин між країнами. «Для нас, – зазначив російський міністр, – український напрям є пріоритетним у зовнішній політиці. Ми – сусіди, нас об'єднує спільне прагнення краще жити, зробити наші економіки більш сучасними та процвітаючими». Він підкреслив, що українсько-російські відносини й надалі будуватимуться на базі Договору про дружбу, підписаного в 1997 році.

Консульський округ Генконсульства України включатиме 14 суб'єктів Російської Федерації, що входять до складу одного з найбільш економічно потужних регіонів РФ – Приволзького федерального округу: республік Башкортостан, Марій Ел, Мордовія, Татарстан, Удмуртія, Чувашія, Кіровської, Нижньогородської, Оренбурзької, Пензенської, Самарської, Саратовської, Ульяновської областей та Пермського краю. Тож, важливим напрямом роботи представництва буде розширення та поглиблення торговельно-економічних, культурно-гуманітарних зв'язків, сприяння в розвитку міжрегіонального співробітництва зацікавлених регіонів України та суб'єктів Приволзького федерального округу, який наразі Україна розглядає як одного з перспективних партнерів міжрегіонального співробітництва.

Міністри закордонних справ Росії та України поклали квіти до меморіальної дошки Тарасові Шевченку на Верхньоволзькій набережній і взяли участь у засіданні підкомітету з міжнародного співробітництва російсько-української міждержавної комісії.

Відбулася зустріч Костянтина Грищенка з повпредом Президента Росії в Приволзькому федеральному окрузі Михайлом Бабичем і губернатором Нижнього-



родської області Валерієм Шанцевим, у ході якої обговорювались актуальні питання міжрегіонального співробітництва. Особливу увагу було приділено подальшому розвитку торгово-економічних зв'язків між адміністративними суб'єктами двох країн. «Тут проживає велика українська громада, яка хоче підтримувати зв'язки з історичною батьківщиною», – зазначив глава МЗС України.

Власне, першочергове завдання Генерального консульства України й полягатиме в захисті прав та інтересів українських громадян, які проживають на території округу. На сьогодні консульський округ нараховує близько півтори тисячі українців. Серед них – студенти, науковці, діячі культури, спеціалісти різних галузей виробництва. Тож, нова дипломатична установа підтримуватиме українську громаду, насамперед її прагнення зберігати рідну мову та національну культуру. За попередніми даними, у Приволзькому федеральному окрузі проживає близько 500 тис наших співвітчизників.

Валерій Шанцев зазначив, що це перше генеральне консульство, відкрите в Нижньому Новгороді. «Від того, як буде працювати це консульство, залежить поява консульств інших країн у Нижньому Новгороді, – сказав губернатор. – Між Нижньогородською областю та регіонами України вже існує десять угод про співробітництво. Україна – наш найбільший партнер із товарообігу після Німеччини та Нідерландів. Примітно, що консульство відкрилося на вулиці Короленка. Адже це письменник, якого і Росія, і Україна можуть назвати своїм. Він народився в Житомирі, але десять років творив на нижньогородській землі».

«У 2011 році товарообіг Нижньогородської області з Україною наблизився до 1 млрд. доларів, – заявив Костянтин Грищенко. – Це суттєва цифра. Думаю, що у 2012 році ми зуміємо просунути наші взаємовідносини за усіма напрямками. Наше співробітництво буде ефективним та принесе користь».

Инф. «З.С.»

Зовнішня політика України 2011–2012: здобутки та пріоритети

Відкрита лекція*

Міністра закордонних справ України К.І. Грищенка

перед студентським та викладацьким складом Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
дипломатичним корпусом та науково-експертним товариством
(Київ, 10 лютого 2012 року)

2011 рік був ювілейним для нашої країни. Дипломатична служба у нас з глибоким корінням, але рівно 20 років тому з проголошенням незалежності України ми відновили роботу як зовнішньополітична служба незалежної держави.

Цей рік був напруженим – і для світу в цілому, і для України зокрема. У ньому була «арабська весна». У ньому була подвійна катастрофа в Японії. У ньому були турбулентності на світових фінансових ринках. Нарешті, в ньому загострилася і все ще зберігається напруга довкола ядерної програми Ірану. 2011 рік випробовував українську дипломатію на професійність і зрілість. Гадаю, ми витримали це випробовування достойно.

Як Міністр, я роблю ставку на сплав молодості та досвіду. Тому я особливо задоволений тим, що позитивних результатів досягла команда, яка складається як з досвідчених професіоналів, так і нового покоління українських дипломатів. Вони скористалися новими можливос-



тями і гідно зустріли нові виклики часу. Нові можливості – це європейська інтеграція України, це початок нових відносин з Китаєм, Індією, Туреччиною, Бразилією.

Нові виклики – це коли країни Північної Африки та Близького Сходу проходять глибинні соціальні трансформації, які ще рік тому не прогнозували навіть найсміливіші аналітики. Це коли Європейський Союз проходить через найважчу кризу у своїй історії. І це криза не лише фінансова, а й криза модальностей європейського проекту. Це коли США фактично перебалансуються в глобальній системі міжнарод-

них відносин. Це коли стрімкими, небаченими досі темпами на передній план історії виходять країни Азії та Латинської Америки. Це коли вкотре гостро порушується питання безпеки технологій, без яких ми вже не уявляємо свого життя.

На цьому тлі у 2011 році українська дипломатія діяла активно, послідовно і прагматично. МЗС працювало на інтереси України – на високому державному рівні та приземленому людському. Дипломати працювали часто без вихідних, нерідко в екстремальних, навіть бойових умовах.

* * *

Я вірю в закон переходу кількісних змін в якісні. Тому МЗС суттєво активізувало міжнародні контакти України. За останні два роки Президент України, Прем'єр-міністр та Міністр закордонних справ подорожували за кордон на 35% більше, ніж у 2008-2009 роках. Про значне збільшення міжвідомчих контактів я навіть не гадаю. І спрацювало! Кількість перейшла в якість. Візити, контакти дали свої результати, про які говоритиму далі. Все, звичайно, не охоплю, але принципове відзначу.

Упевнений, що слова Уїнстона Черчилля про встановлення залізної завіси у Європі знають усі. Та, на щастя, мало хто з присутніх у цій залі відчував на собі, що таке «залізна завіса» в дії. Українці спільно з іншими народами Європи зруйнували цю завісу і відкрили для себе новий світ. Ми цінуємо цю свободу і будемо за неї боротися.

Усі знають, що українці люблять приймати гостей. Ми відкриті світові, тому у 2005 році ухвалили нехай і

* Журнальна версія

непросте, але принципове рішення скасувати візи для європейських держав, США та Канади. Але українці також люблять їздити в гості. І у цьому питанні позиція МЗС дуже чітка: якщо наші громадяни хочуть вільно подорожувати світом, якщо це потрібно їм для дозвілля та бізнесу, ми працюємо над тим, щоб надати їм таку можливість.

У 2011 році це був наш пріоритет. І ось результат. Громадяни України не потребують віз для поїздок до Ізраїлю, Брунею, Аргентини, Боснії і Герцеговини, Сербії та Бразилії. Спрощено умови відвідування Норвегії, Словаччини, Болгарії. Вже цього літа, подорожуючи до Туреччини, більшість наших туристів не повинні будуть платити за візу. Для родини з трьох людей це буде економія майже в 100 доларів.

Я, звичайно, розумію, що, хоча українців, які подорожують світом, і цікавлять ізраїльські святині, бразильський карнавал та аргентинські стейки, найбільше всіх турбує питання безвізових поїздок до ЄС. У 2011 році ми працювали над тим, щоб максимально лібералізувати візовий режим, а процедуру отримання Шенгенської візи зробити *user-friendly*. Вдалося завершити переговорний процес щодо чергових змін до Угоди про спрощення візового режиму. Невдовзі право на отримання безкоштовних багаторазових Шенгенських віз отримають науковці, лікарі, представники громадських організацій, релігійні та профспілкові діячі. Практично завершено законодавчу фазу Плану дій щодо лібералізації візового режиму з ЄС.

Наступна фаза – «імплементативна». Тобто втілення в життя і ухвалення законів, і досягнутих домовленостей. До речі, ви помітили, що ЄС перестав згадувати термін «безвізовий режим» у прив'язці до «довготривалої перспективи»? Це позитивна тенденція. Ось так, крок за кроком, копіткою працюємо ми досягнемо своєї мети. І коли українці не потребуватимуть Шенгенських віз, щоб подорожувати Європою, саме тоді Європа стане справді об'єднаною, Європою без кордонів.



Та не Євросоюзом єдиним. На цей рік ми запланували цілу низку переговорів щодо лібералізації візових вимог з боку США, Великої Британії та Канади. З Китаєм, Кувейтом та низкою інших країн працюватимемо над встановленням безвізового режиму.

* * *

Минулого року палали площі та вулиці країн Північної Африки. Для нас ця ситуація була ще й новим, незанимким до цього викликом. Перед Україною, по суті, вперше постала потреба ефективно захистити значну кількість своїх громадян в умовах соціальних криз та збройних конфліктів. Найбільш гарячими

точками були Єгипет, Лівія, Ємен.

Особливо запам'яталася своїм драматизмом лівійська ситуація, коли наші громадяни опинилися між двох вогнів. На виконання доручення Президента уся державна машина працювала на порятунок українців, і я дуже радий, що спрацювали ми ефективно. Мало хто знає, що наші дипломати в Лівії в один з найкритичніших моментів буквально на декілька хвилин створили коридор, щоб автобус з українцями зміг пробитися до оточено-

го аеропорту і вони відлетіли додому. Для порятунку наших громадян були задіяні літаки МНС та сили військово-морського флоту. Сподіваюся, ви, як і я, пишалися своєю країною, коли десантний корабель «Костянтин Ольшанський» прибув до Лівії і врятував сотні людей – як українців, так і іноземців. До речі, США, Росія, Велика Британія, Франція та інші країни офіційними нотами дякували Уряду України від імені 274 їхніх громадян, які у розпал кризи знайшли порятунок на борту «Ольшанського».

Зі свого боку, хочу ще раз подякувати Російській Федерації, Великій Британії, Туреччині та іншим країнам за те, що і вони, не

дивлячись на паспорти, рятували наших громадян. На жаль, сьогодні в Лівії утримується група наших громадян. Вони приїхали до країни всупереч офіційним рекомендаціям МЗС утриматися від відвідання цієї країни. Тепер ми докладатимемо усіх зусиль для того, щоб повернути їх додому. Мені щоденно доповідають про вжиті для цього кроки. Але питання, скажу відверто, непросте.

З Японії ми вивезли 186 українців, які виявили бажання залишити країну після катастрофи на «Фукусімі-1». При цьому жоден громадянин не залишився без консульської та дипломатичної допомоги.

Подія буквально останніх тижнів – аварія круїзного лайнера «Costa Concordia». Жахливо, коли омріяний відпочинок перетворюється на драму. Відверто кажучи, коли мені доповіли про цю ситуацію, я не повірив, що все це відбувається насправді. Напевно, саме так реагували люди, які дізнавалися про загибель «Титаніка». Я одразу дав доручення нашому Посольству в Італії забезпечити повне сприяння постраждалим від аварії українцям.

Нагадаю, як розвивалися події. У ніч з 13 на 14 січня сталася аварія. 14 січня усі 37 евакуйованих громадян України безкоштовно отримали документи на повернення в Україну і 31 громадянин був розміщений в готелі. 15 січня 27 наших громадян вже прибули до «Борисполя». Дипломати зустріли їх в аеропорту та спільно з МНС надали сприяння в їх подальшій відправці до Одеси, Сімферополя, Львова та Харкова. Решта громадян також згодом повер-

нулися в Україну у зручний для них час. Спрацювали чітко, і я радий, що вдалося налагодити механізм міжвідомчої взаємодії у таких кризових ситуаціях. Тепер ми можемо оперативнo евакуйовувати наших громадян.

У більш загальному сенсі «Costa Concordia» – це, звичайно, ще одне нагадування людству про те, що навіть найсучасніші і найнадійніші технології не гарантують повної безпеки і залежать, зрештою, від людини.

Згадали море, тож два слова про піратів. Минулого року з піратського полону було звільнено 36 українців. Крім того, з-під варти звільнені ще 43 українських моряки. Без галасу і «помпи» українські дипломати працювали, щоб наші співвітчизники поверталися додому. Не заради особистого піару рятували інших. Ми продовжуємо цю роботу. Прагнемо, щоб державний механізм за суспільної підтримки працював у таких випадках, як швейцарський годинник. Будемо і надалі активно взаємодіяти у цих питаннях з нашими партнерами, насамперед, з ЄС, НАТО та Російською Федерацією.

Трудова міграція залишається досить активною. Економічні кризи розкидають по світу тисячі українців у пошуку заробітку. Були часи, коли «заробітчани» ніби не існували для української влади. Були часи, коли українська влада скоріше імітувала захист їхніх інтересів.

Зараз установка Президента України дуже чітка: інтереси наших трудових мігрантів – це пріоритет. Тож ми суттєво активізу-

вали свою роботу на цьому напрямі. Наприклад, така ось скромна на державному, але масштабна на людському рівні цифра: за допомоги дипломатів мігрантам повернуто несплачену заробітну платню у 880 тис. доларів.

Згадаю і допомогу, надану двом сотням будівельників, які потрапили в скрутне становище в Іраку. Це, так би мовити, яскраві мазки. А загальний фон створюють щодня наші консульські працівники за кордоном, допомагаючи нашим громадянам у вирішенні їх численних буденних питань.

Тепер від конкретних проблем конкретних людей перейдемо до тем геополітичних. Одразу уточню наш підхід. Ми виходимо з того, що міжнародні та геополітичні питання мають вирішуватися так, щоб у кінцевому рахунку велика політика працювала на всіх громадян. Моя минула лекція тут, у цьому інституті, називалася «Україна: від пострадянської до європейської країни». Саме цим магістральним шляхом ми продовжуємо рухатися.

Нова Угода про асоціацію з ЄС має затвердити матрицю європейських реформ як наріжний камінь національного будівництва демократичної держави на роки вперед. А також поширити на Україну три з чотирьох свобод, на яких базується європейська спільнота – свободу пересування товарів, послуг і капіталів. Угода про асоціацію потрібна Європейському Союзу так само, як і Україні. Тому я переконаний, що її парафування і підписання є питанням не

стільки часу, скільки усвідомлення власних інтересів нашими європейськими партнерами. Ми ж продовжуємо виконувати свою домашню роботу. За останні роки Україна крок за кроком ухвалювала ті закони і приєднувалася до тих конвенцій, які роками проголошувалися як пріоритет, але ніхто навіть і не збирався їх приймати.

Основа класичної дипломатії – це розвиток двосторонніх відносин. Почну з **Росії**.

У 2010-2011 роках ми зробили все, аби надолужити втрачений темп і підняти до рівня прагнень нашого суспільства дискурс українсько-російського партнерства. Було складно, тому що складною була новітня історія відносин. Застарілі образи та підозри, відмінності інтересів з окремих питань – все це ускладнювало двосторонній контекст. Але в цілому наші взаємини у 2011 році позитивні. Маємо нові економічні проекти, у тому числі стратегічного рівня. З нашої ініціативи досягли спрощення умов пересування громадян. Відновлення українсько-російської співпраці на політичному рівні врятувало авіаційну промисловість в Україні та Росії. І найбільш переконлива цифра: взаємна торгівля вперше в історії перетнула ризик в 50 млрд. доларів США.

Є, звісно, і проблеми. Не вдалося вирішити газове питання, тому що запропоновані нам умови є неприйнятними. Здивували, м'яко кажучи, заяви керівника Росспоживнагляду щодо українського сиру. Мені ця історія нагадала

старий жарт: «На зло кондуктору, куплю квиток, а сам піду пішки». Заборонили популярний сир з України, звузивши вибір для власних громадян. Хіба це розумно?

Проте я переконаний, що усі проблеми ми обов'язково подолаємо. Головне – не допустити, щоб тимчасові політичні міркування, у тому числі передвиборні, отруювали дух двосторонніх відносин або створювали для них негативне тло.

Сполучені Штати були і будуть одним з провідних глобальних гравців. Крім того, для кожного президента і уряду України Вашингтон був і буде стратегічним партнером. Запорукою цього є не лише вага американської економіки і не лише «контрольний пакет акцій», який США мають в питаннях світової безпеки. Запорукою є і та обставина, що в Америці живуть сотні тисяч наших співвітчизників, які складають важливу ланку світового українства. Сила наших відносин – у тому, що ми маємо багато в чому спільні прагнення на міжнародній арені: більше безпеки, більше стабільності, більше обмінів та контактів на суспільному рівні. І знов таки, найбільш характерна риса – товарообіг зріс минулого року на 46%.

У літаку з Мексики я прочитав цікаве інтерв'ю Президента США Барака Обами часопису «Time» щодо американської зовнішньої політики. Він заявляє, що Америка визнає піднесення таких країн, як Китай, Індія, Бразилія. Цей підхід відображає і зовнішньополітичну стратегію Президента Януковича. У 2011 році Президент України відкрив нові

сторінки у відносинах з Китаєм та Бразилією, здійснив візит до країн Південно-Східної Азії. Я на його доручення відвідав Індію, Бразилію, Мексику.

Поки Захід зосереджується на вирішенні власних проблем, у світі з'явилися нові центри впливу – Азія і Латинська Америка. Це регіони, де народжується новий економічний драйв. Це регіони, які потрібні нам, і яким потрібні ми. Про це, зокрема, свідчить такий показник: порівняно з 2010 роком обсяги торгівлі України з країнами Південної Америки збільшилися на майже 40%. І це лише початок.

Функція дипломатії – зробити так, щоб взаємна зацікавленість переросла в конкретні проекти та взаємодію.

Вже ніхто не заперечує економічне і політичне лідерство **Китаю**. Та якимось дивом в Україні це лідерство довгий час не помічали. На китайському напрямі у нас не було консолідованої, націленої на результат політики. Ми намагались випередити час на європейському напрямі і відверто відставали на китайському. Зараз надолуємо. Минулого року ми вийшли на зовсім новий для нас рівень відносин з Китаєм і у нас є команда, здатна наповнювати ці відносини конкретним змістом.

Маленький, але красномовний факт. Сьогодні в МЗС вперше в історії нашої дипломатії людей, які знають китайську мову і глибоко розуміють сучасний Китай, приблизно

стільки ж, скільки фахівців з іспанською мовою. Інтерес наших країн є взаємним і сильним. Це – взаємний драйв. Природний та зважений. Сподіваюся, прихід в Україну китайського капіталу стане тією «третьою силою», яка дасть нашій економіці додаткову стабільність і впевненість у завтрашньому дні.

Минулого тижня канал CNN показав великий і захоплюючий репортаж про успіхи **Туреччини** – під заголовком «Туреччина. Євразійський Китай». Розу-

Нещодавно я був у **Бразилії**. Що ми знали про цю країну раніше? Карнавал, футбол, серіали, страшна бідність. Сьогодні це шоста економіка світу, дуже динамічна країна з глобальними амбіціями. І головне. За останні 8 років уряд країни зміг вивести 40 мільйонів бразильців з-поза межі бідності. Це фантастичний показник і доказ відданості держави справі подолання соціальної нерівності. Моє враження таке: бразильці – веселі та успішні. Це унікальний рецепт успіху,



що повністю пасує і українській вдачі. У бразильців є чому повчитися, та й бразильські партнери готові вивчати наш позитивний досвід.

Наступного року ми плануємо відправити першу українську ракету з космодрому «Алкантара». Це буде історичний момент для обох країн, прорив, підкріплений низкою інших стратегічно важливих та взаємовигідних проектів.

Глава МЗС Туреччини Ахмет Давутоглу сформулював чудове гасло зовнішньої політики: «Нуль проблем у відносинах із сусідами». Хоча зараз це Туреччині складно вдається, але не з її вини. У це визначення я внесу невеличке доповнення: «Нуль проблем у відносинах з сусідами і пріоритетне значення цим відносинам».

Цим постулатом керувалася наша зовнішня політика у 2011 році.

Динамічно розвивалися наші відносини з **Польщею**. Ми вирішили низку ключових питань у взаєминах з **Молдовою**. Тут я, звісно, не можу не згадати про Придністровський конфлікт. Перефразовуючи відомого кіногероя, «Придністров'я – справа тонка». Шукаючи справді круто заплетений дипломатичний вузол, українському дипломату зовсім не обов'язково сідати в літак та перетинати океан. Найцікавіші дипломатичні завдання – поруч, на відстані кількох годин на машині у бік Молдови.

Протягом останнього року тут були і такі епізоди, як футбольна дипломатія, коли наш Посол в Кишиневі сприяв організації зустрічі Прем'єр-міністра Молдови Володимира Філату з лідером Придністров'я Ігорем Смірновим під час футбольного матчу.

Ну і, звичайно, предмет нашої особливої гордості – недавня організація довірливої розмови молдовського та придністровського керівників в Одесі.

Попри усі складнощі Україна спільно з іншими партнерами не збавлятиме обертів і цього року.

У змінах на політичних олімпіадах у Кишиневі та Тирасполі я бачу обнадійливий знак, який може внести в переговорний процес нову динаміку. Україна і надалі всіляко цьому сприятиме, оскільки це потрібно і нам, і Молдові, і Європі.

У відносинах з **Румунією** нам вдалося розтопити лід. І це головне навіть попри те, що проблем ще залишається чимало.

Дуже насиченим видався рік для нашої багатосторонньої дипломатії. Минулого року ми вступили у своєрідне триріччя головувань у міжнародних організаціях.

2011 рік був роком головування України в Комітеті міністрів Ради Європи. Напружений, цікавий відрізок, у ході якого ми опинилися на чолі ключової європейської організації. Раджу студентам, які цікавляться багатосторонньою дипломатією, особливо уважно вивчити специфіку і підсумки головування. Буде дуже повчально. Кожне головування прагне привнести в практику організації якусь новизну. Ми запровадили нову модель так званої «трійки» Ради Європи, коли попереднє, нинішнє та наступне головування узгоджують свої пріоритети. А наші пріоритети, нагадаю, полягали у захисті прав дитини, реформі Європейського суду з прав людини та зміцненні місцевого самоврядування.

Цього року головуємо в Центральноевропейській ініціативі. Буквально годину тому я провів засідання Комітету національних координаторів ЦЄІ. Якщо Рада Європи займається переважно питаннями захисту європейських цінностей, то ЦЄІ фокусується на регіональному економічному співробітництві. Це і є пріоритет нашого головування.

Наступного року головуватимемо в ОБСЄ. Це буде безпрецедентна за масштабом дипломатична місія нашої країни. Знаєте, ОБСЄ – організація консенсусна. Уявіть, що кожна з 56 держав-учасниць має право вето на будь-яке

рішення. Тому ОБСЄ є своєрідним дзеркалом міжнародних відносин на просторі від Ванкувера до Владивостока. І якщо хочете побачити список найгостріших для безпеки Європи питань, погляньте на порядок денний ОБСЄ. Для нас це не просто міжнародна платформа, а конкретний інструмент створення справді неподільного простору безпеки. Для України як позаблокової держави механізми ОБСЄ є особливо важливими.

Ну і, звісно, продовжимо взаємодію в рамках ГУАМ та СНД, використовуючи ці об'єднання у власних інтересах, насамперед економічних.

У 2011 році Україна відіграла важливу роль в діяльності ООН. Зокрема, ми продовжували брати активну участь у міжнародних миротворчих операціях під егідою ООН. Особливо відзначилися наші вертолітники у Кот-д'Івуарі та Ліберії, чия сміливість і рішучість відіграли справді важливу роль у стабілізації ситуації в цих країнах. Виконавши свою шляхетну місію, буквально вчора вони перелетіли до Конго, щоб допомагати тим, хто справді цього потребує. А я сьогодні, з цієї кафедри хочу ще раз подякувати українським військовим, які брали участь в операціях у Ліберії та Кот-д'Івуарі.

25-й річниці Чорнобильської катастрофи був присвячений Київський саміт з питань безпечного та інноваційного використання ядерної енергії.

За рівнем учасників це був один з наймасштабніших міжнародних заходів в історії країни. Без

будь-яких перебільшень його можна заносити в актив української дипломатії. Зокрема і тому, що отримано фінансових зобов'язань на 740 млн. євро, необхідних для завершення проекту «Укриття» та сховища відпрацьованого ядерного палива.

Окремо скажу про економізацію української зовнішньої політики. Економічна дипломатія посідає в нашій системі чільне місце. На цьому напрямі роботу МЗС доводиться ставити на сучасні рейки. Критерії оцінки ефективності посольств у цій сфері у мене дуже прості – динаміка товарообігу, кількість контрактів з українськими підприємствами та обсяг прямих інвестицій. Аналіз економік наших партнерів, статистичні огляди – документи корисні, але головне – результат.

2011 все ще був роком кризовим, але ми досягли непоганих результатів, основні з яких ви бачили на слайдах щодо наших двосторонніх відносин. Крім того, працювали над створенням зон вільної торгівлі, заснували при МЗС Раду експортерів та Робочу групу для підтримки контакту з областями України. Це той майданчик, у рамках якого український бізнес та господарники на місцях можуть донести свої міркування та побажання до дипломатів. Ну а ми, в рамках політики економізації, їм допомагаємо.

МЗС прагне бути в постійному контакті з українським бізнесом, відчувати його ритм та спрямування. Лише у такому тісному зв'язку можна максимально ефективно просувати національні еконо-

мічні інтереси України за кордоном.

Економіка – стрижень сучасної політики. А енергетика – стрижень сучасної економіки. Тому питання енергетичної безпеки України займали і займатимуть чільне місце у нашому діалозі з Росією, США, Туреччиною, Азербайджаном, Узбекистаном, Туркменістаном, Бразилією та іншими.

Працюємо, щоб великі гравці світового енергетичного бізнесу – Exxon, Chevron та інші – почали активно працювати на нашому ринку. В тому числі й у питанні видобутку сланцевого газу. Від нашої успішності у цій та інших сферах, пов'язаних із альтернативними джерелами енергії, залежить успішність української економіки в цілому. А за великим рахунком – і ефективність держави.

Декілька слів про те, як змінюється наша дипломатія.

Сьогодні інтелект людини та доступні їй технічні можливості визначають ефективність її роботи. Час сирій інформації минув. Ми живемо у час аналізу інформації. Перемагає не той, хто більше знає, а той, хто краще і швидше аналізує все, що знає.

Ми також живемо у час мобільності та відкритості, і нашій дипломатії вона потрібна як ніколи. Я завжди виходив з того, що будь-яку реформу треба починати з себе. Тому коли майже два роки тому я повернувся на посаду Міністра, то забезпечувати мобільність і відкритість дипломатії я теж розпочав з себе. Купив собі iPad, запровадив Skype для зв'язку

з послами (не всі посли цьому зраділи), почав частіше виступати в ЗМІ, вести блог на Укрінформі та Twitter. Паралельно і МЗС завело свої сторінки на Facebook та Twitter.

Дозвольте ліричний відступ. Відверто кажучи, не одразу зрозумів переваги соціальних мереж. Але сьогодні я бачу їх потужний потенціал. Веду саме Twitter, тому що хочу робити це сам, і саме така мала форма в 140 знаків є для мене оптимальною з огляду на брак часу. Завжди знаходжу хвилину для твіту, щоб зробити свою роботу ближчою, зрозумілішою і цікавішою людям. Також намагаюся відповідати своїм «Followers», але все-таки брак часу дається взнаки.

Так от, всі ці реформи дали результат – швидкість ухвалення рішень значно підвищилася, і ми стали більш ефективними. Крім того, новини від наших послів, нарешті, я почав отримувати раніше, ніж про ці ж події встигали написати ЗМІ.

У співробітництві з нашими китайськими партнерами ми розпочали технічне переоснащення МЗС, незабаром встановимо Wi-Fi, прискоримо обіг інформації з закордонними дипломатичними установами.

Отже, нам в МЗС потрібен інтелект, який ми наділимо усіма сучасними технічними можливостями отримання інформації. На виході нам потрібен результат, що працюватиме на благо України. Коротше кажучи, Google, можливо, і знає все, але з більшості важливих для України питань ми знаємо більше.

Сучасна дипломатія має

бути публічною. Ми робимо важливий наголос на цьому, оскільки хочемо, щоб громадяни відчували нашу роботу. Українська ялінка у Ватикані, презентація Пересопницького Євангелія у Страсбурзі, проведення днів культури України, встановлення пам'ятників нашому генію Тарасу Шевченку. Все це питання, над якими ми працювали і будемо працювати не менш наполегливо, ніж над вирішенням класичних дипломатичних проблем.

Сучасна дипломатія, як загалом і вся сучасна державна служба, повинна



працювати у новому режимі – насамперед, як сервіс із надання послуг власним громадянам. Дипломатія України і надалі докладатиме зусиль, аби український громадянин мав усю необхідну підтримку і захист, перебуваючи за кордоном, працюючи на міжнародних ринках, подорожуючи, навчаючись. Одне слово, паспорт громадянина України або ж приналежність до української громади за кордоном, яку ми дуже цінуємо, автоматично означає «режим найбільшого сприяння» з боку українських дипломатів. Якщо будете відчувати нестачу уваги з боку дипломатів – давайте знати. Каналів спілкування у нас тепер достатньо.

Ми цього року працюватимемо в усіх тих напрямках, які були пріоритетними для нас у 2011 за трьома основними кластерами: Людина, Добробут, Безпека. Але, звісно, є і специфіка цього року.

Безумовно, рік пройде під знаком Євро-2012. Ви знаєте, що цікаво? Зросла кількість пропозицій від наших партнерів здійснити візити до Києва саме під час Євро-2012. Ну що ж, ми раді гостям. Взагалі я переконаний, що чемпіонат стане справжнім святом, яке покаже істинне обличчя України – обличчя сучасної європейської нації, спрямованої у майбутнє.

Другий важливий момент року: парламентські вибори в Україні. Хочу ще раз відзначити те, про що багато разів заявляв Президент. По-перше, вибори будуть демократичними. По-друге, вони будуть прозорими і доступними для закордонних спостерігачів. І хоча за нашою внутрішньою процедурою ще рано надсилати запрошення, прошу присутніх тут іноземних дипломатів виходити з того, що ці запрошення обов'язково будуть. Ми також будемо вітати допомогу, спрямовану на підготовку членів виборчих комісій для забезпечення належного застосування виборчого законодавства.

Ось таким я бачу нашу зовнішню політику на даному етапі. Її квінтесенцією є слова Президента України з його звернення до Верховної Ради у квітні минулого року:

«Реалізація зовнішньої політики та забезпечення національної безпеки є базовими функціями держави. Спроможність захистити національні інтереси визначає ефективність держави, впливає на життя кожного громадянина».

Кому такий підхід пасує, хто має необхідну підготовку, можуть приєднуватися до нас і спільно працювати на Україну.

Та буду відвертим. Я в МЗС ніколи нікого не заманював, і поясню чому. Вчора ввечері я працював над цією лекцією і викликав трьох співробітників МЗС. Сидів я, дивився на них і думав: ось вони люди різного віку і різних вподобань, але зі спільним покликанням. І це покликання – бути дипломатом. Лише воно, а не будь-які переваги, що надає наша професія, повинно приводити людей в дипломатію.

Коли мені було 12 років, я спостерігав за роботою свого батька і вирішив, що буду дипломатом. А от моя донька, навпаки, приблизно у цьому ж віці твердо вирішила, що дипломатія – це не для неї.

Шлях дипломата – дуже непростий. Ми щодня не ведемо філософських розмов про долю світу під келих шампанського. Ми робимо конкретну справу для своєї країни і своїх співгромадян. І той, хто йтиме цим шляхом сам за велінням серця, хто любитиме цю роботу, хто витримає тягар дипломатичних буднів, згодом відчує, чому цю професію завжди вважали, вважають і вважатимуть такою важливою і цікавою.

*Фото Юрія Тивончука
(прес-служба КНУ)*

20 років українсько-малайзійських відносин – чи стала Південно-Східна Азія ближчою до України?



**Ігор ГУМЕННИЙ,
Надзвичайний і
Повноважний Посол
України в Малайзії**

Малайзія була однією з перших країн, які визнали незалежність України. Обидві держави 3 березня 2012 р. відзначатимуть 20-річчя встановлення двосторонніх відносин, які практично не були затьмарені проблемними питаннями.

Підбиваючи підсумки всього періоду розвитку відносин між Україною та Малайзією, можна зробити висновок – ступінь співробітництва як у політичній, так і торгово-економічній, науково-технічній та гуманітарній сферах ще не може задовольняти. Для більш повної реалізації потенційних можливостей взаємовигідної українсько-малайзійської співпраці маємо вжити ці-

лий комплекс масштабних заходів.

Безсумнівно, регулярний політичний діалог є необхідною запорукою ефективних зв'язків у всіх сферах співробітництва. На жаль, двосторонні контакти між лідерами та високими посадовими особами України й Малайзії досі мали переважно епізодичний характер.

Необхідно зазначити, що протягом першої декади незалежності України відносини не лише з Малайзією, а й із рештою країн Південно-Східної Азії здійснювалися доволі безсистемно та перебували на периферії зовнішньої політики нашої держави. Роками головним рушієм таких відносин були інтереси приватних компаній, а роль держави в розбудові зазначеного вектора зовнішньої політики обмежувалась загальною підтримкою розвитку торгівлі.

Збільшення економічної ваги АСЕАН протягом останнього десятиріччя та посилення політичного впливу регіону Південно-Східної Азії стали чинником перегляду Україною своїх підходів до розбудови двосторонніх відносин як із країнами Південно-Східної Азії, так і з азійськими країнами загалом.

Відкриття Посольства Ук-

раїни в Малайзії у 2002 р., а згодом у 2004 р. Посольства Малайзії в Україні значною мірою сприяли поглибленню двостороннього співробітництва.

Свідченням позитивних змін у двосторонніх відносинах став офіційний візит в Україну Прем'єр-міністра Малайзії Махатхіра Мохамادا (13-16 липня 2003 р.), якого в регіоні порівнюють із турецьким Атаюрком. За 20 років перебування при владі він буквально перетворив відсталу сільськогосподарську Малайзію на «азійського тигра» – одну з найбільш динамічних економік регіону. Навіть після відставки М. Мохамад залишається одним із найбільш впливових політичних гравців як Малайзії, так і всього регіону.

Махатхіра Мохамادا супроводжувала велика урядова делегація, до складу якої входив Міністр оборони Малайзії Наджиб Тун Разак – чинний прем'єр-міністр. У ході візиту відбулися переговори М. Мохамادا з Президентом України Л.Д. Кучмою та Головою Верховної Ради України В.М. Литвином. Малайзійська делегація відвідала Одесу, Харків і АР Крим, де пройшли зустрічі з керівниками регіонів.

Після цього візиту єдиним контактом на вищому рівні стала зустріч Президента України В.А. Ющенка та колишнього Прем'єр-міністра Малайзії Абдулі Ахмада Бадаві в рамках Всесвітнього економічного форуму в м. Давос.

Доцільність поглиблення двостороннього політичного діалогу визнається як Україною, так і Малайзією. У рамках Міжнародної конференції з питань Афганістану 5 грудня 2011 р. відбулася зустріч Міністра закордонних справ України Костянтина Грищенка та Міністра закордонних справ Малайзії Аніфа Амана, під час якої було досягнуто домовленості про обмін візитами.

Переведенню політичного діалогу з Малайзією та іншими країнами АСЕАН на більш системну основу, безумовно, сприяло б приєднання України до Форуму Азія – Європа (АСЕМ). Останнім часом, ураховуючи вступ до АСЕМ Австралії та Росії, для нашої країни відкриваються нові можливості. Надзвичайно важливо, аби у найближчій перспективі в структурі багатостороннього діалогу між країнами АСЕАН та ЄС, яким є АСЕМ, Україна зайняла своє місце.

Протягом останніх 20-ти років найбільшого прог্রে-

су українсько-малайзійські відносини досягли у торговельно-економічній сфері. Зокрема, обсяги двосторонньої торгівлі збільшились у 9 разів. На сьогодні Україна є другою після Росії за обсягом двосторонньої торгівлі з Малайзією серед країн Східної Європи та СНД.

Протягом січня–листопада 2011 р., за даними Державної митної служби України, загальний обсяг товарообігу між Україною та Малайзією становив 372,3 млн. дол. (збільшився на 139% порівняно з відповідним періодом 2010 р.), у тому числі загальний експорт – 137,9 млн. дол., загальний імпорт – 234,4 млн. дол. Негативне сальдо для України становило 96,5 млн. доларів.

Разом із тим, спектр торговельних операцій між обома країнами залишається досить вузьким. Україна є другою після Нідерландів країною в Європі за обсягами імпорту з Малайзії пальмової олії, що перевищує 60% всього малайзійського імпорту до нашої держави. У свою чергу 52% обсягу експорту з України до Малайзії становлять хімікати та хіміч-

на продукція, а 40% – продукція металургійних підприємств.

Низький рівень диверсифікації зовнішньої торгівлі є негативним фактором, що уповільнює розвиток українсько-малайзійського торговельно-економічного співробітництва. Тому було б важливо досягти розширення кола учасників торговельно-економічних відносин між Україною та Малайзією і номенклатури товарних груп у зовнішній торгівлі, щоб заклас-ти необхідні підвалини для більш глибоких економічних

зв'язків між обома країнами, побудованих на взаємному інвестиційному співробітництві та кооперації.

Диверсифікації двосторонніх господарських зв'язків, безумовно, сприяло б розширення співробітництва в науково-технічній галузі. Із запуском першого малайзійського космонавта у 2007 р. країна вступила до «космічного клубу». Активна спів-



гато в чому залежатиме від активності українських профільних організацій на малайзійському ринку.

Між Україною та Малайзією офіційне інвестиційне співробітництво наразі відсутнє (хоча в Одеській області успішно діє спільне українсько-сінгапурське підприємство з переробки пальмової олії, створення та завантаження якого значною мірою залежить від малайзійського капіталу і поста-

праця в галузі космосу розпочалася між Україною та Малайзією на 7 років раніше цієї події. У вересні 2000 р. перший малайзійський супутник «Тіунгсат-1» було запущено на орбіту за допомогою українського ракетноносія «Дніпро-1», у червні 2009 р. інший малайзійський супутник «Меасат-1р» було виведено на орбіту українським ракетноносієм «Зеніт-3слБ». Крім того, як засвідчила перша презентація ДП «Антонов», що відбулася в зацікавлених органах Малайзії в липні 2011 р., ця країна має певні інтереси та можливості для розвитку співробітництва з Україною в авіаційній галузі.

Ураховуючи значний науковий та високотехнологічний потенціал нашої держави, а також амбіційні плани Малайзії щодо розвитку національної авіаційної та космічної галузей, досягнення прогресу у співробітництві в цій високотехнологічній сфері ба-

чання малайзійської сировини). Варто наголосити, що Малайзія залишається перспективною країною в цій сфері, оскільки є одним із найбільших інвесторів серед країн Південно-Східної Азії, здійснюючи капіталовкладення в країни Азіатсько-Тихоокеанського регіону, Центральної Азії, Африки та Європи, як у вигляді прямих, так і портфельних інвестицій. Україна, зокрема, може стати реципієнтом малайзійських інвестицій у сфері розробки покладів на глибоководних ділянках українського шельфу Чорного моря та енергетичного сектору. Вивчаються також можливості започаткування в Україні спільного українсько-малайзійського екологічного підприємства з виробництва енергетичних брикетів із відходів лісогосподарської промисловості. Водночас, українські підприємства мають потенційні можливості для



Колишній Прем'єр-міністр Малайзії Махатхір Мохамад під час відвідування Харківського авіаційного заводу у 2003 р.

здійснення інвестицій у галузі енергетичного машинобудування та авіабудування в Малайзії.

При цьому, українські суб'єкти господарювання мають усвідомлювати, що економічний потенціал та ринок Малайзії знаходяться в зоні інтересів багатьох держав. Зокрема, сферами двостороннього співробітництва, цікавими для України, є енергетика, хімія, металургія, військово-технічне співробітництво, авіаційна та суднобудівна галузі, а також сільське господарство. Проте, реальну конкуренцію у співробітництві України з Малайзією на зазначених напрямках створюють РФ, США, країни ЄС, Австралія, Японія та КНР.

Отже, без здійснення активної маркетингової діяльності, принаймні, проведення кваліфікованих презентацій товарів і послуг у Малайзії, обійти традиційну зорієнтованість цієї держави на ринки розвинених країн та досягти комерційного успіху в сучасних умовах ведення бізнесу є неможливим.

У свою чергу, питання розвитку торговельно-економічного співробітництва з Малайзією, надання допомоги українським підприємствам, які мають намір вийти на малайзійський ринок, та внесення змістовних рекомендацій щодо налагодження співробітництва з малайзійськими партнерами є пріоритетними в роботі Посольства України в Малайзії. Зокрема, між посольством та основними підприємствами енергетичної, суднобудівної, авіабудівної галузей і ВПК встановлено прямі робочі контакти, що має допомогти в просуванні української продук-

ції на ринок Малайзії.

Посольство працює над створенням Українсько-малайзійської ділової ради, мета якої – стимулювати розвиток торговельно-економічних двосторонніх відносин, надавати можливості для обміну інформацією між зацікавленими суб'єктами господарювання обох країн. Триває послідовна робота з налагодження українсько-малайзійського міжрегіонального співробітництва та просування інвестиційних проектів регіонів України, організація комплексних «road-show» і бізнес-форумів.

Позитивним здобутком українсько-малайзійських двосторонніх відносин є те, що протягом останніх 20 років у Малайзії сформувалась думка про Україну як державу, де можна отримати високоякісну вищу освіту. На сьогодні українські вузи підготували понад 2000 висококваліфікованих фахівців, які нині працюють на батьківщині.

У Малайзії добре відомо, що, на відміну від переважної більшості вузів країн Східної та Централь-

ної Європи, в Україні можна здобути вищу освіту англійською мовою за досить прийнятною ціною, а підготовлені у нас фахівці традиційно високо цінуються за кордоном. З метою надання нового імпульсу розвитку відносин між Україною та Малайзією у сфері освіти, посольством було ініційовано встановлення безпосередніх контактів між провідними вузами, зокрема, найстарішими навчальними закладами двох країн – Університетом Малайя та Київським національним університетом ім. Т.Г. Шевченка і Київським політехнічним університетом, а також визначено схеми співробітництва між малайзійським «Lincoln College» та Львівським, Тернопільським та Івано-Франківським медичними університетами.

Із кожним роком усе більшу роль у посиленні загальнолюдських контактів відіграє туризм, який є перспективним сегментом українсько-малайзійських двосторонніх відносин. Малайзію щороку відвідує понад 3000 українських туристів. Украї-

ні, як привабливий туристичний європейській державі, також є що запропонувати малайзійським туристам: гірськолижні курорти, Чорноморське узбережжя, зелений туризм та унікальні санаторії, що вже друге десятиріччя привертають увагу туристів.

З метою подальшого сприяння розвитку туризму в Україні, наприкінці 2011 р. було значно спрощено візовий режим для громадян Малайзії. Крім того, за ініціативою посольства, українська сторона розпочала переговорний процес про взаємне часткове скасування віз для громадян України та Малайзії. Можна розраховувати, що відповідну угоду буде підписано вже у 2012 р., це значно допоможе подальшому налагодженню бізнесових та міжлюдських контактів.

На наш погляд, надзвичайно важливо, аби МОНмолодьспорт України і Державне агентство України з туризму та курортів більш уважно ставилися до наданих посольством пропозицій, з метою розвитку українсько-малайзійського співробітництва в гуманітарній сфері.

Залишаються невиконаними чимало завдань, серед яких одним із найскладніших є подолання пасивності українських компаній у просуванні своєї продукції на ринок Малайзії, що мають користуватися відповідною державною підтримкою.

Отже, відповідаючи на запитання – «Чи стала Південно-Східна Азія ближчою до України в призмі 20-ти років українсько-малайзійських відносин?» – з упевненістю можна відповісти ствердно.



Посол України в Малайзії І.В. Гуменний відвідує малайзійську енергетичну компанію «Malaysia Transformer Sdn. Bhd.»

«Наскільки тісний цей світ!»

Історія дипломатичних відносин між Україною та Фінляндською Республікою бере початок з 1918 року. Тоді Фінляндія однією з перших визнала Україну та відкрила своє дипломатичне представництво в Києві. Тоді ж у Гельсінкі, однією з перших шести, була започаткована українська дипломатична місія.

Пізніше історичні долі двох країн розійшлися: Фінляндія здобула незалежність, а Україна тривалий час перебувала у складі СРСР.

Фінляндська Республіка визнала незалежність України 30 грудня 1991 р., а 26 лютого 1992 р. було відновлено дипломатичні відносини

між двома країнами. Із квітня 1992 р. функціонує Посольство Фінляндії в Україні, а з грудня того ж року – Посольство України у Фінляндській Республіці.

Надзвичайний і Повноважний Посол Фінляндської Республіки в Україні пані Ар'єу Макконен 16 листопада 2011 р. вручила Президентові України вірчі грамоти. Про підсумок двадцятирічної співпраці, перші враження від перебування в Україні, перспективу співробітництва між нашими державами та реалізацію євроінтеграційних устремлінь України – в ексклюзивному інтерв'ю пані А. Макконен журналу «З.С.».



Пані Ар'єу Макконен: Протягом двадцяти років, звичайно, відбулося багато подій. Насамперед, ми здобули членство в Євросоюзі наприкінці 1995 року. У 2004 р. також Польща набула членства в ЄС (пані Посол працювала в дипломатичному представництві у Варшаві. – Прим. автора). З того часу Україна має спільний кордон із Європейським Союзом. Започатковані згодом програми «Європейської політики сусідства» і «Східного партнерства», звичайно, зміцнили її позицію у відносинах з ЄС і, відповідно, з Фінляндією. У політичній сфері це означало насамперед те, що наші взаємини стали інтенсивніши-

ми, зокрема, це стосується двосторонніх візитів. Наш президент Тар'я Галонен відвідала Україну у 2009 р., ваш прем'єр-міністр перебував із візитом у Фінляндії у 2010-му. Того ж року Міністр закордонних справ Фінляндії Александер Стубб відвідав Україну, а в серпні 2011 р. Міністр закордонних справ України Костянтин Грищенко – Фінляндську Республіку. Тобто відбувається регулярний обмін думками на найвищому рівні, і це дуже добре, враховуючи те, що у Фінляндії недостатньо інформації про Україну. Чимало фінів переконані, що вона знаходиться десь дуже далеко, хоча регулярне авіасполучення



протягом лише 1 години 45 хвилин дає змогу дістатися з Гельсінкі до Києва.

Новий етап у наших відносинах має розпочатися з підписанням Угоди про асоціацію. Якщо наразі буде підписано Угоду про широку та всеохоплюючу зону вільної торгівлі, тоді наші підприємства виявлятимуть більший інтерес до вкладання інвестицій в Україну. Переконана, що це корисно для вашої країни.

«З.С.»: Які переваги отримала Фінляндія після набуття членства в Європейському Союзі?

Пані Ар'єу Макконен: Це питання має як політичний, так і економічний аспекти. З політичної

точки зору членство в ЄС передбачає значне підвищення стабільності та безпеки. З економічного боку головною перевагою є свобода торгівлі, вільне пересування робочої сили, послуг та капіталів. І, звичайно, євро як чудовий інструмент, що сам по собі виступає чинником стабільності.

Нині ситуація з євро є складною, і важко робити якісь прогнози, але я все одно вірю в єдину європейську валюту, заради збереження якої кожна країна робить чимало. Ми всі вже звикли до неї та сподіваємося, що наша єдина валюта матиме хороше майбутнє після завершення цього непевного періоду.



І нарешті, соціальний аспект. Без сумніву, вступ до ЄС дав численні переваги, насамперед для молоді. У Фінляндії, за моїми спостереженнями, зараз молоді люди почувають себе більш комфортно, вони розмовляють багатьма мовами, навчаються в європейських університетах, ми маємо багато програм студентського обміну. Сьогодні настільки легко поїхати навчатись за кордон, жодного порівняння з часами моєї молодості, коли це було набагато важче. ЄС відкриває грандіозні можливості для працевлаштування. Багато фінів їдуть на роботу за кордон на певний період, повертаються збагачені досвідом. Так само люди з інших європейських країн приїждять працювати і вчити-ся до нас.

«З.С.»: Чи стосується це українських студентів?

Пані Ар'єю Макконен: Українська молодь має можливість навчатися в університетах Фінляндії. Однак, певна проблема полягає в тому, що навчання в університетах Фінляндії – безкоштовне, але перед тим, як отримати дозвіл на навчання, студент мусить надати документи, які засвідчують, що він має гарантоване фінансове забезпечення – 500 євро на місяць. Це робиться для того, аби впевнитися, що людина зможе прожити у Фінляндії, де є певний рівень прожиткового мінімуму. Отримавши дозвіл на навчання, можна пра-

цювати у Фінляндії протягом 25 годин на тиждень під час навчального року. Це дає змогу заробляти певні кошти. Крім того, існують різноманітні програми обміну між окремими університетами. Звісно, ми хотіли б, аби значно більша кількість українських студентів приїздила до нашої країни.

«З.С.»: Як Ви оцінюєте євроінтеграційні перспективи України за результатами саміту Україна-ЄС 19 грудня 2011 р.?

Пані Ар'єю Макконен: На мою думку, ми просуваємося за визначеним у заключній заяві обох сторін напрямом. Наразі важко сказати, коли саме Угода про асоціацію буде парафована. Сподіваюся, це відбудеться незабаром, можливо, навесні. Потім знадобиться певний час для підписання цього документа. Зрозуміло, що для бізнесових кіл надзвичайно важливе значення має Угода про широку та всеохоплюючу зону вільної торгівлі як частина Угоди про асоціацію.

«З.С.»: На Вашу думку, що може переконати фінських підприємців активніше співпрацювати з українським бізнесом?

Пані Ар'єю Макконен: Перш за все, я повинна сказати, що Україна має величезні можливості для залучення інвестицій: це велика країна, тут багато потенційних споживачів,

дуже вдале географічне розташування в центрі Європи, добре навчена робоча сила. Перспективною галуззю є розвинута металургія на сході країни. На мою думку, можливість працювати в європейському середовищі має значення для європейських інвесторів, у тому числі, фінських. Нині ми спостерігаємо зростаючий інтерес вітчизняних компаній до України. Однак, водночас фіксуємо занепокоєння інвестиційним кліматом у ній. Фінські бізнесмени зважають на зниження України в рейтингах, що проводять такі організації, як: Світовий банк, «Європейська асоціація бізнесу», «World Transparency international» тощо. Безумовно, поліпшення бізнес-середовища – одне з головних завдань.

Незважаючи на проблеми, фінські інвестори присутні в Україні. Зокрема, компанія «Конекрейнс», що виробляє будівельні крани, має свої представництва в Одесі та Запоріжжі, є й інші, які інвестують у перспективні проекти в Києві, Харкові, Севастополі, Хмельницькій області. Створення більш сприятливого бізнес-середовища відкриє додаткові можливості для залучення інвестицій в економіку України, у тому числі з Фінляндії.

«З.С.»: Якими є Ваші очікування від наступної

декади наших двосторонніх відносин?

Пані Ар'єю Макконен: Це довготерміновий прогноз. Я впевнена, що кількість фінських інвестицій в Україну зростатиме, як і українських підприємств, які працюють у Фінляндії, що торговельний оборот значно збільшиться між нашими країнами. Звичайно, очікую, що стануть повнішими туристичні потоки в Україну, адже поки що вони на вулицях, зокрема, Києва не помітні. Певна, що успішно поведене Євро-2012 залучить в Україну значну кількість іноземних гостей. Безумовно, необхідно розвивати відповідну інфраструктуру. Нині, як мені здається, вам бракує, зокрема, 3-зіркових готелів, інших доступних готельних помешкань. Тому варто активніше рекламувати свій потенціал, а ми, у свою чергу, маємо надавати громадянам більше відомостей про Україну.

«З.С.»: Пані Посол, якими були Ваші перші враження від України?

Пані Ар'єю Макконен: Найголовнішим є те, що не було культурного шоку, коли я приїхала в Україну. Імовірно, цьому сприяло те, що до цього я працювала в Москві, де довелося пережити подібне від масштабу цього мегаполісу та кількості людей у метрополітені, на вулицях – усюди. У Києві, як на мене,



спокійна й душевна атмосфера, люди хороші, чутливі. Я із задоволенням прогулююсь центральними вулицями, отримуючи особливу насолоду від золотоговерхого Києва.

Помітила я також, що ввечері у парку люди сидять на лавках і розмовляють про свої справи – це відрізняє Україну від Фінляндії. Фіни в парку швидко пересуваються, бігають, займаються спортом. Ще

нас різнить рівень довіри населення до влади. За результатами одного із соціологічних опитувань, владним інституціям в Україні довіряє лише 10% громадян. Складається враження, що, на відміну від фінів, українці довіряють лише собі.

«З.С.»: З якими містами України Вам уже вдалося познайомитися?

Пані Ар'єю Макконен: Безумовно, це Київ. З істо-

ричної точки зору ваша столиця надзвичайно цікава для фінів, оскільки Фінляндія протягом тривалого часу перебувала в складі імперії, зокрема, за часів Північної війни та відомої Полтавської битви за участю армії Карла XII, у складі якої було чимало моїх співвітчизників. Мені вже вдалося відвідати Полтаву, Хмельницький і Славуту. А протягом попереднього приїзду у 2007 р.

мала візит до Одеси, де зупинялась у готелі «Лондонський» і була вражена, коли несподівано на третьому поверсі побачила знайому фотографію нашого маршала Маннергейма. У 1915 р. він перебував в Одесі, коли, напевно, і було зроблено це фото. Тоді я ще раз упевнилася в тому, наскільки тісний цей світ!

**Інтерв'ю підготував
Володимир ЛИВИНСЬКИЙ,
слухач Дипломатичної
академії України при МЗС**

Історія двосторонніх відносин

Історія дипломатичних відносин між Україною та Фінляндською Республікою бере початок у 1918 році. Фінляндія однією з перших країн визнала Україну і відкрила своє дипломатичне представництво в Києві. В числі перших на той час шести посольств зарубіжних

країн в Гельсінкі була започаткована й українська дипломатична місія. Пізніше історичні долі двох країн розійшлися: Фінляндія здобула незалежність, а Україна на довгий час увійшла до складу СРСР. Фінляндія визнала незалежність України 30 грудня 1991 року, а 26 лютого 1992 року були відновлені дипломатичні відносини між двома країнами. З квітня 1992 року функціонує Посольство Фінляндії в Україні, а з грудня того ж року – Посольство України у Фінляндській Республіці.

MINISTERE
des
AFFAIRES ETRANGERES

Kiew, le 8 Octobre 1918.
Teretchenkowskaja 9.
No 1978

A Son Excellence
Monsieur le Ministre des Affaires
Etrangères.

Lettre de créance.

Désireux de nouer des relations pacifiques et amicales avec le noble peuple de la Finlande le Gouvernement Ukrainien se réserve d'envoyer une Mission régulière auprès du Gouvernement Finlandais.

En attendant la prochaine nomination d'un représentant diplomatique régulier, le Gouvernement Ukrainien a chargé le Directeur du I Département du Ministère des Affaires Etrangères, Monsieur Constantin de LOSSKY, de remplir les fonctions d'un Chargé des Affaires de l'Etat Ukrainien auprès du Gouvernement Finlandais.

Dans l'espoir que Monsieur Constantin de LOSSKY saura justifier la haute confiance à lui accordée, la présente lettre de créance lui a été délivrée.

Le Ministre des Affaires Etrangères:
D. Teretchenka



Нота МЗС України про призначення
Константина Лоського Тимчасовим Повіреним
України у Фінляндії (Київ, 08.10.1918)

(З сайту Посольства України у Фінляндській Республіці)

Légation
de la République Démocratique d'Ukraine
en Finlande
Helsingissä.
24 p:nä elokuuta 1920.
№ 217

Herra Ministeri,

minulla on kunia saattaa Teidän tietoonne, että minun on virka-asioissa matkustaminen joksikin ajaksi ulkomaille.

Minun poissaollessani tulee Lähetystön jatksevia asioita hoitamaan Lähetystön Sihteeri P.Slivenko.

Ilmoittaan ylläolevasta pyydän Teitä, Herrä Ministeri, ottamaan vastaan vakuutuksen vilpittömästä kunnioituksestani.

Nicolas Zaliznyak
Chargé d'Affaires.



Herra Ministeri
R.Holati.

Дипломатична нота Посольства України, в якій повідомляється про виїзд М.Залізняка та призначення відповідальним за ведення справ у Місії П.Сливенка (Гельсінкі, 24.08.1920)

«Ми досягли взаємної довіри...»

Історичні зв'язки між Україною та Норвегією сягають доби вікінгів і Київської Русі. Один із найвідоміших фактів того часу – одруження доньки Ярослава Мудрого Єлизавети з принцем і майбутнім королем Норвегії (1045-1066) Гаральдом III Суворим.

Норвегія визнала незалежність України 24 грудня 1991 року. Дипломатичні відносини між державами встановлено 5 лютого 1992 р., Посольство Королівства Норвегія в Україні було відкрито в Києві 1992 року. У жовтні 2001 р. в Осло розпочало роботу Дипломатичне представництво України в Королівстві Норвегія, яке у вересні 2004 р. стало Посольством України в цій державі.

Політичний діалог із Норвегією розвивається на всіх рівнях. З багатьох питань українсько-норвезьких відносин, а також міжнародного порядку

денного сторони виявляють взаємну зацікавленість та близькість у підходах і оцінках, зокрема в питаннях подальшого розвитку демократичних та ринкових реформ в Україні, якнайповнішого використання потенціалу обох країн у взаємовигідному торговельно-економічному співробітництві, боротьбі з міжнародним тероризмом і піратством, зміцнення ролі ООН, у забезпеченні міжнародної безпеки, партнерства і співробітництва з ЄС тощо.

Про підсумки 20-річної співпраці, роль народної дипломатії, рецепт норвезького благополуччя та подальші перспективи співро-

бітництва з Україною в політичній та економічній сферах – в ексклюзивному інтерв'ю Посла Королівства Норвегія в Україні пана Йона Елведала Фредріксена журналу «Зовнішні справи».



Йон Елведал Фредріксен: Найважливішим надбанням цих двадцяти років є те, що ми досягли взаємної довіри. Для Норвегії сучасна Україна не є чимось чужим і далеким. Ми здобули незалежність лише у 1905 р., тому в Норвегії ще є покоління, котре пам'ятає, що значить бути молодого державою, що таке намагатися побудувати власну національну ідентичність. Це все частина новітньої історії Норвегії.

Активна співпраця України з НАТО, на мою думку, – це наш спільний здобуток. Я вважаю, що постійний процес перетворення України на складову частину європейської демократичної системи – це також результат нашої співпраці. Протягом цих десятиріч ми продуктивно співпрацювали з Україною в рамках багатьох європейських організацій. Варто згадати й міжнародні організації з рибної про-

мисловості, де Україна та Норвегія діють достатньо активно. Ми вивчили один одного також завдяки двосторонньому співробітництву. Нам вдалося після розвалу СРСР погодити спільну історію, усунути розбіжності в її сприйнятті, адже наша співпраця сягає найдавніших часів – епохи Київської Русі. Ми мали певні історичні зв'язки, задокументовані належним чином, тобто спільне минуле. Той факт, що Ук-

раїна, Норвегія та інші скандинавські країни визнають цей спадок, на мою думку, є дуже важливим.

Звичайно, найголовнішим підсумком є те, що нині маємо достатньо хороші економічні відносини, які, звісно, можна поліпшувати. Протягом 20-ти років ми значно просунулись уперед. Україна на сьогодні є важливим ринком для норвезького рибного експорту, також серйозним інвестиційним

ринком, особливо для наших підприємств у галузі ІТ-технологій і телекомунікації. Власне, в усіх галузях є конкретні результати співпраці, якими можемо пишатися.

«З.С.»: Які цілі ставить перед собою Посольство Королівства Норвегія в третій декаді двосторонніх відносин?

Йон Елведал Фредріксен: По-перше, ми й надалі підтримуватимемо демократичні перетворення в Україні разом із нашими міжнародними партнерами, зокрема, Радою Європи. Маємо хорошу програму співпраці між Україною та РЄ, яка фактично є планом дій. Зараз намагаємося поєднати наші двосторонні проекти з цим планом дій. Я вважаю, що за такою ж схемою відбувається співпраця України з ОБСЄ.

По-друге, ми будемо шукати можливості для створення нових проектів, зок-



рема, за участю НАТО та ЄС, і допомагатимемо у їх реалізації. Звичайно, докладатимемо максимальних зусиль для посилення двосторонньої співпраці в економічній сфері, що є надзвичайно важливим для наших інвесторів в Україні. Сьогодні маємо добре налагоджений діалог із місцевою владою. Зараз я намагаюся встановити тісніші контакти на рівні керівників рибної промисловості. Також ми могли б мати більш плідний діалог на рівні міністерств торгівлі – намагатимемося цьому сприяти.

По-третє, нам необхідно створити певну структуру, яка допомагатиме не лише Посольству Норвегії в Києві, а й Посольству України в Осло бути більш активними в просуванні бізнес-інтересів. Також я покладаю великі сподівання на українсько-норвезьку торгову палату, яка може стати хорошим партнером для нас. Окрім цього, український ринок є цікавим для деяких галузей нашої промисловості, зокрема, у нафтовій сфері. Якщо Україна розвиватиме свій нафтовидобуток, це відкриє прекрасні перспективи для співпраці з норвезьким бізнесом.

«З.С.»: На Вашу думку, який вплив матиме ратифікація парламентами наших країн Угоди про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ на бажання іноземних інвесторів вкладати гроші в українські підприємства?

Йон Елведал Фредріксен: Не секрет, що нинішні умови ведення бізнесу в Україні є складними, вони породжують корупцію та засилля бюрократизму. Угода не вирішує ці проблеми, але, перш за все, вона



містить певні базові цінності. Документ ґрунтується на тому, що у вас має бути вільний ринок, рівні умови, однакові для всіх інвесторів. Крім того, угода відкриває можливості для українських експортерів поглянути на Норвегію, Швейцарію та Ісландію, як на нові ринки збуту продукції, що, можливо, раніше не були такими привабливими. Вона може заохотити українських експортерів вкладати свої кошти в норвезький ринок. Наше посольство цього року за підтримки Міністерства торгівлі та розвитку планує проведення декількох семінарів, присвячених Угоді про зону вільної торгівлі, її умовам, значенню конкретних статей, оскільки в її основі закладено економічні вигоди для всіх учасників. Сподіваюся, ми зможемо їх використати, адже маємо економічні інтереси в Україні – норвезькі інвестиції, зокрема, контракти

у сфері суднобудування, експорт рибної продукції і т.д.

«З.С.»: Як ми знаємо, країни-члени Угоди про зону вільної торгівлі не є членами ЄС, котрий має свою зону вільної торгівлі. Які чинники сьогодні утримують Норвегію від членства в Євросоюзі та чи може ця угода підштовхнути її до входження до зони вільної торгівлі ЄС і, зрештою, приєднання до нього?

Йон Елведал Фредріксен: Історія норвезького не-членства в ЄС тривала і, можливо, дещо особлива. Норвегія підходить за всіма критеріями для набуття членства в Євросоюзі. Країна вже провела два референдуми з цього приводу, і обидва рази більшість була проти вступу. Якими є нинішні настрої – сказати важко, ураховуючи, що останній референдум відбувся понад 10 років тому. На мою думку, такий стан речей зумовлюють певні

особливості норвезької економіки. Ми експортуємо багато риби, морепродуктів, а також нафти та газу. Для збільшення наших прибутків у цих галузях членство в Європейському Союзі не є таким важливим. Ще одним чинником, який пояснює нашу політику (це моя особиста точка зору), є те, що ми – достатньо молода нація. Тому певні верстви населення не бачать потреби в приєднанні до будь-яких наднаціональних організацій. На мою думку, той факт, що Норвегія вже була членом НАТО, знівелював безпековий аспект членства в ЄС і зробив його не цікавим для норвежців. Ми маємо дуже тісну асоціацію з Європейським Союзом, спільний економічний простір, доступ до внутрішнього європейського ринку. Звичайно, це дуже важливо для нашої економіки. Ринок ЄС – найбільший для нашого експорту й імпорту,

за винятком рибної промисловості, найбільшим споживачем якої є Росія. Тобто ми є частиною внутрішнього європейського ринку і маємо погоджуватись із багатьма євросоюзівськими правилами. Це компроміс, який задовольняє Норвегію. Якщо Україна виконає умови Угоди про асоціацію з ЄС, ми зможемо поділитися багатим досвідом, який, на мою думку, буде дуже цікавим для України.

«З.С.»: Тобто Угода про зону вільної торгівлі з державами ЄАВТ не є конкурентом Угоді про зону вільної торгівлі з ЄС?

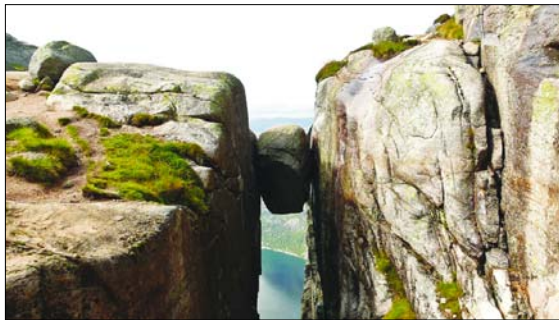
Йон Елведал Фредріксен: Ні, абсолютно ні. Раніше було багато країн-членів ЄАВТ, але більшість із них стали членами ЄС. Свого часу членами ЄАВТ були Велика Британія, Австрія та інші. Тому можна сказати, що до якоїсь міри це залишки великої структури, але ми відчуваємо необхідність бути певним чином організованими, підтримувати цю зону вільної торгівлі. Я вважаю, що для Норвегії, як і для Ісландії та Швейцарії, це дуже важливий інструмент.

«З.С.»: Норвегія сьогодні – високорозвинута краї-

на з відповідними економічними та соціальними стандартами. У чому полягає норвезький рецепт благополуччя?

Йон Елведал Фредріксен: Я не впевнений у тому, що є якийсь особливий рецепт. Норвезька система благополуччя формувалася протягом тривалого часу. Особливо важливим був період після Другої світової війни. На мою думку, визначальною складовою цього благополуччя є політичний консенсус, який існує між головними політичними партіями Норвегії. У нас є певні пріоритети, спільні для всіх політичних гравців. Це, насамперед, розвиток економіки, складовою якого є підтримка високого рівня зайнятості населення.

Дуже важливим елементом норвезької економіки є нафтова промисловість. Після того, як були розвідані перші нафтові родовища і видобуток нафти перейшов на промисловий рівень, розроблено стратегію розвитку цієї галузі. Вона передбачає, що держава не забирає всі податки, отримані від нафтови-



добувних підприємств, а спрямовує їх до спеціального фонду, який тепер називається пенсійним. Потім ці кошти інвестуються в всьому світі будуть використані наступними поколіннями як для пенсійного забезпечення, так і для збільшення обсягу інвестицій і, відповідно, подальшого розвитку. Лише 4% «нафтових» прибутків може бути спрямовано безпосередньо до державного бюджету.

«З.С.»: Норвегія вже протягом багатьох років є членом НАТО. Як Ви оцінюєте плідність нашої двосторонньої співпраці в рамках відносин України й НАТО? І як членство в Альянсі впливає на розвиток норвезької економіки?

Йон Елведал Фредріксен: Як ви знаєте, Норвегія є одним із членів-засновників НАТО. Військово-політична ситуація 1945 р. була досить складною. Після Другої світової війни наша країна перебувала в пошуку військового альянсу, особливо з Великою Британією та іншими країнами, що створили НАТО. Головною причиною став наш невдалий досвід дотримання політики нейтралітету в період між двома світовими війнами. З іншого боку, Норвегія належить до тих країн, які після завершення холодної війни хочуть бачити Альянс як дієвий ін-

струмент для розвитку мирної співпраці в Європі. Також ми хочемо, щоб НАТО стало дієвим механізмом співпраці з Росією та іншими державами-партнерами, такими, як Україна.

На мою думку, для Норвегії, як і для України, співпраця у військово-технічній сфері має практичну цінність. Ідеться про розвиток в Україні громадського контролю над збройними силами, участь у міжнародних операціях, допомогу НАТО в ліквідації спадку холодної війни – різноманітних боєприпасів, що залишилися на території України.

Загалом ми намагаємось якнайактивніше співпрацювати, коли йдеться про спільні проекти, зокрема під егідою НАТО. Особливо хотів би наголосити на двох програмах. У рамках співпраці Україна-НАТО це програма допомоги колишнім офіцерам української армії в перекваліфікації та подальшому працевлаштуванні. Окрім цього, маємо аналогічний суто норвезький проект у Криму. Іншим прикладом співпраці є встановлення цієї осені на хімічному заводі в Павлограді спеціальної печі для утилізації протипіхотних мін. З таким обладнанням Україна має можливість повністю вирішити свої проблеми з утилізації боєприпасів. Це одна з тих форм співпраці, яку ми радо підтримуємо. На мою думку, вона серед іншого створює прямий контакт між військово-службовцями обох країн і групами спеціалістів, що,



звичайно, само по собі є позитивним моментом.

«З.С.»: **Пане Посол, яким буде Ваш прогноз щодо політичних та економічних тенденцій у 2012 році?**

Йон Елведал Фредріксен: Це доволі складно передбачити. Думаю, для всіх на європейському континенті, у тому числі для України та Норвегії, які не є членами ЄС, надзвичайно велике значення матиме подальший розвиток ситуації з курсом євро. Майбутнє Єврозони важливе для всіх нас, як і світові тенденції економічного розвитку, що також впливають на Європу. Величезне значення матимуть відносини з Китаєм, Індією, Бразилією і т.д. На всі це ми, звичайно, не можемо впливати, але я особисто цілком оптимістично або, точніше, з обережним оптимізмом дивлюся в майбутнє. Тому що Європа – це не лише географічне поняття. Це – ідея, що є сильнішою за майбутній курс євро. Дуже сподіваюся, що ми знайдемо шляхи виходу та будемо рухатися вперед. Європа, як проект, переживе кризу. Можливо, нам доведеться віднайти інші форми співпраці, навіть зробити певні кроки назад, щоб потім рухатися вперед. Я вважаю, що Європа (маю на увазі не лише ЄС, а всіх нас), має можливості, щоб залишатись основною рушійною силою у світовій економіці та політиці, якщо ми матимемо спільні європейські цінності. Вони є дуже важли-

вими навіть тоді, коли йдеться про економічні питання.

Імовірно, у 2012 р. зустрінемось із серйозними викликами зі Сходу, особливо з боку Індії та Китаю. Усе, що ми можемо зробити, – це адаптуватися до ситуації та працювати з цими країнами, намагаючись отримати максимальну вигоду від співробітництва як із європейськими партнерами, так і з новими світовими потугами.

«З.С.»: **На міжнародній науковій конференції «Народна дипломатія як фактор розвитку громадянського суспільства», що відбулася 13 грудня 2011 р. в Києві, Ви підкреслили важливість народної дипломатії в сучасному світі. Якою, на Вашу думку, буде роль дипломатії в найближчому майбутньому?**

Йон Елведал Фредріксен: На це запитання складно відповісти. Необхідність професійної (кар'єрної) дипломатії не викликає сумнівів, без неї неможливі цивілізовані від-

носини між країнами. Це очевидно. Дипломатія дає нам необхідну форму проведення діалогу незалежно від конфлікту, який мав місце, чи існуючої проблеми. Що стосується народної дипломатії, на мою думку, її метою є презентація країни за кордоном, створення позитивного іміджу. Саме через контакти на побутовому рівні люди, що проживають в інших державах, формують своє ставлення до вашої країни. Дуже важливим є уникати стереотипів і ламати існуючі міфи, які притаманні всім країнам без виключення. Наприклад, у Норвегії маємо стереотипне уявлення про шведів, і вони у свою чергу – про нас.

Україна – одна з тих держав, про яку норвежцям відомо дуже мало. Я вважаю, що народна дипломатія – найкращий спосіб руйнування існуючих міфів, адже це одне з тих явищ, які ми спостерігаємо щодня. У Норвегії мешкає приблизно 5000 людей, які є або громадянами України, або норвежцями українського походження. Вони – наші сусіди, друзі – найдієвіший інструмент презентації, бо дають нам знання про Україну як найкращі народні дипломати.

Наше посольство має справу з такою ж проблемою. Норвегія не є сусідом України, і на, жаль, багато українців мало знають про нашу країну. Ми намагаємось робити все, аби створити культурне, економічне середовище, у якому люди могли б зу-



стрічатись, спілкуватися, обмінюючись професійною інформацією.

«З.С.»: **Пане Посол, поділіться, будь ласка, своїми першими враженнями про Україну?**

Йон Елведал Фредріксен: Коли я приїхав у серпні минулого року, це фактично було моїм першим знайомством з Україною. До того я працював у Росії, відвідував інші пострадянські країни. Тому для мене це була захоплююча мандрівка. Я подорожував автомобілем від польського кордону через Луцьк до Києва, зупинявся дорогою в декількох місцях – поговорити з людьми, попити кави, відпочити. Моє перше враження було надзвичайно позитивним, навіть дороги виявилися кращої якості, ніж очікував (*сміється*). Моя родина також переїхала до Києва, який нам дуже подобається.

«З.С.»: **Чи довелося Вам відвідати інші українські міста?**

Йон Елведал Фредріксен: На жаль, не так багато, як хотілося. Я двічі побував у Дніпропетровську, до якого також їхав автомобілем, щоб, зокрема, побачити Полтаву, також був у Павлограді. На цей рік маю великі плани – хочу багато подорожувати й відвідати південну, західну, можливо, й інші частини вашої чудової країни.

*Інтерв'ю підготував
Володимир ЛИВИНСЬКИЙ,
слухач Дипломатичної
академії України при МЗС*



«Україна та Ірак доклали величезних зусиль для встановлення і налагодження двосторонніх економічних відносин»

Дипломатичні відносини між Україною та Іраком були встановлені 16 грудня 1992 року. Фактично ж вони були започатковані ще в часи колишнього СРСР, коли фахівці з нашої країни брали активну участь у будівництві, зокрема, великих гідроелектростанцій на річках Тигр та Євфрат, металургійного комбінату в Багдаді, залізниці з Іраку до Сирії тощо. Із 800 радянських спеціалістів, які на початку 1990-х рр. працювали на спорудженні гідроелектростанції в м. Юсефія,

понад 600 були з України. Крім того, у 1980-х рр. українська частка в експорті колишнього СРСР до Іраку сягала 70%, а в 1990-х рр. товарообіг між Іраком та незалежною Україною досягав 300 млн. дол. на рік.

Про сьогоденні реалії політичного життя Іраку, стан і перспективи двостороннього співробітництва – в ексклюзивному інтерв'ю Надзвичайного і Повноважного Посла Республіки Ірак в Україні пана Шорша Халіда Саїда журналові «Зовнішні справи».



Шорш Халід Саїд: Ірак протягом останніх 30-ти років пережив чимало переломних моментів. Вісім років кровопролитної ірано-іракської війни, жертвами якої стали з обох сторін більше мільйона людей, знекровили економіку країни. Вторгнення в Кувейт і його наслідки – десять років міжнародних економічних санкцій – поставили її на межу гуманітарної катастрофи. Не слід також забувати, що режим Саддама Хусейна протягом багатьох років вів справжню війну проти власного народу, вперше в історії використавши хімічну зброю проти мирного населення.

У 2003 році розпочався новий етап історії Іраку. Але попередні події, безумовно, не могли не позначитися на суспільно-політичному житті країни. Дуже складно перебудувати управлінський апарат тоталітарної держави, особливо коли з перших днів доводиться стикатися

із загрозою міжнародного тероризму. Завданням першого уряду було формування нових структур, створення Конституції, що базується на пріоритеті принципів демократії й дотримання прав людини. Згідно з новим Основним законом, який підтримали на всенародному референдумі близько 80% іракців, усі громадяни країни мають рівні права незалежно від національності чи релігійної приналежності.

Із 2003 р. в Іраку вже тричі відбулись парламентські вибори. Це унікальне явище в Близькосхідному регіоні. Безумовно, нова влада припускалася помилок, у першу чергу, через відсутність демократичного досвіду. Незважаючи на це, політичні процеси в країні розвиваються хорошими темпами. В державі склалася багатопартійна система, тому «Арабська весна», що охопила багато країн регіону, для нас уже давно не актуальна.

Сьогодні в Іраку працює уряд, сформований за результатами виборів, що відбулися 7 березня 2010 р., до складу якого увійшли всі найвагоміші політичні сили країни.

«З.С.» : Які основні тенденції розвитку політичної ситуації в Іраку протягом останніх років?

Шорш Халід Саїд: За підсумками минулих парламентських виборів, два найбільших політичних блоки набрали приблизно однакову кількість голосів. Процес формування уряду затягнувся більш ніж на півроку, оскільки жодна з партій не могла одноосібно сформувати Кабінет Міністрів. Усі основні політичні сили були одностайні в тому, що Іраку потрібний коаліційний уряд. У результаті було сформовано нинішній, у якому представлені всі політичні, етнічні та релігійні групи країни. Складність роботи коаліційного уряду полягає в тому, що вирішення будь-якого питання вима-

гає згоди всіх учасників, на це інколи потрібно чимало часу.

Перед нинішнім урядом постає багато проблем як політичних, так і соціально-економічних, що потребують якнайшвидшого вирішення.

«З.С.» : Як Ви оцінюєте економічні відносини Києва і Багдада?

Шорш Халід Саїд: Варто зазначити, що Україна та Ірак доклали величезних зусиль для встановлення і налагодження двосторонніх економічних відносин на користь обох держав. Під час зустрічей з українськими посадовцями ми відчуваємо щире прагнення української сторони розвивати й розширювати двосторонню співпрацю в різних сферах. Українські представники влади і бізнесу відвідують нашу країну, мають зустрічі зі своїми іракськими колегами та обговорюють перспективи.

Наразі двосторонні економічні відносини між обома державами успішно



розвиваються, однак ми прагнемо вивести їх на якісно вищий рівень, оскільки країни мають великий потенціал і виявляють обоюдно прагнення поглибити співпрацю. Україна може забезпечити велику частку потреб Іраку в продуктах харчування, зокрема, зернових культурах, продуктах тваринного походження, олії та будівельних матеріалах. Ірак, у свою чергу, володіє численними енергоресурсами, серед яких нафта і газ. Українські компанії можуть стати конкурентоспроможними учасниками багатьох інвестиційних проєктів, які зараз реалізуються на території Іраку. Наше посольство готове надати допомогу та сприяння українським компаніям і бізнесменам, які мають бажання співпрацювати.

Товарообіг між нашими країнами зростає. Так, у 2009 р. він становив 240 млн. дол., нарощувався 2010 р. і за перше півріччя 2011 р. перевищив 370 млн. доларів. Показовим є те, що кількість віз, вида-

них нами громадянам України у 2011 р., на порядок більша, ніж була минулого. Цьому, вочевидь, сприяло відкриття повітряного сполучення між Києвом і Багдадом. Додатковим

поштовхом розвитку наших відносин було підписання на початку 2011 р. Меморандуму про співпрацю між Торговельною палатою Іраку і Торгово-промисловою палатою України. У ближчих планах – створення іраксько-української Ділової ради, а також проведення в Києві четвертого засідання Міжурядової комісії.

Отже, є всі передумови для розвитку між нашими країнами економічних і політичних відносин, які беруть початок ще з часів Радянського Союзу. 65–70% усього експорту з СРСР припадало на Україну. Чимало промислових об'єктів побудовано українськими фахівцями. Ірак одним із перших визнав незалежність України. Ваша країна вітала нові політичні процеси в Іраку після повалення режиму Саддама Хусейна у 2003 р., допомагала в забезпеченні безпеки, направила 1700 своїх миротворців, які будували поліклініки та інші об'єкти соціального призначення, брали участь у

розмінуванні територій. Цього уряд і народ країни ніколи не забудуть, також пам'ятатимуть 18 миротворців, які тоді загинули.

«З.С.»: Які, на Ваш погляд, напрями українсько-іракського співробітництва сьогодні є домінуючими?

Шорш Халід Саїд: Потенціал Іраку, особливо в нафтогазовій галузі, та України свідчать про незаперечні підстави для успішного розвитку співробітництва. Основні напрями нашої співпраці – торгово-економічні та військово-технічні відносини, а також співробітництво в галузі культури та освіти. Нині в Україні навчаються 3 тисячі наших студентів, щороку їхня кількість збільшується.

«З.С.»: Як Ви оцінюєте рівень законодавчого забезпечення діяльності міжнародних інвесторів в Іраку?

Шорш Халід Саїд: З моменту політичних змін 2003 р. було розроблено економічну та інвестиційну політику, засновану на наукових і реалістичних засадах, спрямовану на залучення іноземних інвестицій та реконструкцію всіх галузей народного господарства, особливо інвестиційної сфери, якою опікується спеціально створений національний інвестиційний комітет. Зважаючи на те, що того-

часні закони Іраку про інвестиції не враховували сучасних норм, у 2006 р. було прийнято закон «Про інвестиції», який підтримує іноземного інвестора та вважається одним із найкращих прикладів інвестиційного законодавства в регіоні. У 2008 р. було внесено деякі поправки з метою зробити його більш гнучким і сприятливим для кращого забезпечення інвестиційної діяльності на міжнародному рівні (передбачає чимало пільг та гарантій). На черзі ухвалення закону «Про нафту і газ», покликаного розширити інвестиційні перспективи в Іраку й надати іноземним компаніям ще більше інвестиційних можливостей.

«З.С.»: Чи варто, на Вашу думку, Іраку розробляти нові родовища і чи підтримують такий підхід громадяни країни?

Шорш Халід Саїд: На сьогодні Ірак щодня видобуває понад 2 млн. барелів нафти. У планах – збільшити цю цифру за 5-6 років утричі.

Усі громадяни Іраку, представники різних конфесій та національностей, підтримують плани керівництва, спрямовані на освоєння нових та розробку наявних вітчизняних родовищ нафти й газу. Адже це зміцнює потенціал країни і, відповідно, сприяє підвищенню добробуту



співвітчизників, удосконаленню соціальних гарантій, рівня безпеки в нашій країні. Безумовно, кожен мешканець Іраку бажає, щоб ситуація з безпекою нормалізувалася і життя повернулося у звичайне русло. За своїм характером іракці дуже життєлюбні, вони не сприймають жодних форм насилля й тероризму.

Наш народ дуже страждав від режиму Саддама Хусейна – доби жорстоких переслідувань, після падіння якого люди відчули смак свободи та спокійного життя. Але невдовзі іракський народ зіткнувся зі сліпим, безпрецедентним тероризмом, жертвами якого ставали і діти, і жінки, і люди похилого віку.

Як і мої співвітчизники, хочу бачити Ірак стабільною і процвітаючою країною. ми прагнемо, щоб до нас повернулися інвестиції та іноземні компанії, що сприятиме комплексній реконструкції та розвитку соціального сектору. володіючи природними,

сільськогосподарськими та людськими ресурсами, Ірак має потенціал стати однією з найбільш розвинутих і процвітаючих держав регіону.

За підрахунками, нафтові запаси Іраку становлять понад 143,1 млрд. барелів. За запасами нафти Ірак посідає третє місце у світі після Королівства Саудівська Аравія та Венесуели. Крім того, у різних кутках країни є ще чимало невідкритих нафтових родовищ. Міністерство нафти Іраку ухвалило проекти зі збільшення виробництва нафти й організувало три ліцензійні раунди, в рамках яких світові компанії отримали дозвіл на розвиток іракських нафтових родовищ. Проведені ліцензійні раунди сприятимуть зростанню показників виробництва нафти, і впродовж наступних 5 років вони сягнуть 6 млн. барелів на день або й більше. Відкриття нових покладів нафти на території Іраку також сприятиме збільшенню рівня її виробництва.

«З.С.»: Що допоможе українським компаніям вийти на нафтогазовий ринок Іраку і зайняти своє місце в розробці покладів нафти та газу, транспортування їх до Європи?

Шорш Халід Саїд: Українські компанії мають хорошу нагоду інвестувати й працювати в Іраку. Поряд з іншими іноземними фірмами вони можуть стати сильними конкурентами у здобутті контрактів на розробку нафтових родовищ, оскільки для Іраку є пріоритетним співпрацювати з представниками саме тих держав, контингент яких забезпечував безпеку та стабільність у країні.

Як Посол Республіки Ірак в Україні, я невпинно працюю задля розширення та поглиблення співробітництва з вашою дружньою країною. Ірак належить до світових лідерів за покладами нафти й газу, і я маю сильне бажання, щоб іракська нафта транспортувалася в Україну для її внутрішніх потреб, а також до Європи через територію вашої держави, яка має розвинену систему нафто- та газопроводів. Це питання повинно стати предметом обговорення компетентних посадовців і спеціалістів-експертів із Міністерства нафти Іраку і Міністерства енергетики та вугільної промисловості України. Вони здатні визначити й обрати найоптимальніші шляхи та механізми доправлення ірак-

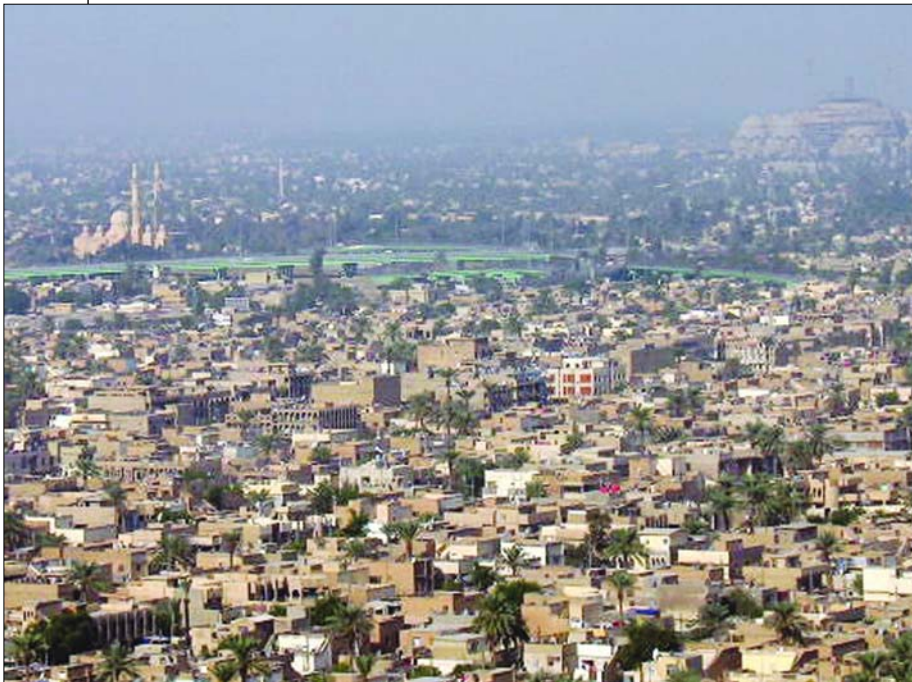
ської нафти до України, яка всередині 90-х рр. вивчала можливості транспортування через Чорне море, навіть було розроблено відповідний проект. Нині настав час провести переговори з цього питання.

«З.С.»: Чи розвиватиметься співпраця між нашими країнами на регіональному рівні?

Шорш Халід Саїд: Згідно з Конституцією, Ірак – це федеративна республіка, усім провінціям якої надано найширші повноваження, у тому числі можливість співпраці з регіонами інших країн. Тому є великі перспективи для співробітництва окремих провінцій Іраку та України. Це особливо важливо для розвитку економічних і культурних відносин. У 2011 р. після нашої поїздки до Харкова з боку адміністрації міста й області надійшла пропозиція встановлення побратимських відносин з іракською провінцією Анбар. Іракська сторона схвалила її, наразі очікується візит делегації Адміністрації іракської провінції до Харкова для обговорення можливості взаємовигідного співробітництва. Також ведуться переговори з іншими регіонами України.

За час мисії у вашій країні, з червня 2010 р., у мене склалося хороше враження і про Україну, і про її народ. Я відчуваю, що є реальні можливості для розвитку наших дружніх відносин у всіх сферах життя. Адже є і прагнення, і зацікавленість обох сторін.

*Інтерв'ю провів
Сергій НАГОРНИЙ,
експерт з питань
європейської безпеки,
European Geopolitical
Forum «EGF»*



Вікно у світ

Кажуть, що фотографія може розповісти набагато більше, ніж тисяча слів. Фотографи – як літописці та живописці в одній особі. Вони фіксують сьогоднішні моменти життя на планеті – заради майбутнього...



2012-й у людській подобі!



Ліси гігантської секвої



Екстрим. Одна з кайкрайших фотографій за версією Red Bull Шлите позаминулого року



Кицьчин дім



Звичайне диво. Маленький хлопчик хоче попрохати Санта, щоб його батько повернувся з Іраку. Він ще не знає, що це бажання здійсниться прямо зараз



Любові всі віки покірні. 8 березня минулого року в Белграді



Любити своїх ворогів...



Надія помирає останнього

(За матеріалами світових агентств)

Перська затока: імунітет від «Арабської весни»,

або

Час ще не настав?



**Максим СУБХ,
перший секретар МЗС
України, аспірант
Дипломатичної академії
України при МЗС**

Революційні події, що прокотилися Північною Африкою та Близьким Сходом у 2011 році, не залишили осторонь жодну арабську країну. Держави, де фактично не було зафік-

совано масових заворушень чи антиурядових протестів, не могли не відчути на собі величезний тиск, що чинився з боку так званих прогресивних мас-медіа, які час від часу натякали урядам цих країн на необхідність наслідувати приклад демократично налаштованих арабських суспільств та ініціювати проведення відповідних реформ. Об'єктами подібних порад стали свого часу Марокко, Алжир, ОАЕ та деякі інші держави.

Багато аналітиків досі розмірковують над першопричинами «Арабської весни», яку не можна отождествлювати з тривіальним соціально-економічним вибухом, так само, як і приписувати авторство трансформаційних подій

в арабському світі США, Ізраїлю, Франції чи ще когось. Радше, йдеться про комплекс внутрішніх, регіональних і зрештою глобальних проблем, починаючи від тотальної корупції, беззаконня та свавілля державних чиновників, закінчуючи проблемою забезпечення енергетичної безпеки європейського континенту на найближчу перспективу (зокрема, з огляду на зростаючий тиск на Іран, зумовлений у тому числі майбутніми санкціями ЄС, пов'язаними з реалізацією іранської нафти).

Відоме прислів'я говорить: «Якщо не можеш покласти край революції, то її слід очолити». Саме така позиція стала квінтесенцією зовнішньополітичної діяльності Катару

на регіональному треку в минулому році. Добровільно очоливши рух підтримки революційних процесів у Тунісі, Єгипті, Лівії та Сирії, офіційна Доха задіяла всі наявні політико-дипломатичні, а найголовніше, фінансові механізми для «визволення пригнічених суспільств від ярма деспотизму й тиранії», активно використовуючи для цього рупор демократії – канал «Аль-Джазіра». Аналізуючи розвиток подій у країнах, де революційні рухи спромоглися повалити діючу владу, важко говорити, що Катар отримав в особі нових урядів заклятих союзників. Варто лише згадати, якою була реакція лівійських революціонерів та керівництва Національної пе-

рехідної ради на плани Катару очолити «Групу друзів нової Лівії» зі штаб-квартирою в м. Тріполі. Колишній Постійний представник Лівії в ООН А. Шалгам, який під час війни проти М. Каддафі оголосив про своє приєднання до революціонерів, у листопаді 2011 року піддав нищівній критиці спроби уряду Катару встановити свій контроль над повоєнною Лівією. В одному зі своїх телезвернень він зазначив, що «вище катарське керівництво, сп'яніле від смаку перемоги над диктатором, захворіло його ж хворобою». У тому ж розлогу інтерв'ю А. Шалгам, у властивому йому красномовному стилі, зауважив, що «кількість загиблих та поранених серед представників лівійського народу перевищує населення Катару»¹. Цікавим є й те, що участь Катару в поваленні режиму М. Каддафі, на думку окремих спостерігачів, стала результатом особистої образи, яку лівійський полковник привселюдно завдав поважному еміру під час саміту Ліги Арабських Держав (ЛАД) у м. Сірт у 2010 році, зауваживши, що «порожнє місце, яким є ЛАД, набагато легше заповнити еміром Катару, аніж лівійським лідером...»², натякаючи на надмірну вагу емі-

ра. Виглядає кумедно, але всі побачили, що за останній рік Х. Аль-Тані скинув близько 40 кілограмів ваги. Висновки робить самі...

Не вдалося Катару здійснити щось проривне й у відносинах із новою-старою владою в Єгипті. Жандарми старого режиму, з яких складається Вища військова Рада АРС, наразі мають лише номінальні повноваження і не здатні повноцінно виконувати покладені на них функції з огляду на триваюче невдоволення єгипетської молоді рівнем практичної реалізації здобутків революції. Варто зазначити, що одним із перших іноземних лідерів, які відвідали пореволюційний Каїр, став емір Катару Х. Аль-Тані. У травні 2011 року він перед телекамерами пообіцяв єгипетському народові допомогу в завершенні розпочатих за часів Х. Мубарака інвестиційних проєктів і реалізації нових³. Проте, з огляду на неабияку зайнятість Катару демократизацією інших країн регіону, зокрема Сирії, заяви еміра й досі залишаються риторикою. Відтак, ураховуючи швидкоплинні зміни на близькосхідній арені, катарське керівництво не може бути до кінця впевненим у тому, що вкладені у проєкт «Арабська весна» ресурси прине-



суть свої дивіденди.

Отже, виникає питання, чому уряди країн Перської затоки досі не стали об'єктом народних антиурядових демонстрацій? Звісно, така постановка питання є дещо гіперболізованою, ураховуючи протестні настрої та минулорічні прояви соціального обурення з боку бахрейнського, оманського та саудівського населення. Лютневі події в Бахреїні з наступним введенням у Манаму військових підрозділів «Щита Затоки» змусили багатьох аналітиків, насамперед, американських, замислитися над подальшою долею цієї країни, що й без того знаходилась під перманентним тиском Ірану, який час від часу направляє бахрейнському керівництву ультимативні меседжі, що ставлять під загрозу існування Королівства як незалежної держави. Подібні заяви вважалися бахрейнцями демагогією, спрямованою на підірив політичної та економічної стабільності їхньої країни. Першим дзвіночком небезпеки для інтересів Бахреїну стала інформація, поширена світовими ЗМІ, про наміри Вашингтона перенести свою військово-морську базу, на якій дислокується 5-ий флот ВМС США, до сусідніх Катару чи ОАЕ. Ві-

рогідність цієї інформації посилювалась зростаючим усередині Бахреїну соціальним напруженням, зокрема, закликами шіїтської опозиції до закриття американської бази, що нараховує 40 кораблів різного класу та близько 30 тис. військовослужбовців⁴. З іншого боку, американці мають і надалі координувати свої дії з правлячою в Бахреїні династією, аби зберегти власні стратегічні інтереси в регіоні Перської затоки. Один із бахреїнських блогерів написав на сторінках журналу «Форін Полісі» в мережі Інтернет: «неприпустимо дивитись на те, як твоїх братів вбивають американською зброєю. Отже, не дивуйтеся, якщо раптом сюди прийдуть іранці для того, щоб нас рятувати»⁵. Таким чином, Бахреїн став чи не найпершою країною Ради співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ), яка відчула на собі смак «Арабської весни». Ситуацію у Королівстві, 70% населення якого становлять шіїти, ускладнює конфесійний фактор з огляду на приналежність правлячої родини Аль-Халіфа до ісламу сунітського толку.

Спільною рисою всіх суспільств Затоки є надзвичайно молодий середній вік місцевого населення. У



Бахреїні він становить приблизно 31 рік, Катарі та ОАЕ – 30, Кувейті – 28, а в Саудівській Аравії – усього 24 роки⁶. Показники безробіття виглядають не надто втішними на тлі постійно зростаючої іноземної трудової міграції до країн Затоки. Приміром, у 2011 році рівень безробіття в Бахреїні становив 15% усього працездатного населення, що є одним із найвищих показників серед усіх країн регіону. Майже подібною є ситуація в сусідній Саудівській Аравії, де безробіття минулого року сягнуло загрозливих 11%. Відносно високий, у порівнянні з іншими арабськими країнами, рівень життя громадян держав РСАДПЗ, нечисленне населення та гомогенність місцевих суспільств донедавна гарантували цим країнам спокійне існування, демонструючи значний економічний прогрес. З іншого боку, зрозуміло, що процвітання країн цього регіону прямо пропорційне світовим цінам на енергоносії, насамперед нафту та природний газ. У серпні минулого року, коли регіон

Близького Сходу охопила хвиля революційних подій, світові ціни на нафту знизилися до відмітки 80 дол. за барель. Якщо подібна тенденція зберігатиметься в майбутньому, не виключено, що арабські монархії не зможуть з легкістю виділяти сотні мільярдів доларів на задоволення потреб свого населення. Невдовзі після того, як Бахрейн охопила хвиля протестів, глави

держав Затоки ухвалили рішення про заснування спеціального Фонду зі статутним капіталом у 10 млрд. дол. США, головним контрибутором якого виступила Саудівська Аравія⁷. Зазначені кошти були спрямовані на вирішення нагальних соціально-економічних проблем населення в Бахреїні, а також Омані, де в січні 2011 року мали місце антиурядові демонстрації з вимогами збільшити заробітну плату державним службовцям, створити додаткові робочі місця, вирішити міграційні питання, пов'язані з набуттям оманського громадянства тощо. Вельми обмежений вплив на громадськість мали й анонсовані Королем Бахрейну заходи, спрямовані на створення 20 тис. додаткових робочих місць за рахунок розширення кадрового складу МВС, Міноборони та інших силових відомств.

Повертаючись до прецеденту з придушенням антиурядових демонстрацій у березні минулого року в Бахреїні після введення обмеженого контингенту сил підрозділу «Щит Зато-



ки», мимоволі постає питання про легітимність цього кроку. Історія застосування сил швидкого розгортання, до яких належить згаданий підрозділ, свідчить про участь виключно в міжнародних дво- або багатосторонніх конфліктах (1990-1991 роки – у ході іракської окупації Кувейту; 2003 рік – напередодні американського вторгнення в Ірак). Уведення арабського контингенту, ударну силу якого становили саудівські військові в кількості 1 тис. осіб, 500 еміратських поліцейських та незначна кількість представників Збройних сил Кувейту, лише

підтвердило факт неспроможності багатих монархій Перської затоки подолати локальний соціально-економічний вибух, який на прикладі Бахрейну мав стати повчальним уроком для інших держав регіону. Дипломатичною мовою уряди РСАДПЗ пояснювали введення «Щита Затоки» до Манами необхідністю протистояти зовнішньому втручання, що ставить під загрозу державний суверенітет і незалежність Бахрейну, недвозначно натякаючи на наявність іранського сліду в масових заворушеннях. Звідси запитання – чому ці ж країни Затоки, які ка-



тегорично заперечують доцільність зовнішнього втручання в Бахреїні, так відверто наполюгають на нього у вирішенні сирійської проблеми?! Тут слід зробити ремарку – жоден із урядів країн РСАДПЗ й досі не вважає введення військ до Бахрейну зовнішнім втручанням, оскільки воно здійснювалося на офіційне прохання Короля Бахрейну в рамках підписаної

членами РСАДПЗ угоди про колективну оборону. Позиція Ірану з цього питання, як і деяких саудівських опозиціонерів-шіїтів, є діаметрально протилежною.

Останнім часом провідні аналітичні центри світу все більше схилиються до того, що ідея приєднання Йорданії та Марокко до РСАДПЗ, про що лідери країн Затоки оголосили на травневому саміті Ради в Ер-Ріяді, стала спробою об'єднати під одним дахом усі сунітські монархії для протистояння поширенню «Арабської весни»⁸. Пропозиція, насамперед, ґрунтувалася на тому, що Йорданія й Марокко є країнами з монархічним устроєм та яскраво вираженим прозахідним курсом зовнішньої політики. Бралось до уваги й те, що приєднання Йорданії до РСАДПЗ значно збільшить можливості Ради впливати на хід палестинсько-ізраїльських переговорів. Чимало було критики на адресу РСАДПЗ з боку таких країн, як Ємен, що географічно й історично належить до регіону Перської затоки, а також Іраку, який володіє 8,3% всіх розвіданих покладів нафти у світі, оскільки їм не було зроблено такої

пропозиції. Утім інтрига навколо можливого вступу Йорданії та Марокко до лав Ради протрималась до грудня 2011 року, тобто – останнього саміту в Ер-Ріяді, на якому саудівський монарх урочисто оголосив про наміри діючих членів РСАДПЗ продовжити інтеграцію з метою створення повноцінного союзу. Паралельно з цим ідея приєднання нових членів до шістьох існуючих відійшла на другий план, втративши свою актуальність.

На думку багатьох, найсерйозніші наслідки «Арабської весни» матиме для Саудівської Аравії, що є найбільш консервативною державою РСАДПЗ і сповідує жорсткі силові методи придушення проявів народної непокори. Останнім прикладом такої поведінки стало рішуче приборкання в листопаді 2011 року демонстрації у провінції Катіф на сході Королівства, унаслідок чого загинуло 4 та поранено 9 саудівських громадян. Аналіз цього випадку переконує, що жодні фінансові трюки не здатні ефективно вирішити накопичені роками етноконфесійні проблеми, пов'язані з задоволенням потреб шіїтської меншини КСА



або врегулюванням питань паспортизації осіб без громадянства, яких у Саудівській Аравії налічується 70 тис. осіб (у Кувейті – 120 тис., ОАЕ – 20 тис., Катарі – 1200 осіб).⁹ Підтвердженням цього є те, що за декілька місяців до сумнозвісних подій у Катіфі уряд КСА затвердив державну програму вартістю 130 млрд. дол. США, спрямовану на створення 60 тис. нових робочих місць, спорудження 500 тис. житлових будинків, збільшення щомісячної зарплати державним службовцям до 800 дол. США на місяць тощо. Варто зазначити, що проблема працевлаштування саудівської молоді набирає гостроти ще й з огляду на те, що кожного року в КСА 400 тис. юнаків і дівчат поповнюють армію працездатного населення, яке шукає гідну роботу.

Підсумовуючи, слід, поперше, віддати належне країнам РСАДПЗ, які, використовуючи наявні фінансові механізми в поєднанні з політико-дипломатичними заходами, спромоглися на деякий час загасити революційне полум'я, хоча невідомо, як довго такий status quo триватиме. У цьому контексті хотілося б навести думку політичних аналітиків американського університету імені Дж. Вашингто-

на, які одноставно стверджують, що повноцінне поширення «Арабської весни» на теренах РСАДПЗ є лише справою часу. При цьому зазначається, що за поручкою порятунку нинішніх правителів Затоки стануть методи, які вони оберуть для вирішення нагальних соціально-економічних завдань¹⁰.

Підтвердженням цього припущення є заява глави уряду, Міністра закордонних справ Катару шейха Х. Аль-Тані, який на початку листопада 2011 року заявив, що країни Затоки не мають стовідсоткового імунітету від арабських революцій. Водночас він наголосив, що уряди РСАДПЗ роблять усе можливе, аби прості громадяни відчували безпеку та достаток.

Насамкінець хотілося б сказати, що за зовнішнім багатством і візуальною заможністю країн Затоки – величезна кількість людей, які живуть за межею бідності, стрімке звуження середнього класу, прогресування корупції. Розширення свобод, а також активніша участь молодого населення країн Затоки в політичному житті не лише здатні захистити їх від масштабних внутрішніх потрясінь, а й стати запорукою сталого розвитку в майбутньому.

¹ <http://www.middle-east-online.com/english/?id=48879>

² http://www.youtube.com/watch?v=-jd_I11k-lo

³ <http://english.ahram.org.eg/NewsContentP/1/11301/Egypt/Qatars-Emir-Hamad-bin-Kahlifa-Al-Thani-in-Cairo-to.aspx>

⁴ <http://gn4me.com/gn4me/details.jsp?artId=3987965&catId=54211&sec=news>

⁵ http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2011/07/15/the_other_side_of_radicalization_in_bahrain

⁶ Дані взяті з сайту <https://www.cia.gov>

⁷ <http://www.alwatannews.net/news.aspx?id=fzCd0/pOAWH8sSHzINwbPg==>

⁸ http://lynch.foreignpolicy.com/posts/2011/05/11/the_what_cooperation_council

⁹ <http://www.al-sharq.com/articles/more.php?id=248549>

¹⁰ http://www.gulfissues.net/m_p_folder/main_div/akbar/akba_00253.htm

Спільна аграрна політика Європейського Союзу: проблеми фінансування аграрного сектору

В умовах ринкової економіки, як свідчить досвід розвинених західних країн, ефективність агропромислового виробництва та розвиток сільських територій значною мірою залежать від державного регулювання й підтримки. Державне регулювання аграрного ринку за кордоном – це складний механізм, що включає інструменти впливу на прибуток фермерів, структуру сільськогосподарського виробництва, аграрний та продовольчий ринки, соціальну структуру села, міжгалузеві й міжгосподарські відносини з метою створення стабільних економічних, правових, соціальних і екологічних умов для розвитку аграрного сектору, задоволення потреб населення в продуктах харчування за соціально доступними цінами, розвиток сільських територій.

Проблема формування спільної аграрної політики країн Європейського Союзу в умовах мінливих економічних і політичних параметрів світового господарства, його стрімкої глобалізації заслуговує окремого дослідження. Питаннями регулювання економічних відносин у галузі спільної аграрної політики ЄС вивчають такі відомі дослідники, як: Марко Валетта, С.Ю. Кашкін, К. Беме, Д. Шпаар, Р.А. Петров, Н.В. Прокудіна, Марія Пія Раджоньєрі та інші.

Європейський Союз має специфічну модель сільськогосподарства, головними завданнями якого є виробництво продуктів харчування, забезпечення продовольчої безпеки за умови одночасного дотримання екологічних стандартів і збереження сільського навколишнього середовища, відносин зі світом у сфері сільськогосподарської торгівлі тощо.

Спільна аграрна політика ЄС – це рушій, що забезпечує реалізацію вказаних завдань, політичний вибір європейського суспільства, без якого неможливим є існу-



Лілія БАЖАН,
студентка Національного
університету державної
податкової служби
України

вання сільської місцевості й аграрного виробництва, вираження сукупної підтримки споживачів, платників податків, суспільства в цілому, з метою запобігання екологічним ризикам, деградації сільського навколишнього середовища, скороченню зайнятості та соціального захисту в сільській місцевості [6, с. 15-18].

Римський договір затвердив спільну аграрну політику як основоположну Європейського Економічного Союзу 1950-х років – попередника нинішнього ЄС. Стаття 33 договору визначає такі його цілі: підвищити продуктивність сільського господарства шляхом підтримки технічного прогресу, забезпечити раціональний розвиток сільськогосподарського виробництва й оптимальне використання його засобів, зокрема праці; забезпечити прийнятний життєвий рівень для сільськогосподарської спільно-

сти [4, с. 62].

Епіцентром спільної аграрної політики ЄС є особлива система державної підтримки та регулювання сільського господарства, що визначає характер розвитку галузі. Крім того, взаємодія аграрної сфери з іншими видами політики сприяла створенню масштабного спільного ринку сільськогосподарської продукції та завоюванню Євросоюзом лідируючої світової позиції у сфері сільського господарства та виробництва продуктів харчування [7, с. 9-10].

У порівнянні із зовнішніми відносинами або загальним станом економіки сільське господарство може виглядати менш важливим, проте спільна аграрна політика є найбільшою сферою видатків ЄС. Тому, коли йдеться про її формування та реформування, політичні інтереси стають доконечно важливими.

Основна частина витрат



Зміна спільної аграрної політики ЄС фігурувала серед основних дискусійних тем XXI Економічного форуму, що відбувся 7-9 вересня 2011 р. в м. Криниця, Республіка Польща

на розвиток сільських територій у Євросоюзі спрямована на ведення спільної аграрної політики з метою гарантування закупівельних цін для виробників аграрної продукції та підтримки стабільного рівня доходів суб'єктів сільськогосподарського виробництва. З часом відбулося поступове зміщення цілей: із вирішення проблем сільського господарства до завдань розвитку сільських територій.

Так, на початкових етапах реалізації спільної аграрної політики в ЄС домінували галузеві підходи, сконцентровані виключно на регулюванні агропромислового комплексу; на більш пізніх етапах політика значно розширилася, охопивши проблематику розвитку сільських територій.

Фінансування розвитку сільської місцевості здійснюється як із бюджету спільної аграрної політики Євросоюзу, так і через структурні фонди та фонд гуртування. У цілому у 2013 р. асигнування на потреби сільського господарства та розвиток сільської місцевості становитимуть 36,5 млрд євро загального фонду бюджету ЄС.

Важливо зазначити, що поступово зі скороченням розмірів фінансування на підтримку безпосередньо сільського господарства дотаційні виплати спрямовуються на сільський розвиток, що стає пріоритетною компонентою аграрної політики Євросоюзу [2, с. 74-78].

Вагомим інструментом фінансування регіональної політики ЄС, спрямованим на подолання розриву в розвитку між регіонами та країнами Європейського Союзу і досягнення економічної соціальної згуртованості, є Структурний фонд, у рамках якого здійснюється та розподіляється допомога відповідно до визначених цілей задля сприяння структурній перебудові та розвитку відсталих регіонів. Протягом бюджетного періоду 2007-2013 рр. витрати з бюджету ЄС на фінансування регіональної політики із структурних фондів, у тому числі на підтримку розвитку сільських територій, поступово збільшуватимуться.

За прогнозами, сума асигнувань у 2013 р. становитиме 76,8 млрд євро, що на 17,1 млрд євро більше, ніж у 2007 році. Питома вага обсягів фінансування аграрної сфери в складі витрат бюджету на 2013 р. запланована в розмірі 48,5%.

Спільна аграрна політика ЄС передбачає використання для регулювання аграрного ринку такого інструменту, як квотування. Сутність його в тому, що підтримка цін на продукцію призводить до її надвиробництва, тому вводяться відповідні квоти щодо певних видів (молоко, цукор, спирт, крохмаль) з метою збереження високого рівня внутрішніх цін, недопущення надвиробництва, а також зниження витрат із бюджету Євросоюзу [2, с. 79-82].

Розподіл видатків бюджету САП ЄС на 2006-2013 рр., млрд євро за цінами 2004 р.

Видатки	Роки							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Сільське господарство	43,7	43,5	43,7	43,3	43,0	42,7	42,5	42,3
Розвиток сільської місцевості	12,3	13,7	14,2	14,7	14,9	15,1	15,3	15,5
Усього	56,0	57,2	57,9	58,0	57,9	57,8	57,8	57,8
Питома вага у загальних видатках бюджету ЄС, %	46,4	42,8	41,7	40,5	39,5	38,5	37,5	36,5

Джерело: Rural Development in the European Union. Statistical and Economic Information / European Commission. – Report, August, 2010. – 411 p.

У країнах ЄС установлені цінні дотації на придбання техніки, меліорацію земель, модернізацію ферм. У деяких державах Європейського Союзу практикуються прямі дотації з державного бюджету фермам, розміщеним у несприятливих природних умовах господарювання. Значні субсидії виділяються на боротьбу з водною та вітровою ерозією [1, с. 23-24].

Євросоюз щорічно витрачає понад 40 млрд євро на реалізацію своєї аграрної політики, тобто майже 45% свого бюджету, у той час як внесок сільського господарства у валовий внутрішній продукт ЄС становить лише близько 2%, а кількість працездатного населення Євросоюзу, зайнятого в цій галузі, не перевищує 6%. Наразі планується скорочення частки аграрного сектору в спільному бюджеті ЄС до 34% у 2013 році.

На фінансову перспективу 2007-2013 рр. передбачено фінансування спільної аграрної політики через два основні фонди: Європейський фонд гарантій сільському господарству (European Agricultural Guarantee Fund-EAGF) та Європейський фонд розвитку сільських територій (European Agricultural Fund for Rural Development-EAFRD).

Спільна аграрна політика реалізується через низку взаємопов'язаних інструментів, які Європейська Комісія групує у два основні «стовпи» (pillars): перший «стовп» включає:

- організацію ринків (через експортні субсидії,

Бюджет структурних фондів ЄС на 2007-2013 рр., за цінами 2004 р.

Показники	Роки						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Видатки структурних фондів, млрд. євро	59,7	62,8	65,8	68,2	70,7	73,7	76,8
Питома вага в загальних витратах ЄС, %	44,7	45,3	46,0	46,5	47,1	47,8	48,5
Індекси (до попереднього року)	113,4	101,3	101,5	101,0	101,3	101,5	101,5

Джерело: Rural Development in the European Union. Statistical and Economic Information / European Commission

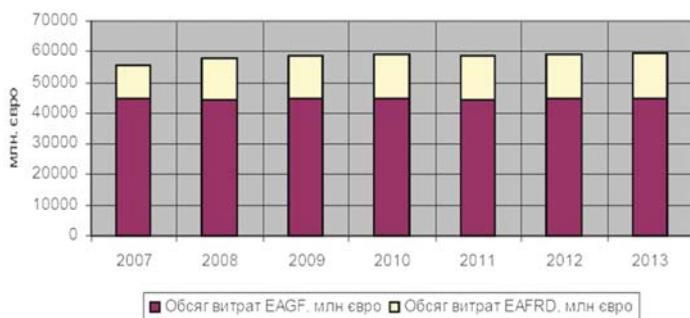


Рис. 1. Фінансування САП на фінансову перспективу 2007-2013 рр.

підтримку ринкових цін, зберігання продукції, митний тариф);

- пряму підтримку фермерів (через єдиний платіж на площу земель, єдиний платіж на ферму, платежі, частково пов'язані з рівнем виробництва та додаткові платежі).

Пряма підтримка надається фермерам лише за умови дотримання ними умов перехресної відповідності, що є переліком вимог стосовно добробуту тварин, утримання земель у належному стані та збереження довкілля.

Другий «стовп» передбачає розвиток сільської місцевості (зокрема, заходи щодо забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектору і лісництва, збереження довкілля та сільських ландшафтів, підвищення якості життя в сільській місцевості та диверсифікації сільської економіки, а також програму ЛІДЕР).

Обидва «стовпи» пов'язані через принцип модуляції, що передбачає поступове скорочення розміру прямих платежів і спрямування вивільнених коштів на розвиток сільської місцевості.

Сумарний обсяг цільових видатків європейських аграріїв становить близько 60 млрд євро щороку, 60% з яких направляється на прямі платежі, що не пов'язані з обсягом виробництва, а 20% – на заходи фінансування розвитку сільської місцевості, які належать до зеленої скриньки СОТ. У свою чергу платежі, пов'язані з обсягом виробництва, становлять близько 12% загальної суми фінансування [6, с. 15-17].

На сучасному етапі спільна аграрна політика орієнтована на попит і покликана:

- підвищувати продуктивність сільського господарства;
- забезпечувати високий рівень життя для фермерів;
- забезпечувати виробництво продуктів, яких потребує населення (відповідність попиту та пропозиції);



- забезпечувати доступність ресурсів;
- підтримувати справедливий рівень цін.

Підтримка високих цін усередині ЄС – один із найдоречніших шляхів субсидування доходів, тому було ухвалено рішення про деяке зниження цін [3, с. 5-8].

Процес переорієнтації аграрної політики триває й досі, з кожним роком усе більше коштів виділяється на програми сільського розвитку та природоохоронні програми. Загальносвітовими особливостями державного регулювання аграрного ринку є:

- посилення регуляторної ролі держави та протекціонізму щодо національного сільськогосподарського виробника розвинених країн, які вимагають зниження підтримки аграрного виробництва;
- дотаційність аграрного сектору, рівень якої в розвинених країнах коливається, як правило, в діапазоні 30-80% вартості виробленої продукції;
- державне сприяння розширенню ємності національного аграрного ринку і стимулювання експорту аграрної продукції на світовий ринок;
- розвинуті країни домагаються відкриття аграрних ринків країн, що розвиваються, закриваючи при цьому свої ринки, що в умовах глобальної конкуренції призводить до стагнаційного розвитку аграрного сектору та згортання сільськогосподарського виробництва в країнах із перехідною економікою [8, с. 67-69].

Спільна аграрна політика допомагає спрямовувати виробництво на товари, які потім можна продати за нормальними цінами й отримати прибуток. Мета єдиної сільськогосподарської політики ЄС – стабілізація ринків і встановлення обґрунтованих цін на сільськогосподарську продукцію, підтримка рівня життя зайнятих у аграрному секторі економіки. Маючи очевидні конкурентні переваги у виробництві сільгосппродукції, Україна може претендувати на вагомий роль свого сільського господарства в європейському ринку, участь у якому є стратегічним довгостроковим завданням як для неї, так і для ЄС.

Аграрна політика поєднує елементи регуляторно-ринкової, цінової, зовнішньоторговельної та структурної політики. Оскільки в

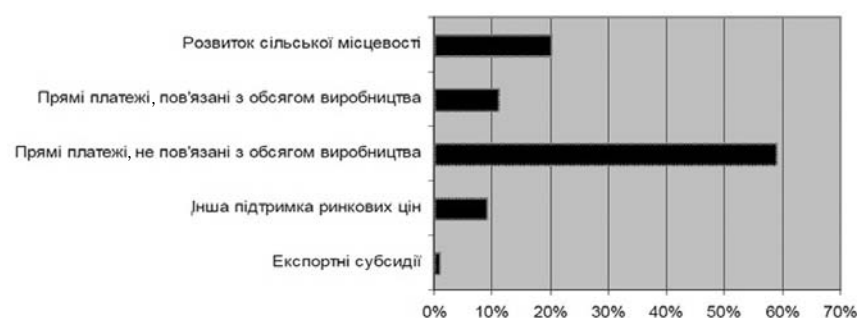


Рис. 2. Розподіл цільових видатків САП

Джерело: Financial report from the commission to the European Parliament and the Council on the European Agricultural Guarantee Fund

аграрній економіці галузевий і територіальний фактори інтегровані в одне ціле, сучасна аграрна політика ЄС формувалася й функціонує на фундаменті та у рамках регіональної, у першу чергу структурної, політики [5, с. 179].

Отже, аграрна політика Євросоюзу в широкому розумінні – це напрям загальної політики, спрямований на:

- покращення правового регулювання відносин в аграрній сфері;
- удосконалення адміністративних відносин між відповідними інституціями та суб'єктами господарювання в сільському господарстві;
- прийняття економічно доцільних та ефективних регуляторних актів, що сприяють підвищенню конкурентоспроможності сільського господарства ЄС і розвитку сільської місцевості;
- сприяння подальшій лібералізації сільського господарства Євросоюзу відповідно до вимог СОТ.

Реформа видатків бюджету ЄС повинна перш за все обмежити видатки спільної аграрної політики, зокрема на регіональну політику і призначення заощаджених коштів на дослідження й розвиток, а також підвищення ролі Європейського Союзу як глобального партнера. У 2013 р., тобто на кінець сучасного фінансового періоду, витрати на аграрний сектор становитимуть лише 30% видатків бюджету ЄС. Найімовірніше, що ця частка зменшуватиметься й надалі. Відповідних змін також потребує спільна аграрна політика Євросоюзу, яка повинна врахувати зміни на аграрних ринках, вимоги та преференції споживачів, міжнародну ситуацію. Остання суттєва реформа спільної аграрної політики, розпочата у 2003 р., визначила її форму та зміст до 2013 року. Імовірно, що й надалі її інструменти зазнаватимуть модифікації.

Сільський розвиток є найактуальнішою проблемою



політики Європейського Союзу. Найбільша частина бюджету ЄС використовується для проведення спільної аграрної політики, основою якої є субсидування внутрішніх та експортних цін. Аналіз свідчить, що очікуються суттєві зміни у фінансуванні аграрного сектору ЄС після 2013 року. У проекті бюджету на 2012 р. 40 млрд євро буде витрачено на підтримку фермерів і 14,3 млрд євро – на розвиток сільських територій. Це, за даними Eurostat, на 10% більше, ніж Європа витратила 2011 року.

Список використаної літератури

1. Власов В.І. Підтримка сільгоспвиробників у зарубіжних країнах // Економіка АПК. – 2009. – № 5. – С. 22-26.
2. Зінчук Т. Суспільні блага та сільський розвиток: політика Євросоюзу та України // Економіка України. – 2006. – №2. – С. 74-85.
3. Липчук В., Липчук Н. Еволюція та модифікація фінансування спільної аграрної політики Європейського Союзу. Спільний європейський економічний простір: гармонізація мегарегіональних суперечностей : монографія / за заг. ред. Д.Г. Лук'яненка, В.І. Чуржикова. – К.: КНЕУ, 2007. – С. 239-251.
4. Онегіна В. Зміна аграрної парадигми та державна аграрна політика у розвинутих країнах // Економіка України. – 2010. – №11. – С. 62-72.
5. Прокудіна Н.В. Правовое регулирование общей аграрной политики в Европейском Союзе. – М.: Институт государства и права Российской академии наук, 2008. – 202 с.
6. Спільна аграрна політика Європейського Союзу: можливості та виклики для України. – К.: НІСД, 2011. – 19 с.
7. Шевченко Н.О. Особливості державного регулювання аграрного сектору економіки в країнах ЄС // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2009. – С. 9-18.
8. Шнаар Д., Беме К. Реформа Общей аграрной политики в Евросоюзе и ее последствия для ФРГ // АПК: экономика, управление. – 2008. – № 7. – С. 67-76.



Азіатські велетні в боротьбі за вплив на країни Африки



Павло ІГНАТЬЄВ,
доктор політичних наук



Богдан ЧЕРКАС,
аспірант кафедри
країнознавства ІМВ

Частина перша

В епоху глобалізації, яка супроводжується зростанням потреб світової економіки в мінеральних і енергетичних ресурсах, ще донедавна відособлені 55 країн Африки набувають особливого стратегічного значення. З колоніальної доби свій вплив на Чорному континенті утвердили Велика Британія, Франція й Португалія, до яких під час холодної війни приєдналися США та Радянський Союз, що скористалися процесами деколонізації у власних цілях. За клопотані завданнями модернізації економіки й складними відносинами з сусідніми державними акторами, Індія та Китай доволі пізно прийшли на африканську землю.

Незважаючи на значні поклади корисних копалин і вагомий плантаційний потенціал, африканський континент має доволі бідне населення, однією з причин чого вважається постколоніальна демаркація кордонів, що були проведені паралелями й ме-

ридіанами. Це призвело до проголошення незалежності 15 країн, позбавлених виходу до океану, а також до появи гострих конфліктів, спричинених розподілом ресурсів у прикордонних районах, конфігурація яких не враховувала історичні особливості розселення племен. Трайбалізм і релігійне протистояння між християнами й мусульманами спричинили нестабільність таких великих країн, як: Нігерія, Єгипет, Ефіопія, а також стали рушійними силами розпаду Судану, південна частина якого проголосила незалежність за результатами референдуму 2011 року. Особливості кліматичних умов у поєднанні з боротьбою різних племен за владу шляхом недопущення конкурентів до гуманітарної допомоги міжнародних спеціалізованих організацій загострили проблему голоду на сході континенту – у Сомалі, Південному Судані, Кенії та Уганді.

Наслідки цих глобальних проблем вражають. Зокрема, у 26 державах

Африки налічується 410 млн. бідних людей, що є другим найвищим показником у світі після південноазійського. До категорії найменш розвинених і значною мірою залежних від торговельних привілеїв із боку своїх західних партнерів належать 34 країни. Нестабільність Чорного континенту відлякує міжнародних туристів, які здебільшого відвідують лише географічно наближений до Південної Європи регіон Магрибу, а також Південну Африку, Кенію й Танзанію. За даними ООН, у 2010 р. до африканських країн приїхало 49 млн. іноземців, серед яких виявилось декілька мільйонів тих, хто завітав на чемпіонат світу з футболу. Така ситуація змушує країни шукати нових партнерів, які могли б допомогти у вирішенні складних завдань їх економічного розвитку.

В умовах глобальної світової кризи Індія та КНР продовжують демонструвати високі темпи зростання, однак цей процес може уповільнитися у разі тривалої рецесії в США, Японії та країнах Західної Європи, тому обидва азіатські велетні зацікавлені в політичному та економічному проникненні до Чорного континенту.

Індія зацікавлена у розвитку відносин із країнами Африки. Досі зростання її економіки базувалося на сфері послуг, а експорт товарів не характеризувався значними обсягами. Освоєння Чорного континенту

може виправити цю негативну тенденцію, оскільки африканське населення, що загалом має низьку купівельну спроможність, демонструватиме неабиякий попит на недорогу індійську продукцію. Країна також має намір завозити енергоносії з різних регіонів світу, щоб скоротити імпорт «чорного золота» з нестабільних близькосхідних джерел. Залежність сільського господарства від нерегулярного чотиримісячного сезону мусонних дощів змушує індійських фермерів активно шукати земельні ділянки в Африці, щоб взяти їх у довгострокову оренду. Нарешті, намір офіційного Делі здобути місце постійного члена Ради Безпеки ООН вимагає розбудови дружніх відносин із країнами континенту, які мають значне представництво в Генеральній Асамблеї цієї організації.

Особливості геополітичного розташування Індії сприяють розбудові відносин зі східноафриканськими країнами – її сусідами в Індійському океані. Це визначає спільну зацікавленість сторін у боротьбі з піратством в Аденській затоці, через яку до Індії щорічно завозяться сировина й товари на суму понад 110 млрд. доларів. Окрім того, 100 тис. індійських мореплавців працюють у різних судноплавних компаніях, що змушує офіційний Делі постійно опікуватися їхньою безпекою. ВМС країни є п'ятими найбільшими



у світі й можуть не лише супроводжувати власні каравани суден, а й надавати послуги з охорони торговельних шляхів біля східного узбережжя Африки. З 2008 р. індійський фрегат «Табар» розпочав регулярне патрулювання в цьому регіоні Індійського океану, а у 2010 р. він та інші кораблі ВМС провели під своєю охороною понад 900 контейнеровозів і танкерів через Аденську затоку. Постійна військово-морська присутність країни також помітна в територіальних водах Сейшельських островів і Маврикію, які не можуть самостійно боротися з проявами піратства. Ці малі острівні держави залежні від Індії, оскільки для них важливе значення має стабільність функціонування туристичної галузі, похитнути яку можуть сомалійські пірати.

У 2011 р. на території Індії мешкало 1,210 млрд. людей, що створювало не погані передумови для співпраці з країнами Африки, здатними забезпечити продовольством індійське населення. На Чорному континенті є 200 млн. га продуктивної землі (з них 120 млн. га на сході), яка з різних причин не обробляється. У добу правління Індіри Ганді в країні відбу-

лась Зелена революція, що допомогла тимчасово вирішити проблему голоду, яка загострилася на тлі демографічного вибуху. Однак навіть сьогодні врожайність на 182 млн. га землі, пов'язана з інтенсивністю весняно-літнього сезону мусонних дощів, є далекою від оптимальної. Тому індійські фермери почали привертати до вільних земель у Східній Африці, країни якої значно меншою мірою залежать від кліматичних умов, а ґрунти мають високу родючість. Ця тенденція стала особливо помітною після світової продовольчої кризи 2007 р., коли в Індії виник гострий дефіцит рису. Як наслідок, власники великих фермерських гос-

подарств зі штату Андхра-Прадеш взяли в оренду на 99 років 20 тис. га земельних угідь у Кенії, 8 тис. га в Уганді, 10 тис. га в Ефіопії для вирощування олійних пальм, троянд, кукурудзи, бавовни, рису та чайного листу. У 2011 р. офіційна Аддіс-Абеба заявила, що найближчим часом планує передати на 70 років 3,6 млн. га земель закордонним інвесторам і вже зарезервувала половину цих площ для індійських фермерів. Загалом інвестори з Індії мають намір вкласти в оренду земель в Ефіопії, Танзанії й Уганді 2,5 млрд. доларів.

Це лише початок багатообіцяючого співробітництва, адже земля в Африці є найдешевшою для оренди або взагалі пропонується орендарям безкоштовно за умови збуту частини урожаю на місцевих ринках за соціально прийнятною ціною. Тому нерідко навіть індійські промислові корпорації, яким африканські країни надають великі ділянки для здійснення інфраструктурних проектів, одночасно намагаються вирощувати комерційні культури на прилеглих до них площах. Найбільший потенціал мають суданські

земельні угіддя, зволожені водами Білого та Голубого Нілу, але на територіях Південного й Північного Судану вже встигли утвердитися саудівські та південнокорейські фермерські господарства.

Індія може вважатися привабливим інвестором і кредитором для африканських країн, адже у 2011 р. її золотовалютні резерви перевищили 312 млрд. доларів. Однак, на відміну від Китаю, який використовує для освоєння Африки переважно державні підприємства, індійські суб'єкти господарювання представлені тут приватним сектором. І це цілком влаштовує африканські країни, адже, за даними Світового банку, оприлюдненими у 2011 р., вони не спроможні самостійно забезпечити роботою 10 млн. людей, які щорічно поповнюють лави робочої сили. Крім того, 60% працездатного населення Африки задіяне в сільському господарстві, що не може відповідати потребам ХХІ століття.

На континенті є низка галузей інвестування, в яких приватні індійські компанії мають важливі переваги. Зокрема, у перші два десятиріччя після проголошення незалежності в Індії були поширені інфекційні захворювання, тому в країні налагодили виробництво недорогих ліцензійних ліків. Однак, місцеві корпорації згодом зробили собі ім'я на дженеріках – медичних препаратах, на оригінали яких більше не поширювалася дія захисного патенту. Як наслідок, світові гуманітарні організації традиційно замовляють великі партії дешевих медикаментів саме в індійських ви-



робників для подальшого їх постачання до проблемних країн Африки. Послугуючись сформованим іміджем надійності ліків із півострова Індостан, їх найбільші виробники намагаються закріпитися на цьому багатообіцяючому ринку з мільярдным населенням. Зокрема, «Ренбаксі лабораторіз» має представництва в 43 країнах Африки та відкрила в регіоні 3 великі заводи. Корпорації «Кіпла лімітед» і «Ауробіндо» випускають на півдні континенту медикаменти для хворих на СНІД, оскільки тут мешкає дві третини інфікованих світу. У східноафриканських країнах ці суб'єкти господарювання вже роблять наголос на виготовленні пігулок проти малярії, потреба в яких оцінюється мільярдами одиниць. Загалом виробникам вигідніше відкрити фармацевтичну фабрику, що працюватиме на місцевій сировині, ніж завозити власну продукцію з території Індії, збуваючи її за значно вищими цінами і долаючи торговельні бар'єри. Нині південні та східні країни Африки поглинають 15% усього індійського експорту медикаментів.

Інша важлива галузь інвестування – автомобіле-

будування, оскільки пересічні покупці автомашин в Африці мають приблизно такий же інтерес до недорогих малолітражних моделей, як індійці, тому корпораціям не потрібно пристосовувати свої виробни до особливих вимог місцевого ринку. Як наслідок, «Тата моторс», що вважається найбільшим виробником легкових автомобілів у Індії, розглядає Чорний континент як основне місце збуту продукції. Перше представництво компанії відкрилося тут у 1977 р., а згодом свою роботу розпочали ще 9 відділень у його найбільш перспективних країнах. У 2008 р. з'явився найдешевший автомобіль світу «Тата Нано», вартість якого у базовій комплектації оцінювалася у 2,5 тис. доларів. Саме його компанія має намір збувати на цьому ринку разом із вантажівками й автобусами. Конкурент «Тата моторс» «Маруті-Сузукі» продає малолітражні автомобілі до регіонів Східної й Південної Африки, а виробник «Махіндра і Махіндра» виготовляє мінівени та недорогі джипи для подорожей бездоріжжям джунглів на півдні. Як правило, спочатку компанії завозять свої нові моделі для

продажу, а розпочинають їх виготовлення вже на території африканських країн, якщо пробні партії користуються значним попитом. Місцеві корпорації також цікавлять вантажівки для перевезення гірських порід, що можуть бути задіяні в мінераловидобувній галузі. Ін-

дійські ділові кола намагаються зробити територію Південної Африки «воротами» до Чорного континенту, особливо враховуючи той чинник, що тут проводиться лєвова частка спеціалізованих виставок.

Індія є четвертим найбільшим у світі споживачем енергоносіїв, однак їх поклади на території країни становлять лише 0,5% світових. Її підприємства також потребують імпорту вугілля для розвитку металургійної галузі, що постачає свою продукцію в сектори будівництва та виробництва автомобілів. Державна корпорація «Вугілля Індії» щорічно завозить близько 70 млн. т вугілля з Індонезії, Австралії та Південної Африки, але саме південноафриканський вугільний термінал Річардс Бей є найбільшим у світі й працює безперебійно, виступаючи її найнадійнішим партнером.

Індія намагається диверсифікувати свій експорт за рахунок нафти з країн Африки, адже нині майже 70% постачається з нестабільного близькосхідного регіону і лише чверть – із Нігерії, Анголи та Судану. Якщо у 2011 р. для потреб індійської економіки було завезено 13 млн. т нігерійської нафти, то вже за два роки цей показник має сягнути 18 млн. т на тлі колосального попиту на автомобілі серед індійського середнього класу. Корпорація «Відеш лімітед» працює на ринку Судану з 2003 р., експлуатуючи три великі нафтові родовища в різних регіонах. Її інженери також побудували у 2005 р. за 200 млн. доларів 741-кілометровий нафтопровід, який поєднав нафтопереробний завод у Хартумі з Порт-Суданом. Піс-

ля проголошення незалежності Південного Судану офіційна Джуба відразу пообіцяла дотримуватися положень 2,5-мільярдного контракту свого попередника із «Відешем», оскільки зі 160 тис. барелів на день, що видобуваються з родовищ під контролем інвесторів із Індії, 100 тис. барелів опинилося в новій державі. Індійську сторону також цікавить уран Намібії, Нігеру й Південної Африки, необхідний для подальшого розвитку амбітної ядерної програми.

Індія – найбільший у світі імпортер золота, що купує від 20 до 25% обсягів його щорічного продажу. Зокрема, у 2011 р. країна завезла на свою територію понад 1000 т благородного металу, 65% якого надійшло з Південної Африки й Австралії, а решта – з таких країн, як: Малі, Гана, Танзанія та Гвінея. Ажіотажний попит її жителів утримує на стабільно високому рівні світові ціни на золото. Індійці звичайно купують золоті вироби під час релігійних фестивалів і напередодні одружень (у країні щорічно відбувається 10-12 млн. весільних церемоній), однак після кризового 2007 р. чимало представників середнього класу почали інвестувати у злитки й монети коштів, як запобіжник від знецінення місцевої рупії. Вважається, що нині на руках у населення знаходиться близько 18 тис. т золота, які можуть, за приблизними підрахунками, коштувати 900 млрд. доларів. Країни Африки, що контролюють 30% світового виробництва благородного металу, дуже зацікавлені у збільшенні його експорту до Південної Азії.

Індія має розвинену га-



лузь виробництва прикрас, складовою якої є обробка коштовного каміння, оскільки за продажами діамантів індійський ринок є третім найбільшим у світі після американського та японського. Головні підприємства, що займаються шліфуванням алмазів, знаходяться на заході, навколо міста Сурат у штаті Гуджарат. До 1 млн. родин (в Індії з її кастово-варновим устроєм воно вважається спадковим ремеслом, а також належить до спеціалізації релігійної меншини джайнів) зайнято в цій високоприбутковій галузі, завдяки чому 65% усіх фахівців із ручної огранки коштовного каміння мешкає на індійській території. Бхарат – найбільший імпортер алмазів та експортер діамантів і прикрас із них, адже країна в середньому завозить нешліфовані камені на суму 10 млрд. доларів, а експортує вже готові прикраси на 14 млрд. доларів. Серед основних постачальників алмазів до Індії домінують такі африканські виробники, як: Ботсвана, Південна Африка, Ангола, Намібія, Демократична Республіка Конго та Зімбабве. Індійські підприємства зацікавлені в налагодженні безпосередніх контрактів із видобувачами алмазів в обхід посередників із бельгійського Антверпену та південноафриканської компанії «Де Бірс» і в будівництві власних шліфувальних центрів у Африці для спрощення доступу до сировини. У відповідь вони готові працевлаштувати на цих об'єктах місцевих майстрів, яких навчають особливостям ручного шліфування алмазів. Нині на подібну пропозицію вже прийшла Ботсвана. Саме міне-

ральним потенціалом країн півдня континенту можна пояснити намір офіційного Делі якомога швидше підписати угоду про створення зони вільної торгівлі з Південноафриканським митним союзом, що об'єднує Південну Африку, Лесото, Намібію, Ботсвану і Свазіленд. Переговори між сторонами ведуться з 2007 р. і наближаються до свого завершення.

Таким чином, деякі індійські товари, що можуть вважатися неякісними в ЄС і США, у цілому відповідають вимогам невибагливого африканського ринку. Товаровиробники з Індії намагаються збувати на Чорному континенті продукцію з високим ступенем обробки, хоча до країн, де відчувається проблема голоду, постачається пшениця, фрукти, спеції та рис. У свою чергу, індійських імпортерів цікавить стратегічна сировина – вугілля, нафта, золото, алмази, боксити, залізна руда й хром. У 2010-2011 рр. обсяг торгівлі з країнами Африки сягнув 53 млрд. доларів, а загальні індійські інвестиції на континенті перевищили 90 млрд. доларів. Таких вражаючих успіхів вдалося досягти не лише завдяки вільному капіталу приватних підприємств, а й за допомогою Експортно-імпортного банку Індії (Ексімбанку), який у рамках програми «Фокус Африка» з 2002 р. надає експортні кредити та субсидії суб'єктам господарювання, що налагоджують торговельні зв'язки з 24 країнами континенту.

Офіційний Делі зацікавлений у формуванні свого позитивного іміджу в Африці, адже її 55 країн відіграють важливу роль в ООН, реформування Ради

Безпеки якої вважається його зовнішньополітичним пріоритетом. Індія, Пакистан і Бангладеш є членами організації, що надіслали під її егідою найбільшу кількість миротворців до гарячих точок. Зокрема, з 1950 р. і понині близько 100 тис. індійських військовослужбовців взяли участь у 40 місіях, значний відсоток яких проводився на континенті. Нині вони перебувають у Демократичній Республіці Конго, Ліберії та Південному Судані. Індійські збройні сили першими почали спрямовувати до Африки жінок-миротворців, оскільки вважається, що вони можуть краще порозумітися з наляканими представницями слабкої статі в конфліктній зоні.

Індія, яка в серпні 2011 р. очолила Раду Безпеки ООН, зробила належні кроки, аби надати учасникам миротворчих операцій додаткових дивідендів і мотивувати їх. Зокрема, її представник в цій інституції привернув увагу світової спільноти до того факту, що за останні два десятиріччя на миротворчі заходи з бюджету організації було витрачено доволі незначну суму – 50 млрд. доларів, а це менше, ніж США вклали лише в одну афганську кампанію починаючи з 2001 р. І справді, у 2011 р. на оплату діяльності всіх 120 тис. військовослужбовців ООН виділили лише 8 млрд. доларів. Як наслідок, у середньому на зарплату одного «голубого берета» витрачається лише 1028 доларів, тому необхідний терміновий її перегляд. Ініціатива офіційного Делі знаходить повну підтримку Нігерії, Єгипту, Гани й Руанди, які зацікавлені в тому, щоб збільшити

за рахунок ООН фінансування власних миротворців. Окрім того, прем'єр-міністр Манмохан Сінгх дав зрозуміти своїм африканським партнерам, що Індія готова підтримати варіант передачі країнам Африки не одного, а навіть двох постійних місць у Раді Безпеки. Він також постійно підкреслює, що саме ООН повинна очолити боротьбу з сомалійським піратством, насамперед, у фінансовому відношенні.

Індія позиціонує себе як найбільша демократична країна світу, що може поділитися досвідом організації виборів зі своїми африканськими партнерами. Дійсно, в Африці постійно виникають гострі скандали у зв'язку з неприйнятною для одного з учасників президентських перегонів результатів голосування, суперечки навколо якого іноді загрожують перерости в серйозні конфлікти, як то події останніх років у Кенії і Кот-д'Івуарі. Натомість у Індії, де після виборів необхідно підрахувати голоси 650-700 млн. громадян, таких проблем практично ніколи не було, завдяки прозорій виборчій кампанії та миттєвому підрахунку голосів. Тому у 2007 р. 9 африканських делегацій приїхали до Делі на конференцію, присвячену федералізму, і прискількиво вивчили досвід роботи Центральної виборчої комісії країни, зокрема специфіку використання електронної системи для голосування, що виходить із ладу після спроби спотворити результати волевиявлення.

*(Завершення
в наступному номері)*

Міжнародний імідж України: яким йому бути?



Володимир САМОФАЛОВ,
кандидат юридичних наук

З метою створення міжнародної інформаційної атмосфери, сприятливої для політичного та соціально-економічного розвитку України, її інтеграції до європейських та світових економічних і політичних структур, протягом останніх років було прийнято низку відповідних державних програм. Проте фактично жодна не була виконана з огляду на відсутність консолідованої позиції різних гілок влади, єдиного замовника та координуючого центру, постійної цілеспрямованої роботи, брак коштів, професійних іміджмейкерів, інформаційних матеріа-



лів, зацікавленості, а також формальне ставлення низки урядових структур, ігнорування досвіду в цій сфері провідних країн світу та невикористання зарубіжних існуючих можливостей.

Для просування свого іміджу за кордоном Україна має такий арсенал:

- компанія «Всесвітня служба «Українське телебачення і радіомовлення», яка веде цілодобове закордонне мовлення телепередач лише українською мовою із вкрапленням англійських випусків новин;
- об'єднання «Всесвітня служба радіомовлення України», що веде трансляцію всього трьох іноземними мовами;
- декілька кореспондентів «Укрінформу», які працюють за кордоном майже на аматорських засадах;
- незначний за кількістю підрозділ у складі МЗС та близько десяти закордонних недофінансованих культурно-інформаційних центрів.

Разом із тим, актуальність ведення іміджево-роз'яснювальної роботи посилюється ще й недостатньою присутністю України у світовому інформаційному просторі та частою появою в закордонних ЗМІ упереджених і негативних щодо нашої країни повідомлень і коментарів, які зачіпають найрізноманітніші аспекти полі-

тичного, економічного та соціально-гуманітарного життя українського суспільства.

Іноземний досвід інформаційного впливу

Бренд «Сполучені Штати Америки»

Для просування бренду «США» за кордоном у Сполучених Штатах на державному рівні створено потужний дієвий механізм. Свідченням важливості для вищих законодавчих і виконавчих органів проведення інформаційних кампаній є щорічне збільшення фінансування заходів публічної дипломатії та пошук нових форм і методів іміджевої діяльності. Зокрема, в американському бюджеті на 2010 фінансовий рік понад 1,9 млрд. дол. було передбачено на потреби іномовлення та реалізацію 1450 програм публічної дипломатії, культурних та освітніх обмінів з іншими країнами. Щороку на запрошення Держдепу за цими програмами Сполучені Штати відвідують понад 400 тис. провідних представників урядових, бізнесових і наукових кіл інших країн. Зокрема, з часу започаткування цих програм їх учасниками стали понад

300 президентів і прем'єр-міністрів, 1500 міністрів та 46 нобелівських лауреатів.

Головним органом із формування та реалізації іміджевої стратегії країни є Державний департамент, де зазначеними питаннями опікуються близько 2,7 тис. працівників. До цього процесу долучаються й інші американські міністерства та відомства, теле- і радіокомпанії, провідні представники наукових закладів, бізнесових, неурядових, громадських, спортивних та релігійних організацій.

Для посилення реаліза-



ції іміджевих заходів США розмістили по всьому світу свої «команди швидкого реагування» – групи професійних пропагандистів, покликаних позитивно висвітлювати політику американської адміністрації та нейтралізовувати повідомлення зарубіжних масмедіа і виступи політичних та громадських діячів інших країн, що можуть зашкодити іміджеві Сполучених Штатів. Крім того, у

самому Державному департаменту нещодавно було створено «Центр швидкого реагування». Його фахівці аналізують публікації іноземних ЗМІ та негайно реагують на ті, що, на їхню думку, перекручують або невірно подають політику американського уряду. Також здійснюється моніторинг громадської думки стосовно США у провідних країнах світу. Подібні аналітичні центри працюють у Брюсселі, Лондоні та Дубаї.

Державний департамент забезпечує підготовку й розповсюдження за кордоном різножанрових матеріалів про зовнішню політику, економіку, історію, культуру та досягнення країни в різних сферах і про американські цінності та спосіб життя, які використовують іноземні ЗМІ, державні діячі, урядові та громадські організації понад 140 країн світу. Держдеп також сприяє налагодженню зв'язків між громадськими й неурядовими організаціями Сполучених Штатів та інших країн. Над іміджем США за кордоном працюють 9 регіональних «американських постів присутності», 410 «американських куточків», 180 «діскавері-центрів», численні «американ-хауз», віртуальні пости, бібліотеки та «виїзні посольства», які періодично протягом 3-4 днів відвідують віддалені райони країни перебування.

Активну роль у розповсюдженні за кордоном потрібних Держдепартаменту матеріалів про США здійснює Служба іноземного мовлення, яка має статус незалежної федеральної агенції та 175-мільйонну 75-мовну аудиторію. До її складу вхо-



дять: телекомпанія «American Embassy Television Network» і студія «Фільм сервіс», телерадіостанція «Голос Америки», радіостанція «Свобода/Вільна Європа/Вільний Афганістан», телерадіокомпанія «Радіо Марті», «Радіо Сава», телеканал «Аль-Хура», «Радіо Фарда» та радіостанція «Вільна Азія».

До роботи широко залучаються промислові фірми та піар-компанії, провідні представники освітньої сфери, ЗМІ, мистецьких, спортивних, благодійних і релігійних організацій Сполучених Штатів. Серед керівного складу найбільших американських корпорацій навіть запроваджуються посади відповідальних за публічну дипломатію. У рамках реалізації іміджевої стратегії урядові структури США також здійснюють заходи так званої дипломатії дій, що передбачає сприяння іноземним країнам у сфері охорони здоров'я, освіти, розширення можливостей ведення бізнесу, політичних тренінгів тощо.

Характерною особливістю є проведення вказаних заходів за професійними, етнічними, регіональними та гендерними ознаками. Зокрема, Держдепартаментом для ознайом-

лення зі США запроваджено щорічну програму імені Е. Мурроу для 150 іноземних журналістів, започатковано міжнародну жіночу програму «Саміт найбільш впливових жінок» та щорічні міжнародні семінари для жіночкерівників іноземних компаній. Значну увагу американська адміністрація приділяє реалізації цільових регіональних іміджевих проєктів. Зокрема, для арабських держав це піаракції «Діалог громадян» та «Близькосхідна партнерська ініціатива». Перша з них включає поїздки лідерів мусульманських організацій США до країн Близького Сходу, Західної Європи, Південної та Східної Азії для проведення зустрічей зі своїми єдиновірцями й пропагування американських цінностей за кордоном. Друга передбачає сприяння з боку Сполучених Штатів розвитку демократії, проведенню політичних реформ, створенню інформаційних центрів і неурядових організацій, а також розвитку приватного підприємництва в 16 країнах Близького Сходу та Північної Африки. Велику увагу уряд США також приділяє проведенню форумів «Сполучені Штати – ісламський

світ» і реалізації проєкту «Всесвітнє ісламське наукове партнерство».

Новою регіональною піар-акцією Державного департаменту для мусульманських країн стала програма «Вітання з Америки», що транслюється низкою радіостанцій Пакистану й Індонезії. У Північній і Латинській Америці проводяться міжнародні конференції «Розмова про американські континенти» та проєкти «Партнерство американських континентів у просвітницькій і дослідницькій роботі в галузі лікування раку грудей». До реалізації медичних програм залучаються й кораблі ВМФ США. Зокрема, військовий корабель-шпиталь «Комфорт» протягом чотирьох місяців 2007 року надавав безкоштовну медичну допомогу населенню 12 латиноамериканських країн. Раніше до проведення аналогічної благодійницької акції залучався й корабель-шпиталь «Милосердя», що надавав допомогу потерпілому від стихії населенню Бангладеш, рівень позитивного ставлення якого до США, за оцінкою американських дипломатів, зріс до 87%.

До програми «Посланці спорту» Державний департамент США щороку залучає все більше відомих американських спортсменів іноземного походження. Зокрема, нещодавно послом із публічної дипломатії на громадських засадах було призначено п'ятикратну чемпіонку світу в жіночому одиночному фігурному катанні, доньку емігрантів із Гонконгу Мішель Кван.

У 2005 році запрацювала програма «Ритмічний шлях: американська музика за

кордоном» та «Музичні увертюри», у рамках яких 118 співаків і музикантів із США відвідали 97 країн світу, пропагуючи американську музику, культуру та спосіб життя. Нещодавно зовнішньополітичним відомством США запроваджено нову іміджеву програму «Глобальна культурна ініціатива», що передбачає широкий розвиток контактів між державними й приватними культурними організаціями Сполучених Штатів та відповідними структурами інших країн, а також інтерактивні проекти «Діалоги про демократію» та «Партнерство заради кращого майбутнього».

Нині американський Конгрес розглядає нову стратегію, що передбачає застосування концепції «розумної сили» – поєднання «жорсткої» військової та економічної могутності з «м'якою» силою публічної дипломатії. Крім того, як зазначають американські ЗМІ, для посилення координації іміджевої діяльності державних органів Сполучених Штатів планується створити Міжвідомчу оперативну групу з публічної дипломатії, до складу якої увійдуть високі посадовці Держдепартаменту, Пентагону та інших відомств.

Бренд «Російська Федерація»

У травні минулого року в Адміністрації Президента Росії було створено спеціальну комісію з формування позитивного міжнародного іміджу країни на чолі з главою АП Нарішкіним С. При цьому рівень повноважень нового органу дає змогу працювати не в режимі пожежної команди, як це робила по-

передня комісія в російському МЗС, а прогнозувати реакцію світової спільноти ще на стадії підготовки й прийняття важливих державних рішень, що можуть викликати резонанс в інших країнах, і заздалегідь реалізовувати відповідні піар-акції. За оцінками експертів, загальні російські витрати на поліпшення іміджу країни за кордоном цього року перевищать 1 млрд. дол. США.

Для утвердження за кордоном позитивного іміджу Росії на державному рівні створено потужну інформаційно-пропагандистську структуру, до складу якої входять:

- телекомпанія «Russia Today», що охоплює супутниковим мовленням території практично всіх континентів, програми якої доступні в мережах кабельного телебачення більшості країн Європи та США. Компанія цілодобово подає англійською мовою інформаційні й аналітичні матеріали, присвячені різноманітним аспектам російської зовнішньої та внутрішньої політики. До її складу також входять: арабськомовний телеканал «Russia al-Yaum» та іспаномовний телеканал «Russia Hoy», який із січня 2010 року транслюється на Іспанію та країни Латинської Америки;

- радіостанція «Голос

Росії», що веде щоденне 150-годинне мовлення на 160 країн світу 38 іноземними мовами.

Разом із запуском каналу «Russia Today» російське інформаційне агентство «Новости» почало видавати для розповсюдження за кордоном англomовний журнал «Russia Profile», а в США щоквартально виходить журнал «Russia!». Крім того, в інших країнах вихідцями з Росії створено електронні канали мовлення, що інформують місцеве населення про зовнішню та внутрішню політику Російської Федерації. Зокрема, у США ведуть мовлення два російськомовних кабельних телеканали – «RTN/WMNВ» та «RTVi», їхня загальна аудиторія перевищує 1 млн. глядачів. До цієї роботи російські державні структури залучають відомі іноземні фірми.

Важливою складовою російської іміджевої політики стало проведення інформаційним агентством «Новости» культурних заходів в інших країнах на регулярній основі. Останнім часом практично кожен закордонний візит російського президента супроводжується великою виставкою російських творів мистецтва та культурною програмою.

Крім того, з 2006 року газети «Вашингтон пост»

(США), «Дейлі мейл» (Велика Британія) та «Економік таймс» (Індія) видають спеціальні додатки з інформацією про зовнішню та внутрішню політику Росії, її інвестиційні, туристичні та рекреаційні можливості, регіональні проекти, умови ведення бізнесу тощо.

Значну увагу російська влада також приділяє організації іміджевих заходів безпосередньо на теренах країни. Зокрема, із 2004 року за підтримки урядових структур інформаційне агентство «Новости» проводить засідання міжнародного дискусійного клубу «Валдай», у рамках якого організуються щорічні конференції за участю провідних іноземних експертів і журналістів. Їх учасники мають можливість відвідати різні регіони країни, поспілкуватися з відомими російськими урядовцями, політиками та експертами. Для них також організуються зустрічі з Президентом і Прем'єр-міністром Росії.

Отже, провідні країни світу значну увагу приділяють своєму міжнародному іміджеві, нарощують інформаційно-пропагандистську присутність у світі, використовуючи для цього зовнішньополітичний апарат та інші державні й неурядові організації. Це сприяє поши-



Засідання міжнародного дискусійного клубу «Валдай»

ренню позитивної інформації про них за кордоном, створенню додаткових можливостей для просування на зовнішні ринки своєї продукції та послуг, залученню інвестицій, інформуванню про досягнення в галузі економіки, науки, культури, спорту. Як передбачається, певні елементи із зазначеного досвіду США та Росії можуть бути використані й у роботі стосовно покращення іміджу України в інших країнах.

Імідж України за кордоном через призму міжнародного досвіду

Безумовно, стабільна політична ситуація в країні сприятиме сприйняттю України за її межами. Однак величезну роль відіграє активна, постійна і наполеглива іміджева робота виконавчої влади. Її складовими, на переконання автора, мають стати:

- створення при Кабінеті Міністрів України міжвідомчого органу з підготовки, реалізації, координації та контролю виконання Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу України;

- перегляд виконання зазначеної програми з ме-



тою оновлення пріоритетів, учасників, форм і методів її реалізації;

- активне позиціонування бренду «Україна» за кордоном і проведення презентаційних заходів, що популяризуватимуть нашу державу;

- створення в структурі МЗС Центру швидкого реагування для оперативного аналізу зарубіжного інформаційного простору й своєчасного реагування на події, що торкаються інтересів нашої держави;



- налагодження плідної взаємодії з іноземними представниками політичної, бізнесової та наукової еліти, «мозкових центрів», що впливають на формування державної політики своїх країн, а також із провідними іноземними ЗМІ й мас-медіа української діаспори, лідерами громадянського суспільства, з метою створення за кордоном об'єктивного образу України і висвітлення її позицій з різних питань зовнішньої та внутрішньої політики;

- виділення бюджетного фінансування державному інформаційному агентству «Укрінформ» для створення власних кореспондентських пунктів у провідних країнах світу;

- забезпечення необхід-

ного рівня фінансування державних компаній «Всесвітня служба «Українське телебачення і радіомовлення» та «Всесвітня служба радіомовлення України» для створення актуальних іновісних програм та виготовлення для розміщення на зарубіжних телеканалах те-



кордоном провідних фахівців у цій сфері, представників національних меншин, відомих спортсменів, науковців і митців України, лідерів української діаспори, а також відомих іноземних юридичних та піар-компаній, що мають відповідний досвід і можливості;

- підвищення рівня міжрегіонального співробітництва з іншими країнами шляхом активізації або встановлення побратимських зв'язків, розширення взаємодії в рамках народної дипломатії;

- посилення уваги до роботи з іноземними журналістами, які працюють в Україні, для їх більш широкого інформування про інноваційний, науково-технічний, промисловий, сільськогосподарський, інвестиційний, туристичний потенціал, культурні й історичні традиції нашої держави та питання її відносин з іншими країнами;

- виготовлення іміджевої продукції та інформаційних матеріалів про нашу країну (у т.ч. підтримка відповідних спеціалізованих бізнес-порталів) для забезпечення потреб конкретних груп зарубіжних споживачів (бізнесменів, студентів, політологів, туристів тощо).

Значення інформаційної діяльності в реалізації інтересів інноваційного розвитку і становлення громадянського суспільства



Ілларія БАЧИЛО,
завідувач сектору
інформаційного права
Інституту держави і права
Російської академії наук,
доктор юридичних наук,
професор



Олександр СОСНІН,
професор кафедри
управління суспільним
розвитком Національної
академії державного
управління при
Президентові України,
доктор політичних наук,
професор

Початок ХХІ ст. переконливо свідчить, що найреволюційнішою подією ХХ-го стали зміни у взаємодії людини та суспільства з інформацією. Зростаюча залежність процесів розвитку суспільств від джерел змістовної інформації, знань та інформаційно-комунікаційної техніки, що застосовується для їх збереження і трансляції, у минулому сторіччі сприяла створенню принципово нових концепцій трансформацій і розвитку суспільства як інформаційного, а його основою стали накопичені людством знання в якості інформаційного ресурсу (ІР) розвитку. Вони дедалі більше стають одним із фундаментальних показників розвитку сучасних суспільств, через які розкривається могут-

ність і сутність людини, суспільства та держави. Концентруючи в собі уявлення про всі знання, набуті цивілізацією, вони, безумовно, стають специфічною оболонкою – ноосферою життя людини, а засвоєння величезних масивів знань через систему освіти – основним мутагенним чинником нашої загальної еволюції. Нині людство однозначно підійшло до межі повного відчуття нової ери свого розвитку, яку ми метафорично іменуємо інформаційною цивілізацією, згадуючи пророчі слова великого В.І. Вернадського про нещадну боротьбу держав і суспільств, у якій перемагатимуть ті, на боці яких стоятимуть наука та знання, які вмітимуть користуватися їхніми вказівками,

Розроблення концепцій функціонування в державі інституцій інноваційного розвитку, формування засад громадянського та інформаційного суспільства, а також процедур доступу громадян до інформації давно стали найважливішими елементами різноманітних теорій і дискусій щодо демократизації суспільно-політичного розвитку. Такий процес стикається з багатьма труднощами, оскільки йдеться про ознаки сукупності багатьох проблем трансформації суспільства та національної безпеки, віддзеркалення об'єктивних труднощів і загальних тенденцій розвитку, але зрештою – формування гуманістичних ознак виміру технологічного оновлення країни.

будуть спроможні створювати кадри працівників, які володітимуть останніми успіхами техніки і точного мислення...

Таким чином, вектор суспільно-політичних змін від початку було підпорядковано на пониження концентрації та монополізації влади в державі й суспільстві, на розвиток процесів національного визволення, забезпечення суверенітету націй, утворення та розвитку національної державності через демократизацію суспільно-політичного життя.

Оглядаючись на минулі аграрний та індустріальний етапи технологічного розвитку людства, можна сказати, що сутність діяльності громадян тоді здебільшого полягала в перетворенні та переміщенні ними речовин, з часом енергії, для потреб існування й розвитку. Потреба ж у перетворенні та переміщенні інформації та

знань, формуванні інформаційних ресурсів розвитку виникла тоді, коли темпи розвитку економіки спричинили технологічні проблеми соціального, культурного, екологічного життя людини та суспільства. Скажімо, нині темпи економічного зростання самі по собі перестали бути основним критерієм розвитку, адже воно за своєю суттю відбувається за рахунок нищення природних ресурсів, і не лише нафти, газу та корисних копалин, а й питної води, повітря тощо. Людство стикнулося з глибокими протиріччями, коли знання та навички, вміння окремих людей діяти раціонально не стають запорукою позитивного розвитку суспільства. Вочевидь, усім зрозуміло, що все більше потрібні воля та свідомість суспільств, уміння і бажання громадян користуватися знаннями. Дедалі більше загострюються проти-

річчя між зростаючими потребами в ресурсах і неспроможністю біосфери забезпечити їх відтворення. Людство почало усвідомлювати, що соціально-економічний розвиток світу набув ознак прискореного руху до глобальної екологічної катастрофи, яка ставить під загрозу не лише подальший розвиток, задоволення життєво важливих потреб та інтересів майбутніх поколінь людей, а й саму можливість існування людства. Необхідність знайти вихід із такого становища обумовила гостру потребу технологічної й організаційної конвергенції свідомості, почуттів, науки й освіти, усього життя суспільства. Зокрема, виникла потреба побудови нових теоретичних моделей розвитку інноваційної діяльності. На жаль, сьогодні безліч заходів влади не надихають нас на перемогу. Новації, енергія їх творців, ціннісно-орієнтоване гуманітарне знання, а не ціннісно-нейтральне наукове, не є сутністю інноваційної

діяльності. Відчутнішою стає відсутність взаємодії економічної («інформація – знання») і соціальної («людина – суспільство») систем.

Це, безумовно, стало поштовхом для процесів здобуття громадянами владних повноважень в управлінні справами через створення суспільно-політичних структур у соціально-політичному організмі країни, тобто сприяло формуванню засад функціонування в провідних країнах світу структур громадянського суспільства та правової держави. За таких умов бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) виявився одним із ключових факторів соціально-політичної трансформації, а тому проблематика впровадження ІКТ набула значного резонансу.

Усі суспільства, як сукупності людей, організованих територією розселення та мовою, без якої немає зв'язків і порозуміння, навіть сімейного споріднення, з появою ком-



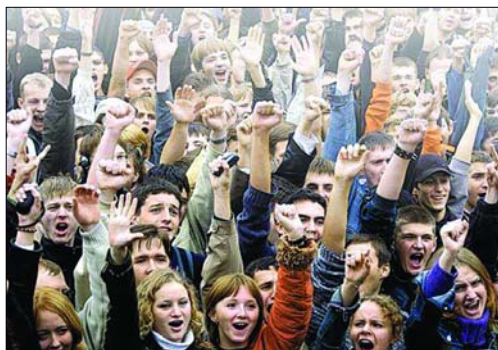
п'ютерів і кібернетики суттєво розширили діапазон поширення трансляції інформації, якою володіли. Класичні засоби комунікації, як то: радіо, телебачення, телефон, – у XX ст. доповнилися новітнім обладнанням телетрансляційних транскордонних комп'ютерних систем зв'язку (ТКСЗ), що оповили світ, стали рушійною силою в становленні засад інформаційного і громадянського суспільства. Вони знизили вартість інформації та знищили чимало бар'єрів у процесі її передачі й отримання в інформаційно-комунікаційному просторі.

ТКСЗ стали не просто невід'ємними компонентами розвитку точних наук і нових технологій: робототехніки, оптоелектроніки з елементами голографії та інтегральної оптики, – а локомотивом розвитку людської свідомості й свободи підприємництва в економіках передових країн світу, до того ж можливість вільного використання світових ІР обумовили комплексно якісну трансформацію ІКТ.

Розвиток засобів і систем зв'язку, ІКТ взагалі, у свою чергу, обумовив появу в суспільстві зворотного зв'язку громадян із вла-

дою, надав їм можливість ведення повноцінного діалогу – створив умови формування довгоочікуваних засад високотехнологічних комунікацій для становлення та розвитку громадянського суспільства, про яке мріяли філософи-гуманісти всіх епох. На сьогодні під впливом ІКТ і ТЗКС суспільство демократизується, відбувається становлення інституцій громадянського суспільства, у якому люди більш активно впливають і формують напрями дій владних структур, прискорюють економічне зростання своїх країн. До того ж, системна комунікація поглиблює освіту, наукові дослідження, особливо ті, на результати яких очікує суспільство, обумовлює подальшу потребу націй в інноваціях, і не лише у сферах, що змінюють економіку, а й у соціальній структурі потреб суспільства, його правовій культурі, методах державного управління тощо.

У розвиток технологій і побудову взаємовідносин, притаманних інформаційному суспільству, вкладено й дотепер вкладаються величезні кошти, значні сили й засоби, створюються спеціальні центри, комісії, державні органи управ-



ління тощо. В основі зусиль лежить усвідомлення того, що формування й розвиток інформаційної інфраструктури, знаходження адекватних відповідей на виклики глобального інформаційного середовища стають запорукою сталого розвитку країн, суспільств і структур громадянського управління, повноцінного входження країн у світову економіку. Головною вимогою є доступність потрібної інформації в будь-якому місці світу й у будь-який час. Вирішується це за допомогою розвитку ІКТ, систем транснаціонального зв'язку і, як наслідок, приведення законодавства країн до єдиного стандарту взаємовідносин в інформаційно-комунікаційному середовищі – між «ядром» і «периферією» світу. Немає потреби доводити, що цей процес є складним і що наслідки розвитку ІКТ не будуть винятково позитивними. Поряд із можливостями, що відкриваються, перехід до глобального інформаційно-комунікаційного суспільства пов'язаний із появою низки виключно нових і загостренням старих загроз і викликів у всіх сферах людської діяльності, включаючи світову політику. Це переконливо доводить розвиток соціальних мереж, можливості яких продемонстровано у 2011 р. в

країнах Північної Африки та на Близькому Сході, США, Англії, Франції, Італії, Норвегії тощо, де сучасні технології та засоби комунікацій стали елементом організації масованого виступу людей проти діючих політичних режимів, спричинивши справжнє цунамі в новітній історії світу. Події 2011 р. переконливо довели, що створення суспільства із збалансованими важелями впливу на розвиток ІКТ і поширення інформації поки що не є можливим.

Безумовно, сучасні ІКТ повинні еволюційно дозріти, а це процес довготривалий, на який впливають численні зовнішні та внутрішні фактори щодо побудови глобального громадянського суспільства взагалі. Такий процес слід поки що розглядати, головним чином, не інакше як здатність громадян країни адекватно реагувати на виклики часу. Розвиток технологічних можливостей ІКТ відіграє значну роль, оскільки участь громадян у процесах розбудови держави, у координатах поки що єдиної вимірної геополітичної форми суспільства відбувається через них. Саме тому надзвичайно актуальним є питання розуміння процесів розвитку засад громадянського суспільства і їх зв'язків із процесами інформатизації та, як наслідок, роз-

витку суспільства інформаційного. Безумовно, глобальні інтеграційні процеси в економіці, культурі, політиці просувають ідею формування інформаційного суспільства в регіональному та світовому масштабах (наприклад, ЄС), але поки що ці питання, аналогічно до громадянського, найбільш актуальні й помітні на рівні окремих держав.

Відомо, що ключовим поняттям громадянського суспільства є «громадянин». З часів нідерландської, французької, англійської буржуазних революцій громадянин країни вважається головним суб'єктом життя суспільства. Саме він активно впливає на процеси змін, і нині, розглядаючи громадянське суспільство, ми розуміємо його більше як зростання комунікативних процесів громадян. Саме поняття «громадянин» повніше розкриваємо через діяльність людини в громадських організаціях та інституціях. Під впливом людей світ активно змінюється та потребує нових креативних поглядів на всі проблеми і мету розвитку суспільства, обумовлюючи, зокрема, зростання потреби в знаннях і змістовній інформації, досконаліх технологіях їх генерації та поширення.

Зміни у взаємодії людини і суспільства з інфор-

мацією не могли відбутися без створення нових форм перетворення останньої за допомогою засобів і методів (алгоритмів роботи) обчислювальної техніки, яка зробила можливою просту її фіксацію на матеріальних носіях у цифровому вигляді, що, у свою чергу, сприяло сприйняттю інформації через розвиток кібернетики. Зростання обсягів інформації та її різноманіття, суміш у ній ілюзорності й дійсності, можливість вільного вибору критеріїв оцінки подій, особливі умови роботи з джерелами інформації вимагали її появи.

Термін «кібернетика» вперше, після древніх греків, ввів у 1934 р. французький учений А.М. Ампер у запропонованій ним класифікації наук для позначення науки управління людським суспільством, якої не існувало в ті часи. Невдовзі його було забуто, а відродив цей термін американський учений Н. Вінер у назві книги, яку опублікував 1948 року. Цей рік прийнято вважати датою народження кібернетики як самостійної науки. Н. Вінер визначив кібернетику як «науку про управління зв'язком у тварині та машині». Людське суспільство із визначення тоді випало, і, відчуваючи цей недолік, учений 1954 р. опублікував нову книгу «Кібернетика і суспіль-

ство». У 1956 р. англійський науковець У.Р. Ешбі виклав суть кібернетики більш системно, і на цьому підґрунті в Україні в системі Академії наук виник Інститут кібернетики на чолі з В.М. Глушковым, наукові доробки і відкриття якого, досвід діяльності величезного колективу вчених нам ще належить засвоїти і використати в процесі розбудови засад громадянського й інформаційного суспільства.

Ми звикли, що кібернетика формує у світі «новий синтез науки й інновацій, який містить великі можливості для інноваційного прогресу»¹, і людина стає тут об'єднуючим елементом взаємодії. Саме тому, скажімо, питання захисту інформації, інтелектуальної власності, особливо авторського права, товарних знаків, комерційної таємниці та патентів стало нині потребою національних законодавств. На рівні нових технологічних можливостей і моделей інформаційного простору вони сприяють більш ефективному виконанню правил поведінки з інтелектуальною власністю в процесі зростання обсягів міжнародного співробітництва, прагненні знайти шляхи полегшення доступу до освіти та культури інших народів, заохоченні свого населення до інноваційної діяльності.

Безумовно, розвиток засад інноваційної економіки дедалі більше стає стрижневою основою всіх інституційних змін і в соціальній сфері будь-якого суспільства, оскільки вимагає залучення системно обізнаніших у процесах розвитку високотехнологічних виробництв фахів-

ців, здатних адаптуватися до темпів стрімкого розвитку науки й техніки та ІКТ зокрема.

За таких умов наш подальший розвиток значною мірою вимагає змін у системно-правовому регулюванні процедур доступу як до інформаційно-комунікаційних технологій, так і до джерел змістовної інформації, – по-перше, природничо-наукових знань, які через упровадження результатів своїх пошуків формують механізми інноваційних процесів.

На жаль, нині через небажання наших законодавців вивчити складні алгоритми системно-правових механізмів регулювання інноваційної діяльності вже виникло багато загроз детермінації незворотної ланцюгової реакції, втрати темпів технологічного оновлення та розвитку виробництва. Негативні наслідки таких процесів спричиняють непередбачувані події – від техногенних катастроф до розповсюдження злочинних (кримінальних) технологій, і, зрештою, неконтрольованого інформаційного хаосу та колапсу.

Час довів, що численні проблеми суспільного розвитку пов'язані з прогресом розвитку ІКТ і ТЗКС. Вони торкаються інтересів усіх народів і держав, вимагаючи спільних зусиль світового співтовариства в пошукові й реалізації домовленостей і рішень щодо їх розбудови. Навіть якщо це не є «проблемою» в сенсі її розуміння нашим суспільством, *«problem»* (англ.) або *«problematique»* (фр.) – тут має місце проблематика однозначно глобальна. Незаперечним є те,

що будь-яка із глобальних проблем світового життя і світової політики (роззброєння, екологія, бідність, тероризм чи інше) має пов'язаний із ІКТ і ТКЗС вимір. Ми бачимо, як у сучасному світі активно відбувається інформатизація силових структур і збройних сил усіх країн, як поводяться терористичні угруповання з огляду на інтелектуалізацію традиційних озброєнь і засобів поневолення людей, як удосконалюються поліцейські методи боротьби зі злочинністю, як інформаційна зброя, ефективно доповнюючи традиційну, а в ряді випадків замінюючи її, стає важливим елементом військового потенціалу держав і терористичних об'єднань.

Як уже зазначалося, розвиток інформаційного тиску на людину пов'язаний із удосконаленням Інтернет-технологій, оскільки для них не існує державних кордонів, обмежень у часі й просторі. Технології миттєвої глобальної комунікації, доступність інформації в будь-якому місці й у будь-який час дають змогу, зокрема, через соціальні й інші мережі діяти таким чином, що загрози з'являються миттєво, глобально й невідомо звідки.

Ми звикли, що з часів створення Інтернету у 80-х рр. минулого сторіччя за ним наглядають американці. Вони встановлювали перші технологічні стандарти, приймали рішення про те, як мають виглядати Інтернет-адреси тощо. Однак, нині стаємо свідками того, що світове співтовариство наполягає на демократизації мережі, транскордонна просторова структура Інтернету вступає в протиріччя із закона-

ми національних держав, що вимагають серйозних політико-правових змін в організації процесів використання Інтернет-технологій.

Скажімо, на сьогодні, розміщуючи в Інтернеті інформацію, її творці зазвичай не можуть навіть передбачити того, в якій країні користувачі отримають до неї доступ і чи не порушуватиметься при цьому місцеве законодавство. Доступність Інтернету й інших глобальних систем комунікації стала однією з ключових проблем безпеки суспільно-політичного розвитку майже в усіх країнах світу. Дискусія щодо контролю за всесвітнім павутинням – питання принципу, а не фактичного виконання, оскільки в нинішньому суспільстві є неприпустимим, щоб повноваження над таким глобальним ресурсом знаходилися в руках однієї держави. Це суперечить принципам самого Інтернету – відкритого й незалежного.

Болочою для суспільства є несанкціонована владою поява новітніх, більш досконалих технологій зв'язку та комунікацій, що супроводжується суттєвою зміною прав власності громадян на інформацію й обмежує їх свободу на володіння засобами і технологічними комплексами операторів зв'язку, тобто обмежує права постачальників інформації тощо. На прикладі міжнародних подій 2011 р. ми побачили, що відключення від Інтернету сьогодні означає втрату важелів державного управління, миттєвий і повний параліч фінансової системи, як наслідок – неминучий колапс економіки.

(Далі буде)

¹ Даниєлл Белл. *Грядущее индустриальное общество. Опыт социального прогнозирования.* – М., 1999. – 321 с.

Парламентаризм Республіки Ірак: нелегкий досвід

Згідно з Конституцією Республіки Ірак, у 2010 р. тут відбулись парламентські вибори. Спробуємо проаналізувати політичні розклади в країні, історичні чинники, що визначили особливості організації суспільства, партійного будівництва, уміння і налаштованість політичної еліти на пошуки компромісів.

Історичний огляд розвитку парламентаризму в країні

Ірак має порівняно незначний досвід парламентаризму з огляду на багатовікову історію.

Уперше виборний законодавчий орган було створено в 1925 р. в часи монархії. Тодішня конституція визначила його як двопалатний парламент, де нижня палата (Палата депутатів) обиралася на основі загального виборчого права (лише чоловіками), а верхня (Сенат) призначалася королем Іраку.

Протягом 1925-1958 рр. відбулися десять турів ви-

борів. Успішний початок парламентаризму був перерваний військовим переворотом 1958 р., що призвів до скасування монархії та розпуску парламенту.

З 1968 по 2003 р. іракський парламентаризм перебував під повним контролем партії арабського соціалістичного відродження «БААС». При цьому, хоча конституція 1970 р. й перетворила країну в республіку з виборним парламентом, перші вибори відбулися лише в червні 1980 року. Протягом 1989-2003 рр. було проведено низку виборів.

Після повалення режиму С. Хусейна (який перебу-

вав при владі з 1979 по 2003 р.) у березні 2004 р. під проводом США було створено т.зв. Перехідну Керівну раду (2004 р.), яка ухвалила перехідну Конституцію Республіки. Цим документом передбачалося проведення виборів до перехідної Національної асамблеї (відбулися 30 січня 2005 р.). Тимчасовий парламент розробив нову Конституцію Іраку. Саме в цей період розпочалося швидке збільшення кількості політичних партій в Іраку – свої лондонські та віденські офіси до Багдада переводили партії-дисиденти, швидко створювалися нові політичні сили різної спрямованості та оформлювалися партійні альянси й коаліції.

Перші повоєнні вибори в Іраку відбулися 15 грудня 2005 року. У ті часи обстановка ускладнювалася нестабільною соціально-політичною та вкрай складною безпековою ситуацією, а також рішенням лідерів іракських сунітів – бойкотувати участь у виборчій кампанії.

Незважаючи на присутність іноземних військ і численні порушення, вибори 2005 р. були визнані такими, що відбулися. Із зареєстрованих майже 16 млн. виборців, 80% прийшли на дільниці. Найбільшу кількість місць у Раді представників (нижня палата

Парламенту, верхня палата досі не сформована) отримали шиїти – 140 місць, 55 – суніти та 53 – іракські курди.

За час, що минув, на жаль, не вдалося усунути фундаментальні причини напруження в країні ані місцевим політикам і релігійним діячам, ані військам США, ані ООН. Зусилля уряду з відновлення економіки стримуються недостатньою ефективністю управління органами державної влади, високим рівнем корупції, терористичними нападами, що тримають у постійному напруженні іракське суспільство.

На сьогодні рівень життя залишається низьким, безробіття охопило всі регіони країни, становище із забезпеченням населення необхідними послугами (електроенергією, питною водою, медичним обслуговуванням) набуло ознак перманентної кризи.

Характеристика виборчого законодавства Іраку

Нова редакція Закону Республіки Ірак про вибори була схвалена Радою представників (Парламентом) 8 листопада 2009 р. «За» новий закон проголосував 141 із 195 присутніх депутатів (загальна кількість – 275), «проти» – 54 парламентарі. Закон було прийнято після тримісяч-



них консультацій та дев'яти невдалих спроб ухвалити його проект, коли відсутність кворуму, бойкот голосування, погрози та демарші стали звичним явищем на парламентських засіданнях. Необхідність прийняття нового виборчого законодавства була обумовлена потребою приведення виборчих норм, розроблених Тимчасовою адміністрацією США в Іраку у 2004 р. після руйнування системи державної влади країні, до нинішніх реалій, а також необхідністю проведення нових парламентських виборів у встановлений Конституцією Іраку термін – до 31 січня 2010 року.

Разом з тим, труднощі з ухваленням нової редакції закону змусили законодавців відкласти вибори до 7 березня 2010 року.

Основною відмінністю нового законодавства стало застосування під час виборів відкритих списків кандидатів, коли виборці отримали можливість голосувати не за окремі партії та блоки, як це відбувалося під час попередніх виборів, а за конкретних кандидатів.

Не спричинила великих суперечок відмова від єдиного національного виборчого округу та перехід до формування округів в окремих адміністративно-територіальних утвореннях Іраку. Таким чином, кожен із регіонів обрав своїх представників до вищого законодавчого органу держави згідно з передбаченими квотами. Це відповідало задекларованому федеральному принципу адміністративно-територіальної організації Республіки Ірак.

Народні обранці дійшли згоди щодо збільшення

кількості депутатів у Парламенті нового скликання з 275 до 323, обґрунтовуючи таке рішення зростанням чисельності населення країни за останні 5 років.

Кількість виділених для кожного виборчого округу (провінції) депутатських мандатів розраховувалася на основі даних 2005 р. щодо чисельності населення (1 депутатський мандат на 100 тисяч осіб) із урахуванням зростання демографічних показників (на 2,8% щорічно).

Новим законом передбачено квоти для жінок (25% загальної кількості депутатів), а також вісім парламентських місць для представників національно-релігійних меншин.

Принциповими моментами внесених до закону про вибори змін стало надання рівних прав виборцям усередині Іраку та громадянам країни, які перебувають за кордоном. При цьому голоси закордонних іракців урахувалися в результатах голосування в провінціях їх попереднього проживання.

Незважаючи на загальне усвідомлення того, що нова редакція виборчого закону є проміжним компромісом, його ухвалення дало змогу провести загальнонаціональні вибори в країні, що стало непересічною подією, яка вплинула на подальший розвиток внутрішньополітичної ситуації. Рішення про схвалення нового виборчого закону з ентузіазмом було сприйнято як мешканцями Іраку, так і міжнародною спільнотою, зокрема, ООН.



Найбільше схвалення виборчі процеси отримали з боку керівництва США, оскільки проведення виборів пов'язується з реалізацією намірів Вашингтона скоротити свою військову присутність в Іраку. Американська адміністрація розпочала активне виведення військ уже через два місяці після виборів, хоча Білий дім і залишає за собою право переглянути ці терміни й умови з урахуванням розвитку безпекової ситуації в країні.

Провідні політичні сили Іраку

Партійна палітра цієї країни розмаїта. Поряд із новоствореними партіями, сформованими після 2004 р., на політичній арені присутні структури з досвідом кількох десятиріч політичної та опозиційної боротьби, включаючи збройну. Спільними рисами переважної більшості політичних сил Іраку є формування їхньої електоральної бази за релігійно-етнічною ознакою (плем'я, конфесія, етнос) та вирішальна роль особистостей лідерів. У виборах 2010 р. взяли участь майже 294 політичних партій та незалежних кандидати, частина з яких об'єдналась у 170 блоків. Ці блоки представляли інтереси шиїтів, сунітів і курдів, а також соціальних груп, професій і національних меншин.



Єдиною партією, якій заборонено брати участь у політичному житті, є іракське крило правлячої в країні з 1968 по 2003 р. партії арабського соціалістичного відродження «БААС». Така заборона зазначена в Конституції Іраку.

Стратегічною метою участі сунітів (до 20% населення) у виборах стало прагнення поновлення позицій цієї конфесії у владних органах, які вони втратили з ліквідацією режиму С. Хусейна; збереження цілісності Іраку та протидія зміцненню курдської автономії. Свою мету ця громада вбачає також в усуненні наслідків політики переслідування та обмеження прав громадян країни, які були пов'язані з режимом С. Хусейна.

Відчутною перемогою сунітів, які у 2007-2008 рр. активізували свою політичну боротьбу, в січні 2009 р. стали результати виборів до місцевих органів влади у низці сунітських провінцій. Вони нейтралізували наслідки невдалого бойкоту виборів 2005 р., після яких там почали домінувати шиїти та курди. Щоправда, радикальна зміна ситуації з

розподілом влади на користь сунітів у провінціях Анбар, Нінава та Діяла призвела до конфлікту з курдами. Скажімо, північна частина провінції Нінава є фактично розділеною навпіл. Однею частиною керує новообрана місцева рада, іншою (у складі 16 районів провінції, населених переважно курдами) – курдські партії, незгодні з обранням губернатора-суніта.

Посилення позицій сунітів також пов'язане з виникненням і становленням у 2007-2008 рр. за підтримки США руху самооборони «Рух Сахва» («Сини Іраку» чисельністю до 100 тисяч осіб). Його основа – колишні сунітські бойовики, які перейшли на бік США та уряду Іраку. Характерною рисою цієї політичної сили є її електоральна база – мешканці найбільшої сунітської провінції Анбар. На проведені вибори цей рух на чолі з переможцем місцевих перегонів шейхом А. Абу Рішею прийшов у складі створеного 21 жовтня 2009 р. Іракського альянсу єдності разом із силами Міністра внутрішніх справ Іраку Дж. Болані.

Реальний вплив мають і прибічники ідеології партії «БААС», якими залишається велика кількість іракців усередині країни й іммігрантів у Сирії, Єгипті та Йорданії (до 2 млн. осіб). При цьому, бути прибічником «БААС» означає лише підтримання пан-арабської ідеології партії, а не схвалення політики та злочинів, скоєних режимом С. Хусейна. Найбільш відомим своїми позиціями щодо поглиблення в Іраку



процесів національного примирення та реінтеграції колишніх членів «БААС» до політичного й суспільного життя в Іраку є сунітський віце-президент Т. Аль-Хошмі. Створений 31 жовтня 2009 р., за участю Т. Аль-Хошмі та екс-прем'єр-міністра І. Алаві, Іракський національний рух повторив на парламентських виборах свій успіх, досягнутий під час місцевих виборів у провінції Діяла.

Не випадково Т. Аль-Хошмі вдався до ветування нової редакції виборчого закону, вимагаючи збільшення кількості місць у парламенті з урахуванням виборців, які проживають за кордоном. Як ним і прогнозувалося, збільшення кількості виділених іммігрантам мандатів автоматично призвело до збільшення кількості парламентських місць для прихильників новоствореного Іракського національного руху.

Сильною рисою іншого впливового сунітського об'єднання – Іракського фронту згоди, що складається з Іракської ісламської партії та вождів сунітських племен, – є членство в ньому нинішнього спікера Ради представників Іраку І. Аль-Самарраї.

Активізація політичної діяльності, досвід успіху

на місцевих та зростання впливу на парламентських виборах, дає змогу говорити про налаштованість іракських сунітів досягти політичного реваншу – посилити свої позиції у владі, отримати можли-

вість внести вигідні для них зміни до «шиїтської» Конституції Іраку. У міжнародному вимірі зміцнення сунітів Іраку може відіграти позитивну роль у налагодженні більш тісних відносин з арабськими державами регіону.

У свою чергу, шиїти – найпотужніша та найчисельніша в сучасному Іраку політична сила, яку підтримує до 60% населення, – прагнуть закріпити свої перемоги 2003 р., коли вони за сприяння США вийшли на політичну авансцену та втримали переваги, здобуті під час парламентських виборів 2010 року; зміцнити контроль над силовими структурами.

Водночас, шиїтський альянс є найбільш крихким. Під час парламентських виборів у грудні 2005 р. за широку шиїтську коаліцію Об'єднаний іракський альянс на чолі з нині покійним аятолою А. Аль-Хакімом віддала свої голоси найбільша кількість іракських виборців (41,2%). Це дало змогу шиїтам отримати найбільшу кількість мандатів у Раді представників Іраку та обрати у квітні 2006 р. главою виконавчої влади країни шиїта Н. Аль-Малікі. Однак, протягом 2005-2007 рр., після виходу з Альянсу двох впливових шиїтських партій, у коаліції намітився

розкол через діаметрально протилежні інтереси його членів.

Найбільшої шкоди Об'єднаному іракському альянсу завдали січневі вибори 2010 р. до органів місцевої влади, на які провідні партії блоку пішли самостійно. За результатами виборів серед шиїтів на перше місце вийшла новостворена коаліція «Держави права» прем'єр-міністра Н. Аль-Малікі. Решта шиїтських партій, включаючи найстарішу – Верховну ісламську раду Іраку (BIP), – втратили свої позиції. Про масштаби втрат свідчить такий факт: у 2005 р. губернаторами восьми провінцій стали члени BIP, а у 2009 р. – жодного.

Хоча відновлення могутності Об'єднаного іракського альянсу було пріоритетним завданням для шиїтів у 2009 р., кількамісячні інтенсивні консультації виявилися безрезультатними. Про створення нової широкої політичної коаліції було оголошено 24 серпня 2009 року. Новий союз отримав назву Національний іракський альянс і фактично став правонаступником Об'єднаного іракського альянсу.

До нового блоку не увійшли декілька колишніх членів Альянсу, і, головне, сили, що підтримують нинішнього Прем'єр-міністра Іраку Н. Аль-Малікі. Не останнє місце в протиріччях відіграють особисті амбіції лідерів шиїтських партій. Зокрема, Н. Аль-Малікі висунув ряд вимог щодо надання його партії більшості місць у списку кандидатів від коаліції, а також гарантій висунення на посаду майбутнього глави іракського уряду.

З іншого боку, позиції Нурі Аль-Малікі останнім

часом залишалися досить міцними. Незважаючи на первинну слабкість його партії Ісламської гідності, що повернулася до іракської політики з опозиції після повалення режиму С. Хусейна, їй вдалося очолити ситуативний альянс шіїтських і курдських сил країни. У критичні часи триваючої в Іраку протягом 2006-2007 рр. громадянської війни рішуча політика Н. Аль-Малікі стосовно шіїтів (послаблення позиції шіїтської «Армії Махді») та сунітів (перехід на сторону уряду частини колишніх бойовиків-сунітів «Аль-Каїди в Іраку») дала змогу частково нормалізувати ситуацію в країні. Підтвердженням досягнутих успіхів Н. Аль-Малікі стала перемога очолюваної ним «Держави права» на виборах до місцевих органів влади.

Нурі Аль-Малікі 1 жовтня 2009 р. очолив новостворений політичний блок «Держава права», до складу якого увійшли деякі шіїтські партії, а також ряд вождів сунітських племен, курдів-шіїтів, іракських християн та незалежних політиків.

У свою чергу, іракські курди (до 20% населення) не приховують своїх намірів продовжити розширення владних повноважень власної автономії – Іракського Курдистану. Вони послідовно намагаються посилювати свій контроль над «суперечними» територіями, де проживає переважно курдське населення (у першу чергу – нафтоносні райони Кіркук і Канакін, а також провінція Нінава). Курдські лідери прагнуть посилити свій вплив на федеральному рівні та проводити більш самостійну

внутрішню- і зовнішню-економічну політику. Одне з центральних питань у відносинах курдів та арабів Іраку стосується розподілу прибутків від експорту нафти. Неприйнятними для курдської політичної еліти є наміри Н. Аль-Малікі посилити владний контроль за суб'єктами федерації.

Протягом останніх п'яти років представництво іракських курдів у Парламенті перевищувало частку курдського населення в країні. Це дало можливість призначити своїх представників на найвищі посади країни (Президент, Міністр закордонних справ Іраку). Оскільки за результатами виборів 2010 р. до Парламенту потрапили лише партії, що набрали найбільшу кількість голосів у кожній окремій провінції, курдські партійні структури втратили значну частину депутатських мандатів у регіонах, де вони знаходяться у меншості. Перемога на виборах шіїтських партій також негативно позначилася на сучасних позиціях курдської політичної еліти.

Саме через це під час виборів на національному рівні найбільшу увагу курди приділяли досягненню позитивних для себе результатів у традиційно некурдських провінціях Аль-Тамім (Кіркук), Нінава та Діяла, що стали суб'єктами впровадження їхньої політики «повзучої експансії» і де, починаючи з 2005 р., відзначається суттєве збільшення курдської частки населення.

Відчутно послаблює позиції курдів розмежування політиків регіону, які йшли на вибори окремими блоками. Найвпливовіши-

ми курдськими партіями залишаються Патріотичний союз Курдистану (ПСК) на чолі з Дж.Талабані та Демократична партія Курдистану (ДПК)

на чолі з Президентом курдської автономії М. Барзані. Ці партії спільно з нечисленними партійними структурами виступили єдиним фронтом. Простворення нового об'єднання – «Курдський альянс», було оголошено у листопаді 2009 року.

Однак і в курдському політичному оточенні з'явилися опоненти союзу ПСК-ДПК. Їх уособлює новостворена партія «Зміна» Нічервана Мустафи, що за результатами парламентських виборів в Іракському Курдистані 25 липня 2009 р. стала першою політичною опозицією автономії та кинула виклик десятиріччям домінування ПСК та ДПК. Рішення «Зміни», яка в курдському парламенті мала 25 депутатських мандатів (з 111), іти на вибори окремим списком, союз ПСК-ДПК розцінив як дії, спрямовані на послаблення позиції іракських курдів напередодні «критичного моменту» боротьби з центральним урядом щодо статусу «спірних» територій в Іраку, у т.ч. провінції Кіркук. Політичний розкол такого масштабу в курдській автономії стався вперше після повалення режиму С. Хусейна.

Національні меншини в Іраку представлені порівняно нечисленними партіями туркоманів, християн, езидів, сабейів, асирійців та курдів-фейлів. Біль-



шість із них приєдналися до провідних виборчих блоків або виборювали вісім парламентських місць, виділених представникам національних меншин згідно з квотами, передбаченими виборчим законом.

Доводиться констатувати, що минула політична передвиборча боротьба в Іраку пройшла на тлі спорадичних масштабних терористичних актів. Особливо зухвалими стали спрямовані проти державних установ Іраку дії терористів, коли серії вибухів у Багдаді 19 серпня та 25 жовтня 2009 р. призвели до загибелі близько 300 осіб. Ці події завдали відчутного удару по довірі населення до спроможності офіційної влади та іракських правоохоронних органів забезпечити належний рівень безпеки в країні.

Спостерігачі відзначають, що проведені вибори не призвели до стабілізації політичного протистояння. На сьогодні переможцям політичних змагань так і не вдалося сформувати виконавчу гілку влади та задовольнити потреби іракського суспільства у стабілізації післявиборчих процесів, що підтверджують події останнього часу.

Олександр КАЛІНЧУК,
аспірант
Дипломатичної академії
України

Дмитро Дорошенко — історик і будівничий Української держави



Володимир ГОЛОВЧЕНКО,
доктор політичних наук,
професор Інституту
міжнародних відносин
Київського національного
університету імені
Тараса Шевченка

Восьмого квітня (27 березня с. ст.) 2012 р. минає 130 років з дня народження талановитого історика, ученого широкої ерудиції, відомого громадсько-політичного діяча, який на практиці доклав чимало сил задля створення Української держави, — Дмитра Івановича Дорошенка. З'явився на світ він у Вільно — адміністративному центрі Литовського генерал-губернаторства в сім'ї урядовця, що походив із молодшої гілки давнього козацько-старшинського роду Дорошенків (Климченків-Дорошенків), що дав у XVII ст. двох гетьманів Війська Запорозького — Михайла і його онука — Петра Дорошенка та двох наказних гетьманів — рідних братів П. Дорошенка — Андрія та Григорія. Після закінчення Віленської гімназії Дмитро восени 1901 р. вступив на історико-філологічний факультет Варшавського університету, через півроку перевівся до Петербурзького, де рівень

викладання був помітно кращим, а завершив вищу освіту навесні 1909 р. в Києві в Університеті Святого Володимира з дипломом I ступеня.

Атмосфера поваги до всього українського, що панувала в родині Д. Дорошенка, знайомство з виданими Революційною Українською Партією (РУП) брошурами «Самостійна Україна» М. Міхновського, «Дядько Дмитро» й «Чи є тепер панщина?» привела його восени 1902 р. до петербурзької української студентської громади, яка симпатизувала РУП і підтримувала її фінансово. «Робили ми це так, — писав у 1929 р. Д. Дорошенко у «Моїх споминах про РУП: 1901-1906». — Допомогове товариство імені Шевченка, яке впоряджало вечірки, видавало потім фіктивні допомоги певним членам «громади», з якими було про це умовлено, і ті передавали до партії. Не пам'ятаю точно, але думаю, що в роках 1902-1904 таким способом переходило до партії по дві-три тисячі рублів щороку» [14, арк. 4].

Навесні 1903 р. Д. Дорошенко увійшов до щойно створеного Північного комітету РУП, який, крім збору коштів для партії, займався також перевезенням нелегальної української літератури з-за кордону через Фінляндію до Петербурга і далі в Наддніпрянщину [14, арк. 5]. Улітку того ж року, під час канікул, налагоджує роботу Вільної громади РУП на Чернігівщині, наступного року разом із дочкою виз-

начного українського письменника й педагога Б. Грінченка — Настею перевозить через російський кордон нелегальну друкарню [14, арк. 6], а восени очолює петербурзьку українську студентську громаду, реформуючи її в студентську організацію РУП [14, арк. 7]. За власним зізнанням, Д. Дорошенко вважав себе тоді соціал-демократом, «сильно студіював твори Маркса, Енгельса, Каутського, Плеханова і вважав, що їхня наука найбільше відповідає інтересам установа розумного і справедливого соціального ладу» [14, арк. 5].

Оскільки восени-взимку 1905 р. у зв'язку з революційними подіями заняття в Петербурзькому університеті припинилися, Д. Дорошенко переїжджає до Глухова, де формує місцевий комітет УСДРП і розгортає активну агітаційно-пропагандистську діяльність, бере участь у підготовці проведення Українського селянського з'їзду. Лише завдяки родинним зв'язкам йому вдалося тоді уникнути арешту [13, арк. 129]. Та й доля «професійного революціонера», як, приміром, у В. Винниченка, була не для Дорошенка, а захоплення марксизмом залишилося даниною настроям, що домінували в студентському середовищі на зламі XIX-XХ ст. Зрештою, у розв'язанні дилеми національного й соціального, що чітко окреслилася в українстві під час революції 1905-1907 рр., Д. Дорошенко раз і назавжди обрав

національно-державницьку позицію.

Він змушений був тимчасово відійти від активної політичної діяльності, зосередившись на роботі в щойно заснованих українських періодичних виданнях: київських «Громадській думці», «Раді» та «Новій Громаді», лубенському «Хліборобі», полтавському «Рідному Краї» та ін. Ще з 1902 р. Д. Дорошенко друкував у «Київській Старовині» рецензії на українські книжки, а з наступного року в мос-



Дмитро Дорошенко — Міністр закордонних справ Української Держави, 1918 р.

ковському «Віснику виховання» — огляди популярної української літератури. У 1904 р. він опублікував у Петербурзі російською мовою «Вказівник джерел для ознайомлення з Південною Руссю».

Під час роботи I Думи Д. Дорошенко працював секретарем друкованого органу української парламентської громади — щотижневика «Український вісник», а з кінця 1906 р. до



Молебень на Софійському майдані після проголошення Павла Скоропадського гетьманом України 28 квітня 1918 р. З установленням гетьманату Павла Скоропадського Дмитро Іванович Дорошенко був призначений спочатку помічником, а згодом Міністром закордонних справ

початку 1909 р. обіймав посаду секретаря київської «Просвіти». Тоді ж побачила світ низка його популярних українознавчих праць – «Дещо про автономію України» (Харків, 1906), «На громадській роботі (П. Куліш)» (Санкт-Петербург, 1906), «Як вільних українських козаків зроблено кріпаками» (Київ, 1906), «Білоруси і їх національне відродження» (Київ, 1908) та ін. Через «політичну неблагонадійність» випускникові Університету Святого Володимира було відмовлено у викладацькій роботі в Києві й довго довелося чекати від катеринославського губернатора затвердження на посаду викладача історії комерційного училища. До жовтня 1913 р. Д. Дорошенко працював у Катеринославі, був заступником голови місцевої «Просвіти» і редагував її орган – двотижневик «Дніпрові хвилі», а також секретарював у «Архівній комісії», редагуючи її «Літописи».

Лише напередодні світової війни, на запрошення М. Грушевського, Д. Дорошенко повернувся до Києва і став секретарем Українського Наукового Тova-

риства, продовжуючи викладацьку роботу в комерційній школі. З початком війни був обраний заступником голови «Товариства допомоги населенню Півдня Росії, що постраждало від військових дій», а невдовзі увійшов до Комітету Південно-Західного фронту Всеросійського союзу міст.

Після перемоги Лютневої революції 1917 р. вже доволі знаний серед української громадськості Д. Дорошенко обійняв посаду помічника Київського губернського комісара М. Суковкіна і вступив до новоствореного Союзу українських автономістів-федералістів – попередника Української партії соціалістів-федералістів (УПСФ). На Всеукраїнському національному конгресі 6-8 квітня 1917 р. Д. Дорошенко виступив із доповіддю «Державне право і федеративні домагання на Україні» та був обраний до Центральної Ради. Але з огляду на домінування в ній радикально-соціалістичних політиків і неефективну організацію роботи не виявляв бажання активно співпрацювати.

У середині квітня 1917 р. Тимчасовий уряд призна-

чив Д. Дорошенка крайовим комісаром Галичини й Буковини з правами генерал-губернатора. У розмові з командувачем Південно-Західним фронтом генералом О. Брусиловим він наголосив на потребі ліквідації всіх національних і релігійних обмежень, проведенні в краї принципів нової демократичної Росії й наданні населенню права повного самоврядування в господарському й культурному житті. За короткий термін Д. Дорошенко та його адміністрація здобули собі щирі симпатії серед місцевого населення, але в середині липня змушені були залишити регіон разом із відступаючою російською армією.

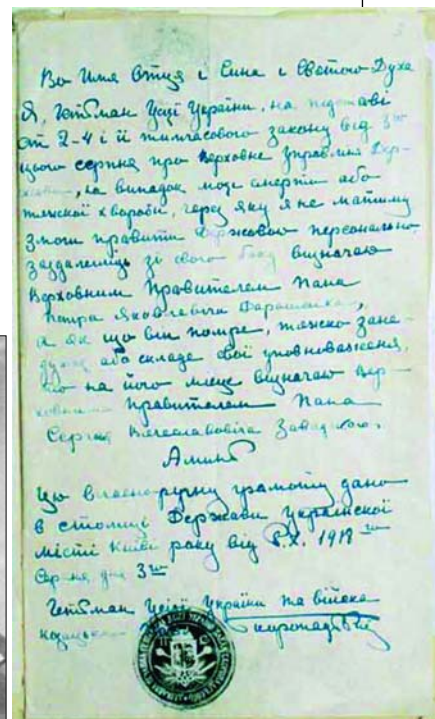
У зв'язку з реорганізацією Генерального секретаріату Центральної Ради шляхом поповнення його представниками національних меншин кандидатура Д. Дорошенка розглядалася спершу на посаду генерального секретаря освіти, а після відставки 13 серпня В. Винниченка – на посаду голови українського автономного уряду, особливо на цьому наполягав Петроград. Мала Рада більшістю голосів 14 серпня 1917 р. затвердила запропонований Д. Дорошенком склад Генерального секретаріату, але через три



Указ Гетьмана про призначення П. Дорошенка Верховним Правителем Української Держави у випадку смерті Павла Скоропадського

дні відкинула платформу його діяльності. Каменем спотикання виявився курс Д. Дорошенка на зміцнення правової влади, як бази для автономії, і на лояльну співпрацю з Тимчасовим урядом «по закріпленню здобутків революції та боротьбі з контрреволюційними явищами» [15, арк.1-2]. До того ж політик вважав за необхідне залучити до внутрішнього будівництва автономної України всі верстви населення, у тому числі, великих землевласників. Не знайшовши розуміння у М. Грушевського, 18 серпня 1917 р. Д. Дорошенко заявив про свою відставку.

Наприкінці серпня його було призначено губернським комісаром Чернігівщини зі збереженням посади галицько-буковинського комісара. В умовах наростання хаосу й анархії Д. Дорошенко докладав чималих зусиль для підтримання, принаймні відносного, правового порядку, а





...Змінювалася українська влада, а Міністерство закордонних справ залишалося в тому ж особняку. «Життя в міністерстві продовжувалося, міністром було призначено Дмитра Дорошенка. Він був історик за освітою, соціаліст-федераліст за партійною приналежністю, здається, педагог за фахом», – зі спогадів співробітниці секретаріату Міністерства закордонних справ за часів гетьманату Надії Суровцевої

після отримання звістки про більшовицький переворот у Петрограді вжив заходів до взяття губернського центру під контроль українізованими підрозділами.

Напередодні захоплення Чернігова більшовицькими військами, 18 січня 1918 р., Д. Дорошенко переїхав до Києва. Ризикуючи, він не залишив столицю з керівництвом Центральної Ради і навіть не пішов у підпілля, а натомість кілька разів зустрічався з виконуючим обов'язки народного секретаря військових справ «радянської» УНР Ю. Коцюбинським щодо завершення ліквідації галицько-буковинського комісаріату та зарплати його співробітникам [4, с. 222-226].

Після повернення Центральної Ради до Києва в березні 1918 р. Д. Дорошенко отримав пропозицію призначення послом до Нідерландів, але відмовився з огляду на майже повну втрату урядом УНР контролю над внутрішньою й зовнішньою політичною ситуацією. Натомість

поглядами, і, по-друге, що його вступ до кабінету мав би якесь політичне значення тільки в разі залучення до нього ще кількох відомих українських діячів доби Центральної Ради [2, с. 77].

Проте урядові партії УНР (українські есери, соціал-демократи та соціалісти-федералісти) не поспішали пристати на пропозицію П. Скоропадського щодо співпраці на державному рівні, допускаючи її, в кращому випадку, лише на особистісних засадах. Тому коли Ф. Лизогуб і в.о. міністра закордонних справ М. Василенко, посиляючись на національні українські інтереси, запропонували Д. Дорошенку вже посаду керуючого міністерством закордонних справ, він погодився і з 20 травня 1918 р. приступив до виконання обов'язків.

«Вступаючи до гетьманського кабінету, – згадував дещо пізніше Д. Дорошенко, – я був свідомий того, що, не вважаючи на поради Єфремова або Винниченка так зробити, я викличу до себе неприязнь з боку дея-

ких українських кругів...» Але я гадав, що роблю правильно і в згоді з інтересами української справи... Коли так сталося, що на чолі України вже не стоїть Центральна Рада з її політикою, яка вже двічі збанкрутувала, що коли настала інша форма влади з іншим соціальним підкладом, то діло справжніх українських патріотів дбати, щоб і при новій формі продовжувалось будівництво самостійної української держави на твердо-національному ґрунті. Нема нічого легшого, як відійти набік і критикувати, склавши руки; але в самий грізний час усунення від активної участі в державній роботі – це злочин» [4, с. 252-253].

Призначення Д. Дорошенка керівником зовнішньополітичного відомства Української держави несподівано викликало заперечення з боку начальника штабу Київської групи німецьких армій генерал-лейтенанта В. Гренера, який чомусь вважав його активним прихильником Австро-Угорщини [6, с. 162]. Тому навіть після залагодження інциденту, аж до 2 вересня 1918 р., Д. Дорошенко формально не мав статусу міністра закордонних справ.

Однією з найголовніших його турбот стало завершення формування організаційної структури МЗС, що було здійснено в цілому протягом трьох місяців. Уже з 1 червня 1918 р. набрала чинності нова штатна структура зовнішньополітичного відомства Української Держави, остаточно затверджена законом від 17 серпня. На чолі зовнішньополітичного відомства стояли міністр і два його

товариші, що призначалися особисто гетьманом, їм допомагали 4 радники і 8 урядовців для особливих доручень, які призначалися вже міністром. Дорадчо-колегіальний орган відомства – Рада міністерства – складалася з товаришів міністра, директорів департаментів МЗС і 5 членів, яких теж призначав міністр. До компетенції Ради міністерства входили: аналіз міжнародного становища Української Держави, вироблення конкретних рекомендацій щодо напрямів і кроків її зовнішньої політики, виконання окремих закордонних доручень міністра.

Головне ж дипломатичне навантаження припадало на Департамент чужоземних зносин, який готував ноти й представницькі документи дипломатів, вів листування з дипломатичними представництвами України за кордоном, віддав зносинами з іноземними дипломатичними представництвами в Україні, пильнував інтереси українських громадян за межами держави, вирішував питання в'їзду і виїзду, керував міжнародно-інформаційною роботою. Цей департамент включав відділи: дипломатичний, політичний, консульський і преси (разом – 86 осіб). Загальна штатна чисельність центрального апарату МЗС разом із допоміжним персоналом становила 243 особи.

Таким чином, уперше в історії українського державотворення, у стислі терміни під керівництвом Д. Дорошенка на правовій основі й за функціональною ознакою було створено центральний апарат зовнішньополітичного відомства. А 14 червня 1918 р. Рада Мі-

* Наступного ж дня після призначення на посаду Д.Дорошенка було виключено з УПСФ.

ністрів ухвалила і П. Скоропадський затвердив підготовлений за безпосередньої участі Д. Дорошенка «Закон про посольства і місії Української Держави». Право їхнього відкриття чи закриття належало Раді Міністрів, а безпосередньо ними керував міністр, голови представництв призначалися гетьманом, усі інші члени дипломатичної місії – наказом міністра. Працівники центрального апарату МЗС і співробітників закордонних дипломатичних представництв, як і за доби Центральної Ради, не могли займати інших посад, окрім доручених, не мали права брати участь у роботі комерційних товариств і володіти нерухомістю за місцем акредитації.

Уже 21 червня Рада Міністрів ухвалила постанову про заснування посольств 1-го розряду в Німеччині (барон Ф. Штейнгель), Австро-Угорщині (В. Липинський), Туреччині (М. Суковкін), Болгарії (О. Шульгин) та посольства 2-го розряду в Румунії (генерал В. Дашкевич-Горбачький). Дещо пізніше були відкриті посольства 2-го розряду в державах, які утворилися на теренах колишньої Російської імперії, – Фінляндії (К. Лоський), на Дону (М. Славинський), Кубані (полковник Ф. Боржинський), у Польщі (призначений послом О. Карпинський виїхати до Варшави не встиг через антигетьманське повстання). З метою подолання дипломатичної ізоляції з боку країн Антанти в жовтні 1918 р. було відкрито посольства 2-го розряду в Швейцарії (Є. Лу-

касевич), Швеції та Норвегії (генерал Б. Баженов).

І нині заслуговує на увагу досвід створення під керівництвом Д. Дорошенка консульських установ Української Держави, коли десятки тисяч українців і вихідців з України, у т. ч. представників загально-російської наукової, військової й творчої еліти прагнули повернутися на батьківщину, щоб узяти участь у національному державотворенні. Шлях до формування повноцінної системи консульських установ Української Держави був відкритий підписанням 12 червня 1918 р. прелімінарної угоди про припинення воєнних дій із РСФРР, ст. 4 якої передбачала взаємне заведення «в Українській Державі і Російській Республіці своїх представників – консулів та комісарів для оборони інтересів своїх громадян».

Закон України «Про заклад генеральних консульств і консульських агентств за кордоном» було прийнято 4 липня 1918 р, а на їхнє утримання в РСФРР Радою Міністрів асигновано 326,7 млн. карб. [7, арк. 45-46]. Генеральні консульства відкривалися в Петрограді та Москві, причому останнє мало своїх уповноважених також у Калузі, Ржеві, Рязані, Тамбові, Ярославлі. Десять консульських агентств 1-го

розряду створювалися в Гельсінгфорсі, Мінську, Новочеркаську, Тифлісі, Батумі, П'ятигорську, Самарі, Омську, Ташкенті, Новомиколаївську, а 20 консульських агентств 2-го розряду дислокувалися в місцях компактного проживання українців у Центральній-Чорноземній області та Поволжі (9), Сибіру та на Уралі (5), Кавказі (6), Далекому Сході (4), Туркестані та Середній Азії (3). Як згадував пізніше Д. Дорошенко, набула поширення практика, коли на посади консулів «затверджувались здебільшого голови громад місцевих українських колоній або взагалі особи, рекомендовані цими громадами» [3, с. 107].

Оптимальною була й кадрова політика Д. Дорошенка, в основу якої покладено саме фаховий підхід, на противагу партійно-політизованому добу Центральної Ради. «Дальшу повагу, – згадував працівник МЗС П. Ковалів, – заслужив Д. Дорошенко своїм хистом затримати майже всіх співробітників міністерства і то не лише зберегти їх, але і примусити щиро працювати» [5, с. 130]. За власним визнанням Д. Дорошенка, своїм головним завданням як міністра закордонних справ він вважав «визволення з-під опіки наших союзників, німців та австро-угорців, а по-

ки що – використовувати їх вплив і оручну допомогу для об'єднання всієї української території» [1, с. 55]. Щоправда, у міністра недовзі склалися напружені відносини з гетьманом П. Скоропадським, який, що називається по гарячих слідах, у 1919 р. згадував, ніби Д. Дорошенко як міністр «був не зовсім підходящим. Його ніхто не визнавав. І українці, і великороси його однаково не любили... Дорошенко вів тільки галицьку політику... Він був ярим українцем, але дещо пом'якшеного типу в смислі шовінізму» [6, с. 169].

Дійсно, гетьман намагався зосередити реальні важелі управління МЗС у руках керівника особистої канцелярії, – О. Палтова, що 3 травня 1918 р. був призначений товаришем міністра. Та все ж вплив Д. Дорошенка на формування і реалізацію зовнішньополітичного курсу Української Держави був досить помітним. Під його безпосереднім контролем, зокрема, відбувалися українсько-російські переговори в Києві щодо підписання повномасштабного міждержавного договору. Не з вини Д. Дорошенка вони припинилися 7 жовтня 1918 р., оскільки російська делегація Х. Раковського – Д. Мануїльського відмовлялася визнати базовим етнографічний прин-

цип у процесі визначення міждержавних кордонів. Усе ж Д. Дорошенку 25 липня вдалося досягти принципової домовленості з представниками Раднаркому РСФРР щодо розподілу боргів і майна колишньої Російської імперії за станом на 25 жовтня 1917 рік.

(Далі буде)



В. Липинський



Барон Ф. Штейнгель



О. Шульгин

«Всі народи стали націями, коли відчули в собі силу реформувати людство»

Лев Роман Ребет – видатний український політичний діяч, доктор права, професор Українського Вільного Університету, теоретик нації, редактор і публіцист, народився в м. Стрий на Львівщині 3 березня 1912 року. В одній зі своїх праць він написав: «Український народ, будучи у Східній Європі народом з найстаршою хліборобською культурою, має дані бути також речником передових думок людства на тих просторах. Україна може і повинна стати зразком політичної культури для всього оточення і на місце тиранії, яку сторіччями на Сході репрезентувала російська – біла і червона – імперія, показати зразок модерної демократичної держави, де свобода і гідність людини не є пустим звуком...»

За працю «Походження українців, росіян і білорусів у світлі сучасних советських теорій» та монографію «Держава і нація» Л. Ребет здобув звання доцента і доктора габілітованого, а згодом – і професора державного права в Українському Вільному Університеті (Мюнхен), де викладав із 1948 року.

Наукова діяльність, незважаючи на злиденні емігрантські умови, була для Л. Ребета чи не однією з най-

важливіших ділянок життя. Усі його наукові праці містили потужний заряд визвольної думки великої сили, який, здетонувавши, привів до політичного життя якісно нове покоління борців за національну ідею в середовищі української еміграції повоєнного часу. Сам Ребет з початку 1930-их рр. був у гущині молодого націоналістичного руху українців, активним учасником збройно-політичної боротьби за волю України в роки польської окупації Галичини.

Слід підкреслити, що саме Л. Ребет розглядав націоналізм не лише як ідеологічну доктрину, а щонайперше – як зорганізований політичний чинник в українському національному житті, як елемент світогляду значної частини української еміграції, а отже – й

елемент політичних програм більшості українських партій і громадських організацій на чужині. З постаттю Ребета, гадаю, пов'язаний важливий повоєнний етап у розвитку української націоналістичної думки за кордоном, коли утверджувались започатковані в період Другої світової війни демократичні ідейно-програмні концепції та формулювались новітні світоглядні позиції частини українського націоналістичного політикуму в еміграції.

І ось чому.

Саме Лев Ребет подав українській суспільності теоретичні положення та дефініції, пов'язані з процесом формування української нації. Він писав, що «українська нація є радше безупинним процесом, де склалося багато різних подій і елементів, що у вза-

До 100-річчя від дня народження



Лев Ребет (1912-1957), професор Українського Вільного Університету (Мюнхен)

ємному сплетінні й у відповідному чергуванні довели до сьогодишньої форми української спільноти, і вона, як кожне живе соціальне об'єднання, далі знаходиться в стані процесу...»

Ребет розглядає процес формування української нації, як результат тривалого, історичного та глибоко емоційного процесу. Коріння нашої нації, на його думку, сягають у далеке минуле українського народу, в передісторичні часи.

Пов'язаний із поняттям української нації націоналізм, як радикальна ідеологічна течія українців і їх політичний рух, вже не повинен був у нових умовах повоєнної європейської дійсності мати виразних елементів національної винятковості та ксенофобії, бо еволюція українського націоналізму після Третього НВЗ ОУН, із серпня 1943 р., пішла шляхом протидії авторитаризмові й націоналістичному тоталітаризмові. На таких засадах стояв



Галичина...

Ребет їх активно обороняв. Він протистояв тенденціям, що подавали український націоналізм як національну винятковість, уявляючи його як активну національну свідомість, державну самостійність, патріотизм та демократично-ліберальний національний ідеал. Саме з такими засадничими принципами були пов'язані погляди Л. Ребета на формування та сутність української нації.

Якщо безсторонньо розглядати націоналізм у його сучасному пов'язанні з демократією й тоталітаризмом, то прийдемо до висновку, що є три причини, чому деякі народи, державні чи бездержавні, схильються до тоталітаризму. Є народи, яким та і психологічно відповідає такий тип організованості; деякі ще не «доросли» до демократичної форми правління та в умовах масового суспільства можуть виявляти схильність до рецесії в тоталітарні методи; деякі народи хочуть за допомогою цих методів і практики зробити великий стрибок уперед у політичному та економічному розвитку.

У повоєнному українському політикумі на чужині Лев Ребет став одним із чільних виразників українського демократичного націоналізму у формі високорозвиненого інтелектуального руху українських націоналістів, які ставили собі за мету побудову української держави на демократичних засадах, а в соціально-економічній програмі стояли на плюралістичних позиціях. Яскравим підтвердженням засадничих позицій Ребета є його політична публіцистика та суспільно-політична діяльність на керівних

постах у Раді Референтів Закордонного Представництва УГВР та Політичної Ради Закордонних Частин ОУН, а пізніше – ОУН за кордоном. Він глибоко розумів значення ідеології та практики націоналізму як велетенської й непереборної сили.

Однією з важливих його праць є «Формування української нації» (1951), що була видрукована у двотижневнику «Сучасна Україна» у лютому–квітні 1951 року. У ній Л. Ребет торкається численних проблемних питань становлення української нації, пропонуючи свою методологію досліджень. Він подає синтезуючі огляди поодиноких моментів нашої історії, вплетених у канву загальної схеми теорії нації.

Зокрема, Лев Ребет досить детально розглядає природничі основи нації та біологічний елемент, які створюють базу для її зростання. До географічних умов відносить елемент території, однак не приписує геополітичному аспектові абсолютного впливу, називаючи землю, територію, життєвим основним чинником, відтворюючим фактор національної єдності. Україна, знаходячись між Східною Європою та середземноморськими країнами, є певною цілісністю, а Дніпро тільки довершує природну комунікаційну мережу. Степ, лісостеп і чорноземи стали важливими географічними прикметами, які мали відчутний вплив на кристалізацію української нації. Воля й енергія нашого народу доповнювала брак оборонних можливостей у середині країни. Великі території не могли швидко й оперативно опановуватися українським населенням і



Лев Ребет у 1940-их
(фото з німецького досьє в концтаборі Аушвіц)

київською центральною владою, що створювало додаткові труднощі для розгортання національного життя та вимагало від населення колонізації земель, чому активно протистояли кочівники. У протидії з ними, за Л. Ребетом, формувалося усвідомлення спільної долі та почуття солідарності української нації. Київ же та Дніпро стали значними чинниками соціалізації.

Ребет пише: «Колосальні міграційні процеси, що проходили сторіччями, призвели до сильного змішення населення, а далі до створення досить одностайного і етнічного типу і тим чином чимало спричинилися до формування української нації». Українські племена завершили тривалий історичний процес вимішування і племінної боротьби, хоч біологічне коріння нашого народу сягає аж до новішої кам'яної доби (III тис. до н.е.), коли досягла своїх вершин трипільська культура. Змішання цієї культури з культурою індоєвропейських племен дало домінуючий тип українця.

І все ж, Лев Ребет розглядає расу, передусім, як біологічний факт, а не як найвизначніший націотворчий. Біологічною силою українського народу

він називає родину: «Усуспільнююча функція родини впливає вже з самої суті, і вона будувала з елементів минулого – майбутнє в біологічному, спадково-конституційному, соціально-психологічному і культурно-політичному значенні».

Націотворчим чинником є чергування і ритми поколінь, що не лише відроджують біологічну субстанцію, а й удосконалюють і передають традиції. «Передусім віра в спільне походження, пережиття спільної батьківщини, далі спільна мова, звичаї, обичаї, вірування, перекази тощо за змагання втримати племінну спільноту – особливо після прийняття християнства – стали першорядними чинниками у формуванні українського народу і нації», – зазначає Л. Ребет.

Процес формування української спільноти активізувався в княжу добу, коли на перший план вийшли головні носії влади – князі, намісники, воєнна старшина, бояри, судді та адміністратори. Державна Система Київської Русі, на переконання Л. Ребета, спиралася на гегемонію київського князя над давніми племінними державами. Вона за своїм характером була приватновласниць-

кою, патріархально-мілітарною і базувалася на персональних та особистих зв'язках. У такий спосіб система створювала почуття єдності у населення і почала зміцнюватися, коли до територіальних, господарських елементів долучилися історичні, політичні та культурно-релігійні. Скріпленню державної організації сприяли династичні зв'язки київських князів. Іншим не менш важливим у суспільно-політичному фактором стало християнство, введене Володимиром Великим, як державної релігії. Націотворче значення мали, на думку Ребета, також церковна ієрархія, церковнослов'янська мова, книжність, освіта і мистецтво. Саме за часів Володимира Великого, збирача українських земель і активного державного діяча, тризуб став державним знаком українського народу.

На думку Лева Ребета, блискуче представив різницю між нацією і народом англійський політик, творець Британської імперії Бенджамін Дізраелі (1788-1824), який вважав «народ» не політичним, а природничим поняттям, а тільки цивілізовану спільноту – «нацією», яку творять час та інші фактори: земля, релігія, права, звичаї, історичні події, включно з індивідуальними особливостями громадян. Тобто, кристалізація поняття «нація» була різною в різних країнах і в різні часи, але в багатьох випадках це слово вживалось як синонім поняття «народ». Ребет підсумовує, що «народ – це загал сучасників, це система поколінь, які за посередництвом ряду чинників вільно, але теж через виховання і масову сугес-

тію середовища творять цілість і в цьому розумінні являються підметами безупинного плебісциту на користь нації і національної держави...

...Слово «народ», що в минулому значило те саме, що й загал населення або нижчі верстви, а також племінно-етнічні групи, тепер, за французькими зразками, вживається часто в значенні загалу живих поколінь даної нації, що своєю волею та політично-державницькою активністю стають як цілість – нацією».

Розвиток політичної термінології в Україні проходив, хоч і незалежно від європейського, але доволі схоже: за княжої доби говорилося, що «ми от руського рода», тобто руського походження, руської крові, що латиною звучало, мабуть, як «русської нації». У козацьку добу, наприклад, у маніфесті нововисвячених владик 1621 р. говориться про «славний народ руський», а в «дуплікації» української шляхти до польського сенату 1622 р. – «віра східня не може бути знищена інакше, як із знищенням народу руського». У IV Універсалі читаємо, що «однині Українська Народня Республіка стає самостійною, від нікого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу». Небездискусійним, однак, є твердження Лева Ребета про те, що «слово «нація» прийнялося у нас тривко в новіші часи, хоч зустрічаємо його вже часи гетьманщини...» Нацією, тобто політичним підметом у державі, було тільки козацтво, і то передусім знатне. Аналогічна ситуація була і в інших європейських державах на той час.

Нації, на думку Ребета, – новітнє явище, яке не варто переносити в давні часи. Бо старовинні народи були передусім фізичними народами, виростили із безпосереднього кровного зв'язку і головним чином опиралися на біологічний ґрунт. «Соціальні об'єднання» (народи), на думку автора теорії, не дивлячись на високу культуру, не вийшли за рамки насильницьких систем, де тільки панівна частина – еліта – вважалась підметом у державі та була носієм культури.

Саме модерну державу Лев Ребет вважав базою для народження явища нації в Західній Європі. Цей постулат є засадничим у поглядах Ребета про поняття нації. Саме модерна держава дає можливість синтезувати самодіяльність громадських і територіальних організацій та плановість і цілеспрямованість влади. Держава поступово виходить з-під впливу церкви, відбувається уніфікація адміністративної системи, усунення територіального роздрібнення, пожевавлюються внутрішні зв'язки між населенням. Нова філософія підвищила державу до статусу самостійного гравця, а підмурівком у посиленні її позицій у змаганні з церквою стало право, під знаком якого розвивалася філософська думка новішої епохи.

Ребет у своїй теорії нації виділяє в окремий чинник «історичне покликання», як «загальну віру якогось народу в його особливе покликання, ...окремий спосіб внутрішнього самовизначення як окремої соціальної одиниці. Оскільки це покликання, ця місія, існує не як об'єктивне визначення, а як внутрішня і

суб'єктивна віра, воно має націотворче значення як національна ідеологія, як патріотична фразеологія, при допомозі якої кожен народ старається фактові свого існування надати блиску якогось вищого призначення». Віра в історичне покликання та ідея вибраного народу живить націоналістичні почуття всіх народів. Маємо приклади єврейського народу, кромвелівської ідеології щодо особливостей англійського народу, московської ідеї «третього Риму» чи ту ж ідею американського посланництва Томаса Джефферсона або ж націоналістичну теорію німецького покликання Гегеля та Й. Фіхте.

На мою думку, Лев Ребет, один із небагатьох теоретиків нації, виділив історичне покликання в окремий націотворчий чинник та надав йому універсального значення. З-поміж українських теоретиків був, напевно, першим:

«...Внутрішня динаміка національних змагань в даних умовах переступає національні межі та вважається зразком побудови, як при цих нагодах кажуть і вірять, нового, кращого, зразкового для всіх народів ладу.



Всі народи стали націями, коли відчули в собі силу реформувати людство.

Явище історичного поклонання замикає коло головних, позадержавних чинників формування нації. Вони, попри державу та її складові, основне ядро кристалізації національної свідомості та джерело національної волі, цих двох рушійних елементів національного життя».

Лев Ребет переконаний, що ні свідомість, ні воля не є визначальними прикметами нації, бо свідомість може бути різного ступеня, а воля навіть суперечна, національна свідомість самостійно кристалізується виразно лише в часи зовнішньої небезпеки, масового патріотичного напруження і піднесення. Стихійне існування характеризує народ. Нації властива організована воля. «Народ стає нацією, оскільки він організований, оскільки посідає керівні органи, оскільки він є державним народом. Щойно тоді нація набирає прикмет міжнародноправного підмета, має змогу однозначно виявити свою волю», – стверджує Л. Ребет.

Виявлення волі якоїсь нації – це є справа її політичної культури. Із соціально-психологічного боку визначальним для явища нації є поняття колективної волі, бо з масових акцій черпає сили національне буття, підставою для якого є тривке виховання в культі традиційних національних цінностей. «Насправді нація існує не як готовий факт, як річ, а як соціальна енергія людей, якими керує та сама ідея співжиття, і які, плекаючи ті самі цінності, почувають себе і діють як єдність. Нація це безпе-

ребійна актуалізація, репродукція, доконування і продовження традицією освяченого стилю життя... Хоч нація здається об'єктивною, незалежною від індивідуальних переживань інституцією, в дійсності за своєю внутрішньою структурою і вона є функцією, переживаннями. Вона живе, постає і розвивається серед людей і разом з людьми відроджується все наново в кожному поколінні. Вся культура і традиція, увесь досвід та надбання минулого втримуються внаслідок все наново здійснюваного переживання, перейняття, підтвердження кожним новим поколінням. Тільки цією дорогою втримується тяглість нації крізь сторіччя і тільки, абстрагуючись від вкладу окремих людей, що перед величию нації зовсім непомітні, вона може здатися об'єктивною, незалежною від одиниць якості».

Підсумовуючи свої теоретичні дослідження такого складного соціального феномену як нація, Лев Ребет торкається ще двох засадничих проблем теорії нації – розглядає її як спільноту та подає свої міркування щодо перспектив розвитку національних держав. На його думку, національна ідея в європейському просторі стала тоді ідеєю солідарності, коли підпорядкувала собі всі соціальні об'єднання, а також подекуди заступила місце панівних релігійних впливів. Об'єктивні ознаки нації є не тільки виявом чи зовнішньою ознакою окремоті, як раніше, а й відіграють важливу роль, як база національної свідомості, тобто стосуються внутрішньої будови соціально-психологічної енер-



Український Вільний університет, Мюнхен

гії мас. Однак, національна держава сама по собі не творить націю, а тільки надає сприятливі умови для кристалізації та розвитку. Тобто, не держава, не культура чи будь-які прикмети нації, а лише спільні ідеї та цінності – це найбільш суб'єктивний і об'єктивний чинник формування нації. Історично доведено, що народ стає нацією тоді, коли починає трактувати свої традиційні форми існування як універсальні форми людського буття, а історичні твори – політизувати. Політизація внутрішньокультурних станів доводить до масових історичних процесів, коли із народних спільнот у XIX–XX ст., побудованих на стихії, почали виростати національні політичні об'єднання. Безперечно й те, що нація існує й обновлюється невинним коловоротом подій, які народжують нові цінності й оцінки.

Дійсно, важко не погодитись із визначенням Лева Ребета «...ідея, що стала буттям, і буття, що народило ідею, це два основні полюси явища нації...», оскільки нація має найбільшу, якщо не тотальну

інтенсивність впливу на людське життя та стоїть на вершині піраміди всіх соціальних утворень.

І наостанок. Ідея світового устрою та світового порядку може здійснюватися не всупереч ідеї нації, а тільки за умови її справедливої реалізації. Світова рівновага та мирна співпраця, як бачимо на прикладах сьогодення, може спиратися лише на вільний союз справді вільних народів, жодна доба не може викоринити почуття батьківщини, рідності, любові до свого оточення, землі, культури та історії. І досі, вже на початку третього тисячоліття, досить переконливо звучить останній постулат із праці Лева Ребета «Теорія нації» – «народність і нація були й лишилися підставовими формами людського співжиття».

(У наведених цитатах Лева Ребета практично повністю збережено особливості авторського стилю. Матеріал подано зі скороченням)

Олександр ПАНЧЕНКО,
доктор права
Українського Вільного
Університету (Мюнхен)

Welcome to the new building of USA Embassy!

Стратегічне партнерство між Україною та США ознаменувалося новим етапом. На початку року відбувся довгоочікуваний переліт американських дипломатів у нове приміщення. Тепер По-

сольство США в Україні розташоване в Шевченківському районі столиці, на вулиці І. Сікорського, 4. На запрошення Надзвичайного і Повноважного Посла Сполучених Штатів Америки в Ук-

раїні Джона Теффта новий американський дім 30 січня відвідала делегація Генеральної дирекції з обслуговування іноземних представництв на чолі з генеральним директором Павлом Кривоносом.



Як співробітники посольства, так і представники ГДІП не приховували своєї радості та вражень від найсучаснішої офісної будівлі. Генеральна дирекція брала безпосередню участь у появі «Білого дому» в Києві, під одним дахом якого зібралися всі служби американської амбасад. Генеральний директор ГДІП Павло Кривонос добре пам'ятає історію створення новобуду:

– Як ви розумієте, знайти земельну ділянку площею 4 га в центрі Києва просто неможливо. Тодішній Посол США в Україні Джон Гербст у 2005 р. дав згоду на придбання землі для будівництва по вулиці І. Сікорського (колишня Танкова), 4. Він офіційно звернувся до міського голови з листом, де містилося відповідне прохання і пунктом 2 було записано, що (цитую) «Уряд Сполучених Штатів Америки працюватиме виключно з ГДІПом як організацією, яка офіційно представляє місто Київ та Уряд України». Відтоді ми стали офіційним представником США. І вже 21 травня 2009 р. разом із Послом Вільямом Тейлором і представником управління будівництва державного департаменту США урочисто заклали першу цеглину у фундамент нового приміщення посольства. А через 14 місяців уже з новим Послом Джоном Теффтом відсвяткували 50-відсоткову готовність нової будівлі Посольства Сполучених Штатів Америки.



Наразі приміщення Посольства США – одна з найсучасніших офісних будівель у Києві, що є не лише красивою зовні, а й екологічно безпечною та надзвичайно функціональною, адже в процесі будівництва використовували сучасні технології. Це – екологічний проект, який має сертифікат відповідності лідерства з енергозбереження та екологічного дизайну – LEEDs. Крім того, це ще й дуже дорога будівля, на неї витрачено понад 209 млн. доларів.

Пан Посол продемонстрував українським гостям роботу сучасного консульського відділу, що є чи не найбільшою гордістю американських працівників. Так, нова будівля проектувалася спеціально для надання візових послуг – зручна у використанні та комфортна у перебуванні, зменшує час очікування та час проходження громадян, які захочуть

отримати візу. Також у новому приміщенні передбачені окремі місця для американців, які звертаються в консульство з питань перебування в Україні, і для українців, які звертаються за імміграційними візами, а також – для українців, які потребують короткотермінових віз. Будівля повністю відповідає американським стандартам для обслуговування людей з обмеженими можливостями. Так, для інвалідів передбачено спеціально облаштовані ліфти, для відвідувачів із дітьми в залі очікування, яких наразі два, є ігрові місця, а також спеціальні кімнати для жінок із немовлятами.

За традицією, відкриваючи нове Посольство США в певній країні, дипломати представляють колекцію художніх творів місцевих та американських митців. Це програма Державного департаменту США «Мистецтво в посоль-

ствах». Посольство США в Україні, крім численних картин і панно, представляє своїм відвідувачам галерею фото-портретів визначних американців, які є родом з України. Крім портрета Ігоря Сікорського – великого авіаконструктора, який до еміграції в США навчався і працював у Києві – тут можна побачити відому державну діячку Полу Добрянську та її батька Лева, який багато років очолював Український конгресовий комітет Америки, продюсера Луїса Майера, акторів Джека Пеленса, Дастіна Хоффмана, Девіда Духовни, Мілу Йовович та Мілу Куніс, музикантів Джорджа Гершвіна, Володимира Горовиця і Боба Ділана.

Під час зустрічі представники делегації ГДП обговорили з паном Послом питання надання послуг дипломатичному корпусу в Києві, а також визначили напрями подальшої співпраці. Американська сторона наголосила, що дуже пишається новою будівлею, яка стане символом стратегічного партнерства між США та Україною.

Бажаємо американським дипломатам успіхів у роботі на благо обох країн!

*Підготувала
Леся САВЧИН*



Проблеми вирішуються за сприяння ГДІП

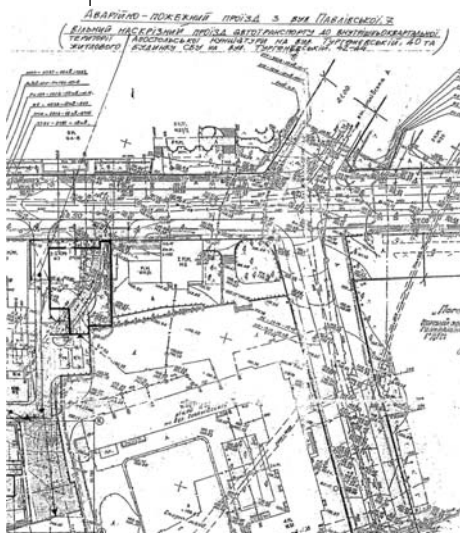
Черговий лист подяки надійшов на адресу Генеральної дирекції з обслуговування іноземних представництв, яка вже багато років займається забезпеченням комфортного облаштування іноземного дипломатичного корпусу в українській столиці. Цього разу свою вдячність за старання та допомогу в розв'язанні проблем Апостольської Нунціатури в Києві висловив Апостольський Нунцій в Україні Архієпископ Томас Едвард Галліксон.

Дипломатична місія Ватикану в Києві зіткнулася з проблемою можливого закриття аварійно-пожежного проїзду до території Нунціатури, що на вулиці Тургенєвській, 40. Вїзд та виїзд до внутрішньоквартальної території амбасади унеможлилювався через проект будівництва готельно-офісного центру на сусідній із дипломатичним представництвом земельній ділянці. Щоб врегулювати проблему, Апостольська Нунціатура направила відповідні листи до Президента України, Прем'єр-міністра України та Голови Київської міської державної адміністрації. У свою чергу, власники придбаної земельної ділянки та

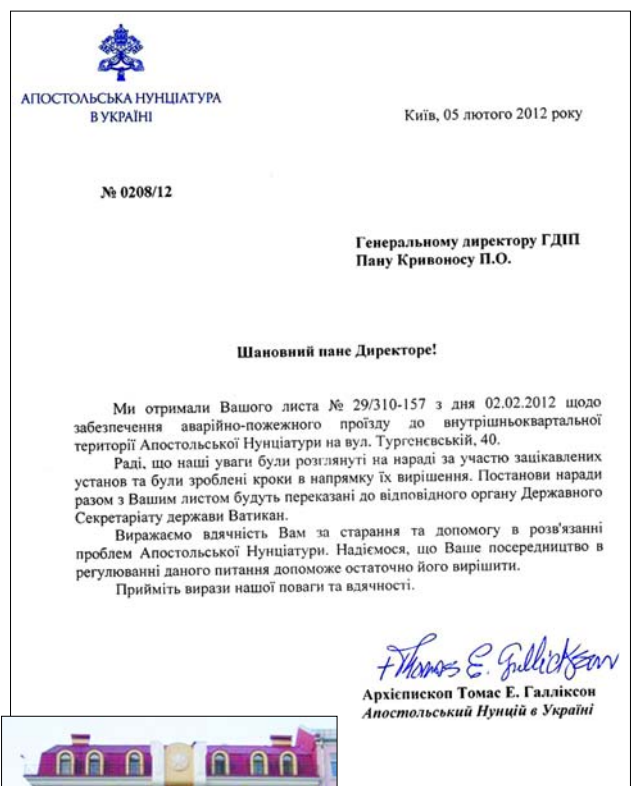
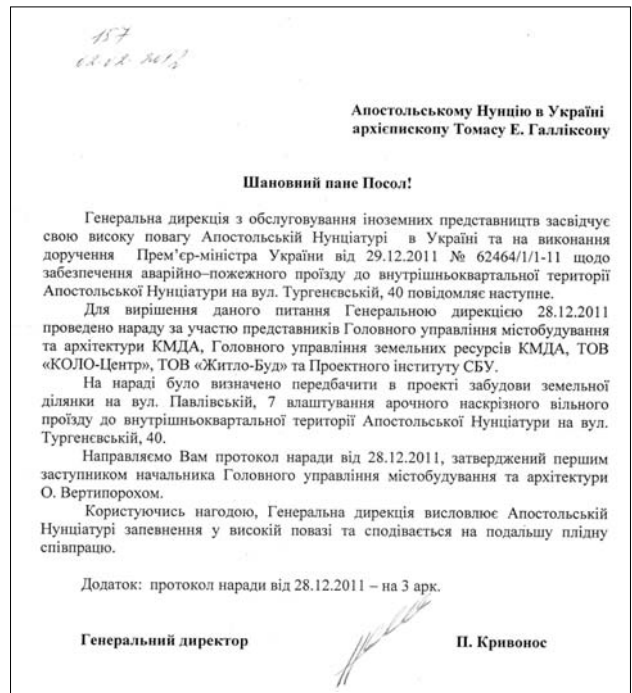
представники компанії-забудовника заявляли, що в процесі купівлі землі їх не було поінформовано про наявні обмеження та обтяження ділянки та про наявність згаданого проїзду. Як вихід із ситуації, що склалася, вони заявили про готовність забезпечити проїзд до території амбасади на період будівництва, а також розглянути можливість пропуску легкового автотранспорту через підземний паркінг збудованого в майбутньому готелю.

За словами Генерального директора ГДІП Павла Кривоноса, такий варіант вирішення проблеми був неприйнятним. Життєдіяльність посольства не може бути залежною, в цьому випадку, від роботи паркінгу готелю. Посольству потрібен постійний вільний проїзд до своєї території. ГДІП виступила координатором вирішення суперечливого питання. У результаті численних переговорів та зустрічей протягом кількох років, ГДІП вдалося відстояти інтереси Апостольської Нунціатури та вкотре підтвердити статус надійного партнера. У грудні минулого року Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв провела нараду за участю представників Головного управління містобудування та архітектури КМДА, Головного управління земельних ресурсів КМДА, Проектного інституту СБУ, компанії-забудовників і власників земельної ділянки. Після тривалих дискусій сторони погодили внести зміни до генерального плану будівництва та передбачити проектом будівництва готелю на вулиці Павлівській, 7 організацію ародного наскрізного вільного проїзду до внутрішньоквартальної території Апостольської Нунціатури.

Инф. «З.С.»



Робоча схема аварійно-пожежного проїзду, розробленого ГДІП



Будівля Апостольської Нунціатури в Києві



*Рубрику веде доктор
історичних наук,
професор
Ірина МАТЯШ*

**№ 30 Лист голови Надзвичайної дипломатичної місії
УНР у Швеції і Норвегії К. Лоського міністру
закордонних справ УНР про становище українського
населення у Холмщині, Поліссі та Підляшші**

Стокгольм, 18 червня 1919 р.

Пане Міністре,

Я маю честь повідомити Вашій Високоповажності, що в мене є наступні новини з України:

В Польщі всі тюрми і бараки, де Австро-Угорщина та Німеччина розмістили свої війська і своїх полонених, сьогодні наповнені інтернованими українцями. Бараки біля міст Краків, Домба біля Вадовика, Висніч, тюрми біля Чепурни і Пов'язки біля Каліша, а також тюрми біля Модліна, Івангорода, Мокотовська біля Варшави, Брест-Литовської фортеці, тюрми Томашева, Холма, Грубешова, Володава, Бьялої, Бельська і Соколова заповнені тисячами, іноді десятками тисяч інтернованих українців – військовополонених, які прибули з усіх кутків Європи та Азії. У Варшаві і Мокотовську з учителями народних шкіл Волині, Полісся і Холмщини поводяться як з полоненими. Їх розміщують разом з рештою полонених і з ними поводяться гірше ніж із злочинцями. Польська влада чинить перешкоди представникам місії Червоного Хреста у відвіданні цих нещасних. У Варшаві, Мокотовську і Пов'язці їх б'ють нагайками навіть службовці вищого рангу, як це було у випадку з губернатором Полісся і Холмщини паном [О.] Скоропис-Йолтуховським і одним службовцем міністерства паном Шелестом. Сюди треба додати, що в бараках в Пов'язці біля Каліша перебуває багато полонених українців – вищих службовців Брест-Литовська, Пінська, Володави, а також за інформацією в Холмську, Підляшші і Поліссі поляки заарештували та інтернували усіх українських інтелігентів (понад 1200 осіб) та у супроводі військових їх матимуть переправити у польські тюрми. Всі українські священнослужителі і викладачі Полісся, Холмщини і Підляшся вже інтерновані. Українські селяни, які не мають бажання підкорятися господарям і польським священнослужителям, сотнями були кинуті у Брест-Литовську фортецю, тюрми Томашова, Холма, Грубешова, Володава, Бьяли, Бельська і Соколова, і це не обов'язково є ті, які відмовились від православ'я з тим, щоб прийняти католицизм. Тиф і страшенні злидні панують серед ув'язнених; люди мруть від голоду і епідемій як мухи. В ході арештів жандарми і польські легіонери проводили масові обшуки, конфіскуючи всі цінні речі – державні і приватні. Таким чином у Брест-Литовську та його передмістях поляки конфіскували майна на загальну суму біля 15 мільйонів крон. 12 лютого поточного року в Кобрині поляки захопили касу з 450 тисячами карбованців, коней з возами, багато автомобілів, складів, озброєння, вагонів, а усі українські службовці цієї місцевості були кинуті в фортецю Модліна.

До цього треба додати, що у Брест-Литовську не тільки

Архівні документи доби Директорії

солдати, але також і польські офіцери палили і грабували приватну власність: корів, свиней, гусей, продовольство з магазинів, одяг, білизну і навіть документи та дипломи вищої школи. Це таким чином робили поважні польські лицарі. Українці Брест-Литовська у своїй більшості були інтерновані в Чепурні біля Каліша і розміщені у жахливих бараках, годували їх пісним супом з 1 шматком чорного хліба на день. Чепурна – це польський Талергофф, але ще більш жахливий. 6 березня 1919 року поляки спалили майно, яке належало пану Халіковському – керівнику Комітету національного порятунку Холма, на суму понад 3 мільйона карбованців, а у священнослужителя греко-католицької церкви пана Кіта спалили предмети релігійного культу. У міністерського службовця пана Шелеста польський генерал [А.] Лістовський конфіскував державну касу, де в той час знаходилось 200 тисяч карбованців. Що стосується генерала [А.] Лістовського, то необхідно додати, що він спалив усі пам'ятки української культури. За його наказами польські солдати вилучали з церков (часто українських) всі дорогі речі, старовинні ікони, книги, релігійні документи і культові предмети. Усі українські церкви у кількості біля 500 були перетворені на польські церкви. Надзвичайної краси олтар Холмського собору був конфіскований польським священнослужителем Комжаловським, який там перебуває й у цей час. Всі українські священнослужителі і монахи були затримані і депортовані. Поляки спалили 50 церков і вилучили повністю все, що мало хоч якусь цінність, щоб повністю стерти сліди того, що Полісся, Холмщина і Підляшся належали українцям; польський уряд навіть поміняв назви міст і селищ. Так наприклад, село Руська Воля було перейменовано з березня 1919 року за наказом польського міністерства внутрішніх справ у Польську Волю. Крім згаданих українців в польських тюрмах і бараках знаходилось приблизно 100 тисяч українських солдатів, серед яких були не тільки полонені східно-галицького і волинського фронтів, але також українські солдати, які воювали на боці австрійської армії і повертались з французького фронту, не маючи ніякої інформації про події у Східній Галичині, і прямо попадали у Сілезію в руки поляків. Вони були інтерновані в Модліні разом з українськими полоненими, які знаходились у складі колишньої австрійської армії (у кількості біля 777 осіб), і виведені із Сербії, а також з українськими полоненими, що знаходились у Сибіру, перетинали Росію, і теж опинилися в руках поляків. Не треба нагадувати, яким чином з ними поводитися. Досить вказати, що вже 10 тисяч цих жертв польського імперіалізму вмерли від голоду та різних епідемій.

В двадцятому столітті на очах у цивілізованої Європи гинуть сотні тисяч українців тільки через те, що вони не хочуть підкорятися польським імперіалістам, щоб ті правили українськими територіями. Виходячи з того, що ці факти відбуваються на очах усієї цивілізованої Європи, я маю честь просити Вашу Високоповажність довести їх до відома Вашого високого уряду і вручити йому протест Уряду Української Демократичної Республіки проти цього нестерпного стану речей.

Прийміть, пане Міністре, запевнення у моїй самій високій повазі.

Шеф місії

К. Лоський

*Державний архів Норвегії, ф. 3979, стр. 123. Машинопис. Оригінал.
Неофіційний переклад з французької.*

Гімараеш та Марібор – культурні столиці Європи 2012 року

Португальське місто Гімараеш та словенське Марібор названі культурними столицями Європи 2012 року. Цьогоріч у цих містах відбуватимуться численні культурні заходи: музичні фестивалі, театральні вистави, літературні вечори, покази фільмів тощо.

Депутат Європейського Парламенту від Португалії Руй Таварес зазначив, що Гімараеш – одне з найкрасивіших міст його країни. Він упевнений, що європейці неодмінно мають відвідати це місто, засноване у X сторіччі, яке називають «колицкою Португалії», адже саме тут у 1128 р. її визнано як державу. У 2001 р. історичний центр міста внесено до списку Світової спадщини ЮНЕСКО.

У свою чергу, словенський євродепутат Мілан Звер підкреслив, що дуже пишається тим, що Марібор вибо-



Відкриття церемонії проголошення нових культурних столиць ЄС 2012 року

ров звання «Європейської культурної столиці». Він висловив сподівання, що у 2012 р. це місто відвідає як найбільше громадян ЄС.

У документах Марібор уперше згадується в XII ст. як замок Марбург. Статус міста отримав до 1254 р., коли були зведені міські стіни, що сформували єдиний міський план. У межах цих стін прокладено перші вулиці міста. Марібор у давні часи був центром торгівлі та банківсь-

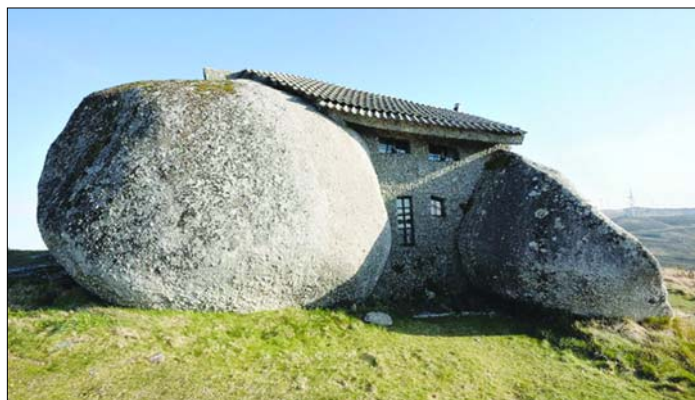
кої справи. Нині вважається східною столицею Словенії.

Нагадаємо, що традиція обирати культурну столицю Європи з'явилася в 1985 році. Тоді нею стали грецькі Афіни. Торік це звання поділили міста Турку (Фінляндія) і Таллінн (Естонія).

Инф. «З.С.»



Площа в історичному центрі Гімараеша



Кам'яна будівля в Гімараеші – у списку найдивніших споруд



Центральна площа Марібору



400-річна виноградна лоза у Маріборі – Stara trta – найдавніший представник одомашненого винограду на планеті є символом виноробної культури регіону